

Vadászörömök – vadászörökségünk

Szerkesztette Motesiky Árpád

Vadászörömök – vadászörökségünk

Régi korok vadászírásai

Szerkesztette Motesiky Árpád

A borítón: Václav Nasvėtil cseh festőművész illusztrációja

Vadászörömök – Vadászörökségünk

Régi korok vadászírásai

Szerkesztette, válogatta, az életrajzokat, az égi jeleket,
az álomfejtést és a recepteket Motesiky Árpád jegyezte le

KT KÖNYV- ÉS LAPKIADÓ
KOMÁROM
2006

Tartalom

Beköszöntő	9
I. Kuruc világ – Bolyky Miklós három írásában idézi fel a kuruc idők vadászatait	
Farkasvadászatok a kurucz korban (Bolyky M.)	13
Vadászati jegyzetek Thököly István idejéből (Bolyky M.)	16
Kurucz vitézek világraszóló vadászatai 1708-ban (Bolyky M.)	20
II. Vadászörömök – A fejezetben több mint egy tucat, elsősorban múlt századi vadászíró (Apponyi Henrik, Bolyky Miklós, Esterházy Mihály, Hanvay Zoltán, Jankó Zoltán, Jurán Vidor, Justh Ödön, Kittenberger Kálmán, Mécs László, Nozdroviczky Lajos, Reminiczky Károly, Rovara Ferenc, Szütsy Lóránt) és a tudós Bél Mátyás (1684–1749) írásait, életrajzát mutatjuk be	
Hanvay Zoltán (Motesiky Á.)	27
Egy szép nap a gömöri magas hegyekben (Hanvay Z.)	28
Justh Ödön (Motesiky Á.)	32
Apróvad vadászatok (Justh Ö.)	33
Jankó Zoltán (Presinszky L.)	43
A Fecske agár (Jankó Z.)	46
Jurán Vidor (Motesiky Á.)	60
Levél Fekete Istvánhoz (Jurán V.)	61
Farkas itt, farkas ott, farkas mindenütt (Jurán V.)	65
Vaddisznólesen (Kittenberger Kálmán)	69
Szütsy Lóránt (Motesiky Á.)	73
Két tizenkettes (Szütsy L.)	76
Apponyi Henrik	82
Hyderabadi tigrisvadászat (Apponyi H.)	83
Reminiczky Károly (Motesiky Á.)	87

Vadászörömök (Reminiczky K.)	88
Nozdroviczky Lajos (Motesiky Á.)	93
Sok szerencsét (Nozdroviczky L.)	94
Mécs László (Motesiky Á.)	100
Vidám vadász el-elmereng (Mécs L.)	101

III. Vadászportrék – Fejezetünk néhány vadász portréjával és munkásságával foglalkozik, egy picit bővebben az életrajzi adatoknál.

A kutatóról, vadászkönyvek írójáról (Motesiky Á.)	107
Nyílnak az erikák a várdombon (Motesiky Á.)	111
Csodálatos festő, remek vadász (Motesiky Á.)	115
Egy mártír főnemes (Motesiky Á.)	119
Vadászmúltamat soha nem tagadtam (Motesiky Á.)	123
Felvidéki vadász köszöntése (Motesiky Á.)	129
Molnár László emlékezete (Motesiky Á.)	133
Kunszt Károly somorjai ornitológus életútja (Stollmann Á.)	137
Erdődi gróf Pálffy Pál (Molnár L.)	149
Régi vadászok (Reminiczky K.)	152
Bél Sándor (Motesiky Á.)	157

IV. Vadaskertek – A felvidéki vadaskerteket felsorolni és azok működését feldolgozni hosszadalmas lenne. Ízelítőül Bél Mátyás írását és Rovara Ferenc tanulmányait, illetve Esterházy Mihály vallomását a cseklészi vadaskertről – soroltuk be fejezetünkbe.

Több nemzet tanítója – Bél Mátyás (Motesiky Á.)	161
Nagyon szép madárfajta (Bél Mátyás)	162
Gróf Esterházy Mihály uradalmi (Rovara Ferenc)	165
A cseklészi vadaskert (dr. gróf Esterházy M.)	168
Dr. gróf Esterházy Mihály	171
A gimesi, felsőelefánti, nagyasszonyi vadaskertek	172

V. Égi jelek – a vadászat jelei 179

Vannak emberek, akik naponta elolvassák az égi jeleiket, a horoszkópot. Mi vadászoknak régi könyvek alapján állítottunk össze horoszkópot; reméljük, szóra-koztató olvasmány lesz az égi jelek böngészése.

VI. Álomfejtés – Az álomfejtés nagyon régi tudomány 205

Bizony tudomány, mert a királyok, hadvezérek is tartottak maguk körül álomfejtőket, akik az álmok alapján előre megjósolták mondjuk egy-egy csata kimenetelét. Van, aki hisz ma is az álmok üzenetében, jelentőségében, és van, aki nem. Mi azonban azt javasoljuk, hogy inkább vegyék játékosan az álomfejtést, mintsem arra építsék komolyabb terveiket.

VII. Régi és új vadászreceptek 217

Ez a fejezet azon vadászokat és vadászfeleségeket szólítja meg, akik szeretik a vadas ételek elkészítését, főzését. De azok is elolvashatják, akik arra kíváncsiak, hogy mi volt a menü Zrínyi, vagy Rákóczi fejedelem asztalánál.

Beköszöntő

Kedves Olvasóim, ha kézbe vesszük a Felvidéki vadászok életrajzi lexikonát (KT Könyv- és Lapkiadó, Komárom 2001) és belelapozunk, láthatjuk, hogy a régi felvidéki vadászirodalom mennyire gazdag. Ám hozzájutni a hajdani, daliás vadászatok írásaihoz, krónikájához annál nehezebb. Újrakiadásuk egyre ritkább, és ha történik is, azt a vadászirodalmat „gyűjtő” vajtűfűlő olvasók azonnyomban szétkapkodják.

Nono, nem tekintem én azt bűnnek – mármint az őszinte és korrekt olvasói érdeklődést –, csupán azt szerettem volna vele nyomatékkal hangsúlyozni, hogy a régi vadászírások kiadása indokolt. Indokolt annak okán is, hogy mi, mai nimródok – sokszor saját hibáinkon kívül – elfelejtjük, hogy mit kaptunk a múlttól a vadászati kultúra terén. Pedig bőven akadnak példás hagyományok a vadászban, vadnevelésben, természetvédelemben, amelyek ápolása, terjesztése és továbbvitele, átadása az utánunk következő vadásznemzedéknek kötelességünk...

Könyvünket úgy állítottuk össze és válogattuk az írásokat, hogy mindenki megtalálja a magáét, a neki való és őt érdeklő olvasmányokat. Voltak a múltban is virágos beszédű, mesemondó, de hiteles íróink, akikre joggal lehetünk büszkéek. Sajnos, válogatás közben a bőség kosarából nem kerülhetett a könyvbe a terjedelem miatt sok-sok kiemelkedő vadászírónk, akikről tudunk és ismerjük munkásságukat. Ámde azzal vigasztalódunk, hogy lesz rá mód és alkalom, hogy őket is bemutathassuk.

A szerkesztő

I.

KURUC VILÁG

Farkasvadászatok a kurucz korban

II. Rákóczi Ferenc „Hadi Regulamentuma” farkasbőr-kaczagány viselését engedi meg annak a kurucz vitéznek – ha közkatona, ha altiszt –, aki „az harcban ellenséget ejtett, avvagy befoga”.

Ez a farkasbőr-kaczagány-viselés tehát, amíg egyrészt látható kitüntetést képez, másrészt vitézi tettekre serkentette a kurucz seregbeli hadfiakat.

Ha számításba vesszük, hogy pl. 1707-ben a kurucz hadsereg létszáma a százezer főt meghaladta, s hogy az örökös csatározások során bizony számtalan labancz harapott a fűbe s feles számmal került hadifogságba, bizony körülbelül is kiszámíthatjuk, hogy temérdek farkasbőrre volt akkoriban szükség. Mert a tisztek is – hadnagy, kapitány, főstrázsamester – szintén farkasbőr-kaczagányt viselének s rangjukat a kucsmájukon lengő toll jelezte.

Mindezekon kívül pedig tudnivaló, hogy Rákóczi idejében a katonáskodás 3 évig – 17-től 20 éves korig – volt kötelező. Azontúl már csak jószántából szolgált, ha pedig megunta s hazament, az esetleg vitézségével megszerzett farkasbőrt hazavihette tropheum gyanánt. Azt el nem vették tőle a táborban.

Ha tehát mindezeket számításba vesszük, nyilvánvaló, hogy a fejedelem kincstárából tekintélyes összeg került ki évente is csupán a hadsereg farkasbőr-szükségletére.

A farkasbőröket többnyire a jobbágyok szolgáltatták be s minden nagyobb város vagy vár katonai főparancsnoka nyomban kifizette az előre „limitált” díjat.

Mert bizonyos árszabály szerint váltották be a bőröket.

Így ki volt kötve, hogy csakis az októbertől márciusig terjedő időben ejtett farkasok lefejtett bőre váltatik be. Ezek között legnagyobb áron a december–januárban elejtettek.

Fontos és az árra nézve is irányadó volt, hogy a bőr hol kapott sérülést.

A tisztek által használt farkasbőrnek teljesnek kellett lenni, sérülés nélkülinek, mivel fejbőrét is lefejtették s a szemek helyét ékkövekkel rakták ki, míg a körmököt arany vagy ezüstláncba foglalva nyakkötőnek alkalmazták általvetővel.

Akár szűrő, akár vágó fegyverrel vagy pláne golyóval terítették le a farkast, bizony előállt a lefejtett bőrön a folytonossági hiány.

Ha kisebbszerű, könnyen összefoldható volt vagy olyan helyen esett, ahol nem nagyon tűnt szembe, még csak megjárta altisztnek, közvitéznek. Be is váltotta a kurucz hadvezetőség – de olcsón, darabját egy fertály forinton, míg ha decemberi–januári ejtés volt és sérülésmentes, akkor három ezüst forintot is adtak egy-egy szebb példányért.

Ezért az árért már érdemes volt a farkasokra vadászni.

Úzte is ezt a jövedelmező mesterséget nemcsak az ezzel megbízott otthon levő jobbágyság, hanem a téli szállásra szétkvártélyozott kurucz katonák is.

Farkasban pedig szörnyű nagy bőség vala akkoriban nálunk. Egész csapatokban ereszkedtek le a falvak, városok alá az akkor még óriási kiterjedésű erdőségekből, veszélyeztetve a kisebb csoportokban való utazást is.

A jobbágyság és katonaság farkasvadászata igen érdekesen ment végbe.

A falvak körül, sűrűn egymás mellé, mély, függélyes falú vermeket ástak, tetejét gazzal befedték s helyel-közzel gödölyét vagy más, erős hangú állatot kötöttek ki.

Azután csapatonként lesbe húzódtak.

A farkas-csapatok hallván a kikötött állat sírását: éhségtől, falánkságtól ösztökélve, minden irányból rohantak a zsákmány felé és sorra belepotyogtak a vermekbe.

A lesen állóknak aztán sietniök kellett, mert ha egy verembe több farkas is beesett, egymásnak is nekiestek s összemarcangolva egymást, a számításba vett bőrük értékét csökkentették.

A lesen állók kötélpányvát vetettek a verembe jutott farkasok nyakába, úgy húzták ki s fojtották meg.

Leghíresebb farkasvadászok voltak a podoliniak meg a miszlókaiak, Kassa alatt. A legszebb példányokat pedig a szentmiklósi jobbágyok váltották be a munkácsi híres udvari szúcsöknél, ahol egy-egy szépen kikészített farkasbőrért tíz aranyat sem sajnált adni a kurucz tiszt.

(L. Ottlyk főudvarmester följegyzései)

Vadászlap 1907

Vadászati jegyzetek Thököly István idejéből

Az egyszerű polgári családból magyar mágnássá lett Thököly famíliának leggazdagabb, illetve vagyonszerző őse volt Thököly István gróf, aki a „Kurucz király”-nak – Thököly Imre késmárki grófnak – volt édes atyja.

Nagy tekintélyű dúsgazdag magyar főúr, aki aristokrata volta mellett is ismerte mindenkor a „mindenható” pénznek becsét, értékét. Késmárki várkastélyában igazi despota, aki Felső-Magyarország tekintélyes részének irányítója úgy politikai, mint társadalmi mozgalmakban. Talpig magyar főúr, aki Szombathelyről is csak azért költözött át a távoli Késmárkra, hogy minél messzebb legyen Kollonichtól, szóval az akkori bécsi udvartól.

Nyílt házat tartott, ahol a felső-magyarországi urak vendégszerető hajlékra találtak az év és nap bármely szakában. Rokonsági összeköttetései révén pedig otthonos volt az ország legtöbb ősrégi családjainál, s így a dúsgazdag főúr tekintélye érthető is, különösen ha tekintetbe vesszük azt, hogy Thököly István nemcsak óriási birtokokkal, de ami ez időben többet ért, készpénzzel is bírt, az akkori viszonyokhoz mérten hihetetlen arányban.

Ehhez a nagy tekintélyű és gazdaságú főúrhoz került 1666-ban Teleki Mihály vendégségbe. Ismerve Teleki Mihály egyéniségét, aki az ő idejebeli szörnyű borivást nem kultiválván csak vizet ivott, hogy még a rendesen részegséggel végződő fejedelmi ebédben is egyetlen egyszer ivott egy pohár bort, azt is csak azért, hogy az akkor igen drága és ritkaságszámba menő velencei kristálypoharat megkapja, szinte érthetetlennek látszik, hogy ez a se barátságot, se mulatságot nem szerető számító diplomata, hogyan került a mulatozásairól hírhedt késmárki várkastélyba vendégül?

Egy nagy esze, előrelátása vitte oda.

Bornemissza Anna, Apaffi fejedelem felesége, közeli rokona volt Telekinek. Ő is csinált belőle nagy embert – már ami az ahhoz szükséges dekorumot illeti. A felvidéken ekkor már nagy volt az elégedetlenség. Konspiráltak a magyar urak s Wesselényi nádoron kívül Felső-Magyarországon nem volt a konspirációnak nagyobb, tekintélyesebb és gazdagabb oszlopa, mint Thököly István, és ezt jól tudta Teleki. Valamint azt is, hogy a jó erőben, férfikora javában levő Thököly István özvegy ember, ahol egy tűzrőlpattant ifjú menyecske nagyon jó helyre akadna.

Telekinek pedig volt ilyen lánya, akit – bár akkor még alig 14–15 éves – a hatalmas főúrnak szánt. Ő maga nagy befolyású, de – hogy a vagyoni állapot akkori kifejezőjével éljünk – kevés dohányú úr vala, a kinek igen jól esett volna egy olyan főúri vő, mint Thököly István.

Úgy intézte a dolgot, hogy Erdély ügyeit-bajait szoros összefüggésbe kapcsolta a konspirálók dolgával. Thököly Istvánnak nem is volt ez ellen kifogása, sőt igen örült, hogy Erdélyt – Teleki Mihály képében – ügyük mellett látta. A bővebb, részletes megbeszélésre azonban nem nyílt alkalom a várban.

Ismerni kell az ez időbeli magyar úri lakosztályokat és viszonyokat s elhihetjük, hogy bizalmas tárgyalásokra bíz nem igen voltak alkalmasak.

A háziúr lakosztálya teljesen külön volt a ház úrnőjétől. Az úri részt azonban az „ebédlő palota” foglalta el meg a „címerterem” s az „ágyasház” (hálószoba). A címerterem és ebédlő a vendégektől volt tele, az ágyasházba pedig a házigazda még a legjobb barátját sem vitte be. Egyedül a „kancellária” volt indifferens hely, ahol az íródeák székel, de ide meg már csak azért sem lehetett menni, mivel ez már maga igen nagy feltűnést keltett. Adás-vevés, zálogbaadás gyanúját vagy leginkább összesküvést sejtetett volna.

Ezért látjuk ez időben – sőt még II. Rákóczi Ferenc alatt is –, hogy a legfontosabb ügyek a vadászat ürügye alatt nyernek elintézet, megbeszélést.

Thököly és Teleki is vadászatra mentek a gróf nagy kiterjedésű vadászterületeire, naponta. Ez alkalommal sejtette Teleki házigazdájával céljait, de amelyek csak annyiban valósultak, hogy István gróf a fiát, Imrét, jelölte maga helyett – majd annak idején – a Teleki vejéül.

Teleki ennek is megörült s hogy mennyire számított is a dúsgazdag rokonságra, annak tanúsága az a temérdek vér- és pénzáldozat, amibe Erdélynek került utóbb az, hogy Thököly Imre a Teleki leánya helyett Zrínyi Ilonát, II. Rákóczi Ferenc özvegyét vette feleségül.

E helyen azonban az akkori viszonyoknak bővebb részletezésébe nem bocsátkozunk. Csupán az 1666-iki Késmárk környéki vadászatokra vonatkozólag mondjuk el azt, amit egykori feljegyzésekből merítettünk.

Érdekesnek tartom elsősorban is megemlíteni, hogy Thököly István peczérei milyen vadászkutyákat idomítottak? E szerint ez időben ott vadásztak: agárral, vizslával és pudlival. Hogy a „pudli” elnevezés alatt milyen kutyát értettek abban az időben, azt nem sikerült még kiderítenem. Lehet, hogy talán Erdélyben a kopót nevezték így, mivel ez a faj nincs említve.

Thököly István híres volt kitűnő vadászfegyvereiről. Azaz hogy lőfegyvereiről, mivel az időben még külön vadászfegyverek nem léteztek. Mind golyós fegyver, de a Thököly-é híres boroszlói puskamíves készítménye. Különös fajta golyókkal töltötték, amelyeknek alsó része szorulva passzolt a csőbe s így a találásban több biztosságot nyújtott.

Teleki, aki egyébként nem nagy barátja volt a vadászatnak sem, annyira megkedvelte egyik lőfegyverét Thököly Istvánnak, hogy háta paripáját ajánlta cserébe. Thököly el is fogadta, bár nem

szívesen vált meg jó puskájától, mivel költséges és hosszadalmas volt annak pótlása új beszerzéssel. Csak a lengyel kereskedők hozták Boroszlóból.

A puska elcserélése paripáért (hátaslóért) nagyban dívott akkor. Ebből a csereberéből következtethetünk egy-egy jó puska értékére is.

Ugyanis egy-egy jobb hátszló ára 25–50 arany között váltakozott, a betanított harci ménért pedig szívesen fizettek az urak 200–300 aranyat is!

Ha tehát a közönséges hátszlókat 25 aranyforintba számítjuk, akkor is – mai értékben legalább 250 forintot fizettek egy jobb lőfegyverért.

Különösen híresek voltak Thököly István lőfegyverei azért, mivel szarvasra és egyéb nagyvadra lehetett használni, vagyis: mivel messze hordtak. A „messzehordás” az időben persze legfeljebb 80–100 lépés volt csak, amely távolságból ha valaki jól talált, akkor hét vármegyében híre ment a puskának is, meg a vadásznak is.

Kurucz vitézek világraszóló vadászata 1708-ban

A kurucz kor dicsőségének, hatalmának tetőpontja az 1706-tól 1708 nyaráig terjedő időszak. Serege ez időben meghaladja a száz-ezer főnyi létszámot. Uralmának határát Bécs falai alkotják. Dicsőséges, győzelmes csaták teszik víggá, bizakodóvá a kurucz tábort. Szól is a muzsika, dévaj is a kurucz, aki a téli szállás idejét nem pihenésre fordítja, hanem mulatozásra. S míg a legénység a falvak bogárhátú házaiban ropja a táncot, üli a disznótorokat, névnapokat: addig a tisztek sorra járják a rokonságot, ismerős kastélyokat, kúriákat, s a kard helyett vadászkest kötve, mordállyal a vállon Nimród kultuszát üzik: vadásznak. Nagyon természetes, hogy a vadászatok közben a vigalom is járja s a téli idő, mikor a síkon, mint a hegykoszorúzza völgyekben, vigadó kuruczok, sárosok, muzsikusok dalától zeng a környék.

Egy-egy főtiszt, mint Bercsényi Miklós gróf, olyan híres, nagy vadászatok tart birtokain, amelyen az ország színe-java részt vesz. A Nyitra megyében fekvő brunóczi kastély és uradalom például – amely ez időben Bercsényi tulajdona – nagy vadászatok, vigasságok színtere volt ez időben, ahol nem egy fogoly császári tábornok is részt vett – parolára.

A nagy és nevezetes vadászatok között is leghíresebbek voltak azok, amelyeket a fejedelem két ízben is rendezett rokona – Lubomirska lengyel hercegnő, a kievi palatinus feleségének – tiszteletére.

A hercegnő ugyanis két télen is Magyarországon töltötte a farsangot, mint Rákóczi vendége. Második farsangolásának vadászati részét mondom most el, mint amely igen érdekes vadászati- és korkép.

Már az 1708-ik esztendő januárjában elküldte a fejedelem a lengyel határra azokat a kiválasztott kurucz tiszteket s udvari test-

öröket, akiket a hercegnő díszkíséretére rendelt. Azok a szánon érkező hercegnőt szinte diadalmenetben kísérték le Munkács felé. A községekben a hegyek ormán örömtüzek égtek, zeneszó hangzott, amerre a menet elhaladt.

Maga a fejedelem egész a Munkács fölötti szent-miklósi kastélyig elébe ment vendégének. Ott fogadta a hercegnőt udvarával s innen mentek a munkácsi várkastélyba, ahol különböző vigasságok között folytak a farsangi napok.

Majd Bercsényi gróf főgenerális meghívására átmentek ő hozzá Ungvárra, a híres és ősi Drugeth-kastélyba.

Itt is tovább folytak a vigalmak s közben Bercsényi előkészületeket tett egy nagyobb vadászatra, amelyet a hercegnő tiszteletére szándékozott rendezni.

E végből berendelt az udvarra kétezer jobbagyot hajtónak s azok védelmére – mivel temérdek farkas tanyázott a meghajtandó területen – kétszáz puskást.

A hajtók a vadászatot megelőző nap délutánján kimentek s a hajtókört megalkotván, lassan előrenyomultak az Ungvár alatti sík felé, ahová a kiválasztott kurucz tisztek, mint vadászok, már a reggeli órákban felálltak. A hercegnő és a fejedelem egy Bercsényi gróf által hajtott szánon tíz óra tájban vonultak ki a vadászat színhelyére.

Sem a fejedelem, sem a hercegnő nem vettek részt a vadászatban, csupán mint nézők sétáltak le-föl a völgsík előtti úton, gyönyörködve a kurucz tisztek vadászügyességében. Ez a vadászat páratlan volt a maga nemében.

A völgy szájának az útra torkolló részén háromszáz kurucz dalia alatt ficánkoltak az ékesen felszerszámozott paripák. A vadászaton csakis kopját volt szabad használni. Minden más fegyver használása vagy alkalmazása tilos volt s a leventék még kardjukat sem kötötték föl.

Türelmetlenül várták a hajtás eredményét. Dél felé a kürtök hangja már hallható lett. A hajtók vezetői jelezték közeledésüket. Majd nemsokára kisebb csapatokban, szórványosan megjelentek a vadak is. Elkezdődött a festői jelenetekben gazdag és izgalmas vadászat.

Az ifjak ügyességén nem egyszer elragadtatva kiáltott föl a hercegnő. De a javarész csak két óra felé közeledett.

A hajtók már a környező hegyek ormaira értek. A kürtjelzés mind közelebről hangzott.

Ekkor egyszerre mint az áradat, megindult a vadak tengere. Farkas, vaddisznó, hiúz, vadmacska, róka, nyúl, őz és szarvas megriadva rohant ki a völgyből, szembe a lovas tisztekkel, akiknek egy része az áradat ellen nem tudva megállni, lovastól fölbukott s a tömérdék vad keresztül vágatott rajta.

Olyan sok volt itt a vad, hogy Ottlyk udvarmester azok számát „legalább” húszezerre tette. A nagyobb vadakat, mikor a vadászatnak vége volt, megolvasták, a kisebbeket csak úgy szekérszámba hordták el.

Farkasokból elejtettek százhetvenötöt, vaddisznóból nyolcvanegyet. Az apróbb vadakból kilenc szekérre valót küldtek be a városba.

A fejedelem s vendége félrehúzódott a dombon s onnan nézte végig az izgató fejedelmi látványt. Az úton nem maradhattak a rohanó vadaktól.

A vadászatban leginkább kitűnt az ifjú Bercsényi László gróf, a „nemes-compánia cornétása”, akinek a hercegnő e szép nap emlékére gyönyörű ékköves forgót ajándékozott.

Mikor alkonyattal visszafelé tartottak a kastélyba, a hercegnő elragadtatva köszönte meg Bercsényinek a szerzett gyönyörű látványt:

„Fejedelmek sem részesülnek ilyen látványban – mondotta –, mint amit nekem ma a nemes gróf nyújtott.”

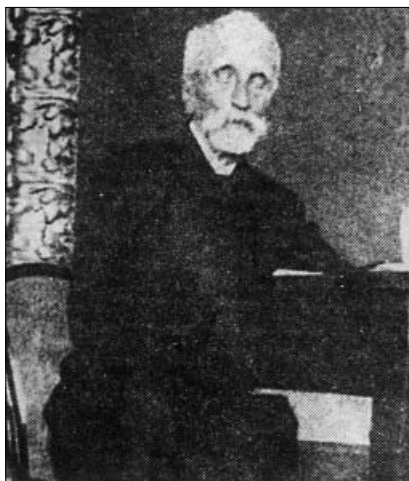
Vadászlap 1908

II.

VADÁSZÖRÖMÖK

Hanvay Zoltán (1840–1922)

Vadgazda és messze földön híres kynológus volt. A természet és vadászat szeretetét édesapjától, a gömöri főpénztárnoktól és főszolgabírótól örökölte. Iskoláit Késmárkon végezte, majd jogot és teológiát Sárospatakon hallgatott. Tompa Mihály költő barátja volt, aki Hanván volt református lelkipásztor.

Hanvay Zoltán szakmailag is képzett vadász volt, írásaival gyakran találkozhattunk a korabeli vadászlapokban. A legelismertebb és -képzettebb kynológusok közé tartozott, a vizslák mellett tette le a garast, a pointereket tekintette a legjobb minőségű vizsláknak. Sokfelé vadászott, élményeit három kötetben írta le. Művei: Az angol vizsla; Forgácsok; Sport – szilánkok a vadászat, természetrajz és vizslászat köréből; további műve: Az angol vizsla és ezzel összekötve a fajbeli tiszta tenyésztés.

Ifjúkorában sokat utazott és kapcsolatban állott Arannyal, Kazinczy Gáborral és Szemere Miklóssal is. Belekóstolt a politikába is, de aztán figyelme a vadászat és a vizslatenyésztés felé fordult, bár tartott kopókat és tacsókát is. Fia halála után teljesen visszavonult és hanvai remetének nevezte magát.

Egy szép nap a gömöri magas hegyekben

1879. augusztus 20-án a nyustyai olvasztónál nyolc úrvadásznak volt találkozója, hogy onnan részint a rimamurányvölgyi vasmű-egyesület 36,00 holdnyi példásan kezelt erdősegeit megvizsgálja, részint pedig Dianának hódoljon.

Fel a zólyomi határig, hol a kamara végtelen erdősegei Zólyom s Lipót megyére dűlnek; főispánunk, a polgári és sportman érdekekben egyaránt gazdag Fáy Gusztáv, saját birtokával a fenti erővel mintegy 40,00 holdnyi revírjében, hol az erdőkultúra példányszerűsége mellett a természetben nevezett vadász úr által harminc évi gondos ápolás s tenyésztés folytán teremtetett oly vadállományban gyönyörködtünk, mely úgy számában, mint változatosságra ritkítja párját, holott ezelőtt az órállomány 0 volt, ez ma csak a szelczei 8000 holdas revírben a 300-at felülhaladja, hol a siket- és nyírfajd mellett bőven tenyészik a császármadár, legutóbbi időben pedig a szarvas is szaporodik, s hol a kamara területéről a mackó is átlátogat vendég gyanánt, hol az aethericus lég, a kedves fenyőillat, a páratlan víz, a gránitkőzet e végtelen becsű nedűje mellett a habár vad, de annál regényesebb kilátás a központi Kárpátokra, a Királyhegyre s Kakasra, a murányi hegyekre megtanít arra, hogy a költő Gömört százbércű helyett bátran nevezhette volna ezerbércűnek; ott néhány napot tölteni akkor is élvezet lenne, ha a vadászhevély nem felejtetné el az emberrel, hogy az örökös hegymászás egyaránt igénybe veszi a tüdőt s inakat.

Habár a valódi vadász s a kényelem nem éppen szükségképp együtt járó fogalom is, mindazáltal a kultúrállam fia nem neheztel azért, ha nagy fáradsága után egyszerű bár, de csinos vadászlak, barátságosan pattogó kandalló és a trois frères provençaux pástétománál jobban eső gulyás mellett, pompás fenyőágyon hallgathatja végig a vadászkirándulásoknál csaknem elmaradhatatlan Jaegerlateinnal fűszerezett anecdotákat. Morpheus, az edzett va-

dász iránt mindig kegyes és még az otthon magamforma álmzsák is örömmel szokik fel hajnalhasadtakor a kürtszóra; hiszen ott van az isteni forrás, mely idegeit megacélozza, s ott a remény, mely oly képeket fest minden jövődő óráról elibénk, melyek épp azért, mivel a képzelet eredményei, rendesen sokkal szebbek a rideg valónál.

Mindezek dacára nem mondhatnám, hogy néha nem bántam volna, a a meredek hegyek helyett az én kedves alsó Sajóvölgyem szelíd lankáin és gyönyörű rétjein sétálhattam volna Lawyerm után, gyönyörködve annak bámulatos tehetségeiben, de ha láttam, mint megy vadász nesztorunk prototyp alakja előre, mindannyiszor elszégyeneltem magam.

Mint említém, a földat kettős volt. 4000 láb magasságig felhágó 36,00 hold erdőt megvizsgálni s vadászni. Ez utóbbi azonban nem lehetván öncél, az eredmény sem lett az, ami más esetben lett volna. A hajtásokat nem lehetett akként csinálni, amint a vadász óhajtotta volna, ezt akadályozta ebben az igazgató tanácsosi kötelesség. Azonkívül, hol a mackó s agyaras valószínű jelenléte parancsolta, illetőleg tiltotta, nem egy vadat riasztott el az erdőbecslő discursus. A sertevad természetesen még most a táplálékhoz közelebb, az aljakban tanyázik, az őz pedig a hosszú hajtásokat egyáltalán nem tűri. De hogy mennyi van, láthattuk a vackokból, s a tőlünk pár lépésre meg-megálló sutákból. S hogy mily nyugalma van itt a vadnak? Hogy beszédünk dacára az úttól nem távol bakogta el magát egy bak.

Péntek délig egyetlen puskaszó sem zavarta az erdő nyugalját, midőn azonban a Vépor égbe nyúló sziklateteje alatt a Varta nevű vadászlakhoz közel az Oszipok nevű hajtás felé közeledtünk, egy erdei út melletti sárfészekben világosan lenyomva láttuk a medve nyomát. Talán e jel semmibe vétele, talán az erőt vett kétely; talán a múltak tapasztalásai, melyek folytán az előbbi főváltók kezdtek rosszakká válni, okozták, hogy az aljállásokra kerülők jutottak. S

íme, a hajtás végén István erdővédre lovagol ki a medve csendesen ügetve. A dominus, hallván valamit arról, hogy a sebesen futó vadnak elébe kell löni, a 10 lépésre cammogó mackóval is úgy lőn, nem lévén a sűrű miatt több chanca, illetéknépp nagy lyukat lő az ártatlan levegőbe: a medve pedig ép bőrrel menekül.

Negyednap Fáy Gyula, a vadászúr derék edzett sportsman fia, húz le expresszel egy szép bakot.

Így értünk az ötödik, utolsó naphoz. E napra medve lesz jelezve, mely a lehotai Bukovinkában szokta a málnázó gyermekeket bődülésével riasztgatni s a fáma szerint óriás példány. E napon az aljakhoz közeledvén, disznóra is volt kilátásunk.

Mindjárt az első hajtásban sógorom: Okolicsányi Gáspár húzott le golyóval egy bakot, melyet óriás agancsa után a sűrűben csapos szarvasnak nézve, már csaknem elbocsátott.

A szomszédos második hajtásban sejtettük a mackót. Nagy remények közt álltunk el. Gyula oly helyre állított el engem, hol valóban nagy volt a valószínűség, hogy kijön a civilizálatlan fráter.

De a pecér, ki a netalán sebzett vadra egy kopót tartott vezetéken, hajtás közben közelébb rukkol s a kopó ott vinnyogván: látván, hogy már akár hajtónak mehetek, lehevertem a fűre.

Mindazonáltal, mint dressirozott vadász, nehogy a mások esélyeit is zavarjam, nem mozdultam, de annál nagyobb érdeklődéssel figyeltem. Egy jó óra múlva hallom harmadik szomszédom lövését, s rövid időn belül nyolc lövést. Hajtás után semmi. Kérdem az urakat: mi volt? Disznók és malacok. Az első lövést Gáspár sógorom tette. Azután szomszédom: Dapsy Victor, kinél különös kézmozgást látva, áttör egy sor malac. Első duplázása után ugyanis lezárta óraláncát s nem bírta fegyverét hirtelen szétnyitni. Gáspár pedig tévedésből kacsasréttel lőtt, s ezzel durrant a rá pofáját kitoló disznóra, mely átlőtt orral s kilőtt szemmel megy tovább, hogy egy kerülőtől megkapja a kegyelemlovést. E közben Dapsy még mindig küzd láncával; végre sikerül, tölt s elhibáz egy rókát. Ez azután

óriás szerencse s pech együtt. Sógorom disznóját hozzák, de egyúttal szól Gyula barátunk expresse a hajtók sorában. Kíváncsiak vagyunk az eredményre, mit Gyula így ad elő: „Jöttem a hajtók után. Egyszerre óriás kiabálás: medve, medve! Örömmel közeledtem, egyúttal egy vergődő disznót látok a sűrűbe vonszolódni, lövök s elhibázom – de itt hozzák.” Konstatálva lőn, hogy az express nem talált, továbbá az, hogy, kivéven azt, melyre Dapsy lőtt, több vissza nem tört, valamint azt, hogy ez a sűrűbe visszatörve rögtön nagyot szántott ormányával – biztos jele a találásnak – átvettem a közvádlo szerepét, miután Dapsy semmi áron sem akarta beösmerni, hogy a disznót meglőtte, bíróné kér-vén fel a háziurat. Előadván minden egyes részletet, indítványom ez volt: „vagy meglőtte Dapsy a disznót, vagy elhibázta állva 10 lépésről.” Első esetben nem lővén meg jobban, kérek számára 6-ot, másodikban 12-öt. Kétségen kívül állván, hogy a lövést tőle kapta, háziurunk hat ramácsiütéssel felavatta. Gyakran láttam, midőn más lövését magának követelte valaki, de arra még példát nem tudok, hogy a magáét oly makacsan eltagadta volna. Medve sehol nem volt.

Rövid időn belül következett a kétórás utolsó hajtás. Több mint másfél óráig néma csend. Ekkor Gáspár lő egy kocát s hármat akarván lőni, a sűrűbe bocsát három malacot. Ezek Dapsyra jönnek ki, ki hibázta s így nekem jutott alkalom egy szép süldőt lelőhetnem. A jobb szárnyon esett szintén egy kan. Bámulatos, mit képes e vad bejárni. A legközelebbi hely, hol kukorica terem: Pongyelok s ez két mérföldnyire van, s minden disznó bensője kukoricával volt tele. Az eredmény tehát összesen: 3 bak, négy öreg disznó s egy süldő s az utolsó hajtásban két őzbakot kivéve mind.

Vígan nyújtottunk erre búcsúkezet, s megköszönve a vadászúr szívességét, ki-ki ment hazafelé.

Justh Ödön (1886–1957)

Necpál községben, Túróc megyében született, régi felvidéki nemesi család sarja. Túróci birtokait házasság útján gyarapította, Révay lányt vett feleségül. Szarvas szakértőnek tartották, a Nagy-Fátrában is bérelt vadászterületeket és különösen a szarvastenyésztéssel, a szarvasállomány minőségének javításával foglalkozott.

A monarchia felbomlása után aktívan bekapcsolódott az újonnan szerveződött Szlovákiai Vadászati Védegylet munkájába. Ekkor már (1920) mint nemzetközileg is elismert „szarvasszakértőt” tartották számon. Bekapcsolódott a poprádi Vadászati Kiállítás (1926) munkájába, a trófeákat bíráló, pontozó bizottságban tevékenykedett.

Szakmai ismereteit nem rejtette véka alá, aminek következtében tagja volt a Berlinben 1937-ben megrendezett vadászati kiállításon részt vevő csehszlovák küldöttségnek. Sokat publikált szlovák és magyar lapokban egyaránt. Baráti köréhez tartozott Jurán Vidor és a Vadászlap közvetlen munkatársai is. Justh Ödön egyetlen önálló kötete, a „Vadásznapló töredék” 1941-ben jelent meg. A második világhégés után Pozsonyba költözött, és már talán nem is vadászott, írásai sem jelentek meg.

Ám a budapesti Terraprint Kiadó által 1996-ban megjelentetett Négy felvidéki vadász c. antológiában megjelentek írásai.

Apróvad vadászatok

Ha összeszámlálnám életem vadásznapijait és statisztikát állítanék fel arról, hogy miként aránylanak a golyós vadásznapiak a serétes vadásznapiakhoz, nem hiszem, hogy csalódnék, midőn azt állítom, hogy legalább ötször annyi golyós vadásznapiom van, illetve volt, mint serétes.

Miért?

Nem mintha nem szeretném a serétes vadászatot, sőt ellenkezőleg. Szép serétes vadásznapiot majdnem úgy élvezek, mint a legszebb golyós vadászatot, a szarvasvadászatot persze kivéve. De részben nem volt oly sok alkalmam nagy serétes vadászatokon részt venni, részben pedig, ha lett volna is alkalom, kedves meghívások révén, azoknak sok esetben nem tehettem eleget, mert egy nagy serétes vadászat igen költséges, amit zsebem nagyon sok esetben nem engedett meg. Ezért nem vettem részt egészen nagy serétes vadászatokon, hol egy puskás naponta okvetlen kétszáz darabon felül lő, de sokszor ennél is több a napi egyéni zsákmány. Legjobb napi eredményem a százötven darab körül mozog, az a vadásztársam tehát, ki a nagyon nagy napi eredményekhez van hozzászokva, nyugodtan lapozza át ezeket az oldalakat, és üssön fel olyan fejezetet, amelyben golyós vadászatról van szó.

Apróvad közül a legtöbb a fogoly, amit lőttem, azután következik a nyúl; fácánra a világháború után nagyon keveset vadásztam. Vízi vadászaton is keveset vettem részt, vadlibára két ízben vadásztam a Hortobágyon.

A világháború előtti időkben híres fogolyvadászatok voltak Surányban, a Surányi Társaság területén. A 900-as évek elején alakult a Surányi Társaság, kibérelte Surány és a szomszédos községek vadászterületeit, melyek híresek voltak dús vadállományukról. A társaság elnöke akkor, úgy hiszem, Kelcz Gyula volt, később gróf Révay Simon lett elnök, azután Bíró Lajos, majd gróf Pejacevich

Márk. A társaság tíz tagból állott, de mivel a tíz tag egyszerre sohasem jelent meg, mindig kerestek fiatal, jó puskásokat, hogy a vadászatokon kitöltsék a puskások létszámát, így kerültem én is az 1910–13-as esztendőkhöz oda és vettem részt a szép vadászatokon. Hol az egyik, hol a másik tag hívott meg engem és egy-két fiatal kortársamat, magunk persze nem engedhettük meg magunknak a luxust, hogy rendes tagokul a társaságba belépjünk. Az én időmben, mikor ott vadásztam, rendes tagok voltak még báró Vécsey Miklós, Mocsonyi Antal, Patay Samu, gróf Bánffy Miklós stb. Egyszer résztvett egy vadászaton, mikor én is jelen voltam, az akkori idők legjobb lövője, gróf Zichy Kázmér is, kivel galamblovészetenek sokszor voltam együtt és sokszor bámultam meg egészen fenomenális lövésztudományát, de vadászni csak az egy alkalommal volt szerencsém vele együtt. A fiatal puskások közül, kik velem együtt vendégek voltak, különösen az oly fiatalon elhalt Keglevich Lászlóra és Mocsonyi Péterre emlékezem.

Rendesen Budapestről rándultunk ki a reggeli gyorssal, mely 9 óra körül érkezett Érsekújvárra, onnan két állomás a szárnyvonalon Surányig. Ott várt már a többnyire felállított stráf. A puskások csak beálltak kijelölt helyükre és egy órai ebédidő megszakításával vadásztunk körülbelül fél 5-ig, azután vonatra szálltunk és este nyolc után bent voltunk Budapesten. Autó akkor ritkaság számba ment. Az utolsó évben, mikor ott vadásztam, hozta M.A. autón Surányba a vendégek egy részét Tajnárról, hol szállva voltak.

Körülbelül száz hajtó és nyolc-tíz puskás vett részt a vadászaton. A napi ezer foglyot rendszeren kilőttük, volt néhány gyengébb nap is, mikor hat-hétszáz darab esett, de olyan nap is, mikor ezerkétszáz darabon felül lőttünk. Egy puskás normális terítéke száz darab körül mozgott, az én egyéni eredményem 147 darab volt. Rengeteg vadgerle fordult elő, gyors röptük próbára tette még a legjobb puskást is. Túzok is előfordult, szabad is volt löni, de ottilétem alatt sohasem esett egy darab sem. Egyetlen

egyszer lőhettem volna egy kapitális kakast, egy közvetlenül az ebéd-utáni pihenő után kezdődő stráf elején. Alig indult meg a stráf, előttem egy szántáson túl, körülbelül száz lépésre, kukorica-pászta húzódott. Jobb szomszédom, V.M. a szántásból felkelő néhány fogolyra lőtt nagy távolságból, mire az előttem lévő kukoricásból, de még mindig vagy nyolcvan lépésre, felrepül egy óriás tűzokkakas. Persze tizenkettes seréttel gondolni sem lehetett a lövésre. Ha V.M. véletlenül nem lő a foglyokra, hiszem, hogy sokkal közelebb vár be e gyönyörű madár, mert csak az első lövés után kelt fel. Akkor valószínűleg meglövöm. Ez volt az egyetlen, de sajnos hibámon kívül elszalasztott alkalom, hogy tűzokkakast lőhettem volna.

A surányi vadászatokat nagyszerűen rendezték. Vad rengeteg volt és néha nagyon szép lövéseket lehetett magasan repülő foglyokra tenni, mikor egy-egy stráf végén sok fogoly kiszorult a szántásokba. Itt aztán látható volt a klasszis puskások és a csak közepes puskások között levő különbség. Különösen R.S. tűnt ki nagy lövésztudásával, de M.A. és V.M. is nagyon jól lőtt. Itt voltam tanúja, azt hiszem nem mindennapi lövészbravúrnak, mely megörökítésre érdemes. Zichy Kázmér – kit talán a legjobb serétlövőnek tartok a világháború előtti időben és akit talán csak egy Czernin Ottó, Károlyi Lajos vagy Draskovich Iván ért utól (kiket különben csak galamblövészetekről ismerek, vadászni velük sohasem volt szerencsém) – miként fentebb is említettem, egy alkalommal szintén ott volt Surányban. Az egyik délutáni stráfban igen sok fogoly repült át egy szomszédos csaltosba (remiz), mely mellett egy kukoricatábla húzódott. Ezeket visszahajtották ránk, a puskásvonalra. Én Zichy mellett álltam, a hajtás első felében kisebb csapat fogoly, megszámloltam őket, hét darab volt, felrepült a hajtók előtt és egyenest Zichynek tartott. Zichy vagy ötven lépésre bevárta őket, gyors duplázás, két fogoly kiesik, fegyvert vált, megint egy duplázás, az egyik fogoly eléje, a másik mögéje esik, időközben

töltőjétől a boszorkányos gyorsasággal megtöltött első fegyverét veszi át és a megmaradt három fogolyból még kettőt meglő igen messziről, a hét fogoly közül csak egy ment el! Ez a legszebb lövészeti teljesítmény volt, amit valaha láttam. Váltott browninggal láttam már hat, sőt több foglyot is kilőni nagy falkából, de egy pár dupla puskával kétszeri váltással hét fogolyból hatot kilőni, még nem, ehhez igazán Zichy nagy tudása kellett és töltője kiváló ügyessége. Nagyon kellemetlen és majdnem végzetessé válható jelenetnek is voltam szemtanúja Surányban. Az egyik stráfban R.S. egy hátrafelé röpülő fogolyra lőtt, az első lövéssel elhibázta, mikor a második lövést elsüti, fegyverét töltő vadásza felemelkedik guggoló helyzetéből ahelyett, hogy bevárná a gazdája második lövését, e lövés a második fegyverének csövét éri, alig félméteres távolságból. A remek Holland & Holland fegyver csöve, mintha baltával lett volna elvágva, a levegőbe röpült, de a vadásznak az ijedségen kívül nem történt baja!

A surányi eredményeket megközelítő nagyon szép vadászatokon vettem részt a harmincas években a kövecsesi uradalomban, báró Weisz Jenő és neje kedves meghívására. Különösen az első ottani vadásznapi tett rám nagy benyomást, mert ez volt első nagy fogolyvadászatom az államfordulat bekövetkezte után. Orkánszerű szél fújt egész nap, a foglyok nagyon messze keltek és örült sebesen röpültek. Szeptember eleje volt, mikor a fogoly amúgy sem tart ki jól. A négy stráf alatt úgyszólván szünet nélkül látott az ember a levegőben röpülő fogolycsapatokat, melyeket a szélvihar iszonyú sebességgel sodort a levegőben tova. A fogolycsapatok robajszzerű felrepülését nem lehetett a viharban hallani, és annyi volt a fogoly, hogy sokszor zavarban voltunk, melyikre lőjünk. Kis tétovázás, és a viharban egy másodperc múlva már lőtávolon kívülre került a vad. Nagyon mulatságos és szép vadászat volt. Heten voltunk puskások, nyolcszáz darabon fölül lőttünk az alig négy órát tartó vadászon. Az én egyéni eredményem százhuszonnégy darabra

rúgott, de nem volt szerencsém, mert a második stráf utolsó harmadában, mikor a legtöbb fogoly volt előttem, valami félreértés miatt kifogytak töltényeim és így üres puskával kellett a stráfot befejeznem. Míg az elkésett töltények megérkeztek, vége volt a stráfnak. Ha ez a kalamitás nem ér, biztosan harminc-negyven darabbal többet lövök, ez volt ugyanis a legjobb stráf.

Szépek és nagyon kedvesek voltak az államfordulat után a tajnai és újfalusi fogolyvadászatok. A surányi és kövecsesi eredményeket persze nem érték utol, de a jobb napokon egy puskás könnyen kilőtte az ötven-hatvan darabot. Az egyik legjobb napon hetvenhat darabot lőttem, R.J. pedig kilencvenen fölül.

Igazán nagy nyúl vadászaton, több ezres napi terítéssel, nem vettem sohasem részt, a legnagyobb ilyenfajta vadászat, melyen részt vettem, az újvilági uradalomban folyt le, hová régi kedves barátom, báró Harkányi Sándor hívott meg. Mindkét napon, melyek mindegyikén csak egy-egy, igaz igen hosszú, közel tíz kilométeres stráfot tartottak, ezer darabon fölül lőttünk. Azt hiszem, tizennégyen voltunk puskások, a két sarokpuskás naponként körülbelül százötven darabot lőtt. Én mindkét napon a második számot kaptam, közvetlenül a sarok mellett. Ez nem rossz, de nem mindig kellemes állás, mert a stráf háromnegyedében az ember a sarokpuskásra menő nyulakat lövi el, ami nem minden puskással szemben kellemes. Az utolsó negyedben pedig a két befelé kanyarodó hajtószárny veszélyeztetése miatt egyáltalán nem lehet lőni és „lábhoz tett fegyverrel” lehet nézni a sarokra menő, jó lőtávolságban elrohanó nyúltömegeket. Szerencsére én mindkét napon kellemes sarokpuskások mellett mentem, egy nap régi atyai jóakaróm, báró Vay Elemér, másnap pedig az oly kedves és a világháborúban oly szerencsétlen körülmények között hősi halált halt gróf Esterházy Gyula volt szomszédom. A stráf nagyon jól és fegyelmezetten haladt előre, közel három kilométer szélességű és közel egy-egy kilométer hosszúságú szárnyak mellett és vagy nyolcszáz hajtóval,

ami nem csekélység. Ezen nagy nyúlcsatákon kívül részt vettem még sok kisebb mezei nyúlvadászaton, négy-ötszáz darab számú terítéssel, a legtöbb nyulat azonban a vegyes erdei nyúl- és fácánvadászatok alkalmával lőttem.

Nagyon szépek ezek a vegyes erdei hajtások és különösen az erdei stráfok, ha jó a rendezés és a területet megfelelően rendezik. Ehhez azonban elengedhetetlen kellék, hogy a puskások részére a sűrűségeken keresztül megfelelő ösvények készüljenek. További kellék, hogy a fákat legalább száz méterenként különböző, a puska számának megfelelő színnel megjelöljék, hogy a puskások pontosan irányt tarthassanak, mert e nélkül összevissza menne az egész stráf és a puskások sokszor nem tudnák, merre haladjanak és milyen irányban lőhetnek, és a szomszéd puskások és hajtók is sok esetben veszélyeztetve lennének.

A legszebb ilyen erdei hajtásokat és az ezekkel kombinált stráfokat, melyeken részt vettem, a gróf Pejacsevich-féle nasici uradalomban tartották meg. Hét puskásnak volt beosztva a három napig tartó vadászat, előfordult mindenféle apróvad, fácán, nyúl, fogoly és szalonka. Igazán nagyon szép vadászatok voltak, mintaszerű rendezéssel. A boldogult vadászúr, Pejacsevich Márk, kinél kedvesebb, szeretetreméltóbb vadásztárs alig akadt, maga rendezte ezeket a vadászatokat, mintaszerű pontossággal, kitűnő személyzete közreműködésével. Éveken keresztül részt vettem ezeken a vadászatokon és mindig szeretettel gondolok azokra vissza. Némely hajtás különösen magasan röpdülő fácánjairól volt nevezetes, hol a fácánok a híres magasnövésű horvátországi tölgyfaszálerdők felett jöttek a puskásokra. Nehéz, de nagyon szép lövéseket lehetett tenni.

Ugyancsak szép erdei stráfok és hajtások voltak boldogult barátom és kedves galamblövő társam, S.R. morvaországi m.-i uradalomban. A terep nagyon hegyes, hepehupás, a járás fárasztó volt. Nagyon sok, meglehetősen sűrű, lucfenyő léces erdőparcellákon

ment át a stráf. Itt bizony nem volt könnyű a nyulat, de még nehezebb a villámként cikázó üregi nyulat meglőni. Amíg a nyiladékot kikerestem, hol a nyulat meg akartam lőni, rég másutt járt már. Itt a legjobb, illetve az egyetlen mód a sebesen rohanó nyúl, üregi nyúl meglövésére, hogy sűrű lécesre egyáltalában nincs a vadász tekintettel, hanem úgy dobja oda a lövést, mintha semmi akadály nem lenne a puskás és nyúl között. Néha egy-egy karvas-tagságú fa fog a lövés után közvetlen közel eldőlni, de ez ne zavarja a puskást, a vad a legtöbb esetben megkapja a lövést és felbukik. Mikor először vadásztam M.-on, az első félnapon a nyulak és üregi nyulak nagy részére nem is lőttem, szokatlan volt nekem a sűrű léces. Mikor aztán a háziúr megmagyarázta, hogy a fák egyáltalán ne zavarjanak, hanem nyugodtan csak a nyúlra figyelve lőjek, az eredmény mindjárt megváltozott és másnap már egész jól lőttem a legsűrűbb szálás és léces erdőben is.

A fácán lövése is nehéz, különösen ha a puskások a völgyben állnak. Mintha vasból vagy fából lennének a fácánok néha, sehogy sem akarnak potyogni. A puskás rendesen lebecsüli a magasan keresztülhúzó hajtott fácán sebességét és akármennyit tart is eléje, ez mind kevés. Gyönyörűen lőtte a fácánokat gróf M. W., ki ma nézetem szerint egyik legjobb lövője az egész volt monarchiának.

Hogy a serétes fegyvernél a jó lőképességen kívül milyen fontos szerepet játszik a fegyver agyazása, erre vonatkozólag leírom itt a legutolsó fegyverrendeléskor előfordult balszerencsémet, hogy minden puskás okuljon esetenem.

Az előbb említett m.-i első kétnapos vadászat alkalmával elvittem oda a Cogswell & Harrison londoni puskaműves készítette két régi angol tizenkettes fegyveremet, melyekkel nagyon sokat vadásztam és melyeket galamblovészeteken is használtam. A fegyverek az évek folyamán a sok lövés következtében meglehetősen ki voltak löve. Azokat a bizonyos magas hatvan-hetven lépésre húzó fácánkakasokat bizony nem igen biztosan hozták le. Otthon megvizsgálva

a fegyverek terítését, néhány próbálövés után a papiros lapon megállapítottam, hogy összehordásuk lényegesen csökkent és találati százalékuk nem valami jó. Így elhatároztam, hogy megpróbálom eladásukat és készítették magamnak egy pár új fegyvert. Nemso-kára rá Prágában volt dolgom. Elmentem Novotný mesterhez, kit személyesen ismertem, s kinek puskái közismerten elsőrendűek és hosszas alkudozások után megrendeltem nála egy pár tizenkettes puskát. Kikötöttem a szórási százalékot. Pontosan megadtam a cső hosszát, agy hosszát, elhajlását stb., és hogy egészen biztosra menjek, legközelebbi prágai utam alkalmával elvittem kitűnően fekvő belga galambpuskám, hogy annak agyát pontosan mérje le és ennek alapján építse meg az új puskákat. Novotný a fegyverek elkészítését négy hónap leforgása alatt ígérte, később haladékat kért augusztus hó végéig. Időközben eladtam régi angol puskáimat és türelmetlenül vártam az augusztust, hogy a fogolyvadászatokra már az új puskákkal mehessek. Végre meg-érkeztek augusztus végén. A küldött lőívek nagyon szépek voltak. Az előírt 74 százalékos terítést betartotta, az egyik fegyver balcsöve pláne 79 százalékat lőtt. Jól is feküdtek, de mintha kissé még meredekebb fekvésűek lettek volna, mint galambpuskám. Igaz, hogy előírtam 8–10 cm magaslövést (Hochschluß), talán ez teszi, bár galambpuskámnak is ilyen a magaslövése. Kipróbálni már nem volt időm a fegyvereket, másnap már utaztam M.-ra kétnapi foglyászatra.

Miként előbb is említettem, M. igen hepehupás terület. Igen magas és meredek dombvidék, a szántóföldek sok helyütt erdei parcellák közt beékelve fekszenek. Elég magas tengerszint feletti fekvése miatt, kukorica ott nem terem, burgonya-, lóhere- és muharföldeken vadásztunk. Nagyon sok fogoly volt, de a lövés nem volt könnyű. Legalábbis szokatlan volt nekem, ki a kukoricásból felvágódó fogoly lövéséhez szoktam hozzá. M.-on a burgonya-ültetésekből és lóherésekből felrepülő fogoly alacsonyan szállt tova. Ha a dombos terület egy lejtőjén volt a falka és lefelé röpült, akkor

eleinte igazán nem volt könnyű a lövése. Az első igen jól és közel kelő foglyokat sorban elhibáztam. A negyedik-ötödik lövés után már tisztában voltam azzal, hogy a puskáimmal van valami baj, nem tudok velük lőni. Nem mintha rosszul lőnének, néhány igen messze kelő foglyot lőttem velük mindjárt az elején, de nagyon sokat minden látható ok nélkül csúnyán elhibáztam. Ez bizonytalanra tett. Nem tudtam, hogyan lőjek. Mindjárt gyanítottam ugyan és láttam is egynéhány a szántások felett elröpülő fogolyra leadott lövésemből, hogy a lövésem magasán ment, tehát puskáim magasán lőnek, de mennyit, ezt nem tudtam pontosan megállapítani. Szóval egész nap bizonytalanul lőttem és másnap is. A két nap alatt alig lőttem száz darabot. Rendes körülmények között a kétszeres mennyiséget kellett volna lőnöm.

Hazaérkezve papiroson kipróbáltam a puskákat. Egy-egy nagy, négyzetméter nagyságú papiroslap alsó szélére rajzoltam a fekete célpontot és mindjárt az első lövéseknél megállapítottam, hogy a fegyverek a normális negyvenöt lépés távolságra egy fél méterrel magasabban hordanak, az előírt nyolc-tíz centiméteres magaslövés helyett. Utánamértem az agy hajlását is, itt is megállapítottam, hogy az agy hajlása fél centiméternél kisebb, mint ahogy előírtam. Így tehát érthető volt a sok hibázás! Ha a vadászat előtt tesztek néhány próbálövést, mindjárt kiderült volna ez, és vagy ennek megfelelően igyekeztem volna célozni, illetve lőni, vagy más puskákat vittem volna és nem bosszankodtam volna rossz lövéseimen. A fegyvereket azonnal visszaküldtem Novotnyának, ki megfelelően kijavította a hibát és nagyon restelkedve kért bocsánatot a mulasztásért. Azóta sokat, úgyszólván kizárólag ezekkel a fegyverekkel vadászom nagyobb vadászatokon, és nagyon meg vagyok velük elégedve.

Egyike a legnehezebb lövéseknek a sárszalonna és a vadgerle lövése. Mindkettő villámgyorsan röpül és főleg szélben csakis kitűnő puskás tud e nagyon gyors röptű madarakra eredményesen va-

dászni. Szeles időben lövésük még nehezebb, mint a csörgő-kacsáé, pedig az egyike a legsebesebb röptű madaraknak.

Gyermekkoromban aránylag sokat vadásztam sárszalonkára. Volt határunkban egy mocsaras legelő, hol mind tavasszal, mind ősszel elég szép számban fordult elő a sárszalonka. Azokon a napokon, mikor már tudtam, hogy megérkeztek e gyorsröptű madarak, alig bírtam bevárni jó nevelőnk előadásának végét. Két marék patront dugtam zsebembe és rohantam a mocsárba. Naponként tíz-tizenöt lövést adtam le a rövid félóra alatt, mely ebédidőig rendelkezésemre állott. Gyakran két-három darabbal tértem haza nagyon büszkén, de fülig sárosan és sokszor alig volt időm ebédre átöltöznöm. De a gyors lövést megtanultam. Hogy galamb-lövészeteken is elértem néhány szerény eredményt, csakis ezen gyakori sárszalonka-vadászataimnak köszönhetem.

Jankó Zoltán

A XVIII. század nemesi összeírásaiban (1775) a Jankó család több tagja is szerepel Pozsony vármegye nemeseinek névsorában. Jankó Zoltán 1871-ben született Bakán. Gyermekkorát szülőfalujában töltötte, ahol szülei jómódú gazdálkodók voltak. Az egyetemet Pozsonyban végezte, jogot tanult. Tanulmányai befejezése után gazdag közéleti pályát futott be. Pozsony város polgármesteri hivatalában mint tisztviselő, tanácsos, majd mint alispán dolgozott.

1918. október 20-án Budapesten gróf Károlyi Mihály vezetése alatt megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Október 31-én, tehát éppen azon a napon, amikor Budapesten kitört az őszi forradalom, Pozsony is csatlakozott a Magyar Nemzeti Tanácshoz, amely rögtön húsztagú végrehajtó bizottságot is választott. A bizottságnak a polgári pártok részéről többek között tagja lett Jankó Zoltán is. 1918. november 1-jén gróf Batthyány Tivadar belügyminiszter a Károlyi-párthoz tartozó Jankó Zoltánt nevezi ki Pozsony város és Pozsony megye kormánybiztos főispánjává.

Íróként és kultúrpolitikusként tartjuk számon. Számos közművelődési intézménynek, jótékonyági és emberbaráti szervezetnek, közösségnek volt tagja és irányítója. Pozsonyban a magyar műkedvelő színpadot vezette, elnöke volt a közművelődési testületnek, igazgatója a Filantropia jótékonyági egyesületnek, szerkesztette a Magyar Újság című lapot és tagja volt az Uránia Tudományos Egyesületnek. Ez utóbbi egyesület megbízásából számos előadást tartott és szervezett Somorján, s annak megbízásából fordult Jankó Zoltán beadvánnyal Somorja város önkormányzatához, kérve egy majdani – s később megvalósult – Csallóközi Múzeum létrehozásához való hozzájárulást.

Jankó Zoltán, mint szabadkőműves, polgári liberális eszméket hirdetett. Az első Csehszlovák Köztársaság idején többször rendőri felügyelet alá helyezték. Az úgynevezett Szlovák Állam idején börtönbüntetésre ítélték. A hlinkások a börtönben megalázták, ütlegették, éhezettették, majd utcát söpörtettek a volt főispánnal, Jankó Zoltánnal.

A testvériséget és az erkölcsi tökéletesedést hirdető Jankó nem volt sovíniszta, nem szított gyűlöletet más népek iránt, de szívvel-lélekkel magyar ember volt. Ezt példázza az alábbi eset is: Zichy József vedrődi (Voderady) nagybirtokos 1919-ben felkereste Samuel Zoch pozsonyi főispánt és kijelentette: „Minden hatalom Istentől származik, az Önök hatalma is Isten ajándéka, ezért ennek alárendelem magamat.” Samuel Zoch eredetileg evangélikus lelkész volt. Zichy szavai politikai értelemben jó hatással voltak rá. Az új hatalomnak behízelgő Zichy kijelentésén Jankó felháborodott és rejtjeles táviratot küldött Budapestre, melyben elítélte a hazafias érzelmű csehszlovákiai magyarokat megszégyenítő Zichy József magyar főúr behízelgő kijelentését.

Írói pályafutása későn, mondhatnánk öregkorában kezdődött. Tagja volt a Csallóközi Múzeum Egyesületnek és egyik alapítója a somorjai Csallóközi Múzeumnak.

Csallóközi Múzeum (1928) címmel állította össze és jelentette meg szerzőtársai: Szekfű Gyula, Bittera Károly, Kemény Lajos, Khin Antal, Balogh Edgár, Kisfaludy Zsigmond, Csáder Mihály írásait, valamint Csáder László és Nemesszeghy Jenő rajzait.

Az utolsó nemes ember címmel a Toldy-kör irodalmi évkönyvében (1943) jelent meg egy humoros írása. Legkiemelkedőbb műve az 1940-ben megjelent *Mesél a szülőföldem* című könyve.

Szalatnai Rezső (1904–1977) felvidéki kritikus, irodalomtörténész, író, lapszerkesztő, aki Nagyszalátnán (Zvolenská Slatina) született, s a háború után Magyarországra távozott, maradandó tanulmányokat írt, Budapesten hunyt el – a következőképpen

jellemezte Jankót: *„A föld szólalt meg az íróban, a drága szent mûzsa, a szülõföld, amikor az emlékezés vonójával megérintette ama húrokat, melyek mindnyájunkban lappanganak... A beszélõ író élvezük Jankó Zoltánban, akinek stílusa az eleven, tiszta magyar szó, semmi írói mesterkéeltség nincs benne, ragyognak a törülmetszett mondatok, a mellérendeléses összetételek... A magyar szavak gyönyörûen ölelkező hímzéseivel, töreten hangjával, emberségének derûs világ-szemléletével fogja meg a szívünket ez a Jankó Zoltán, az író.”*

Környei Elek (1905–1982) felvidéki költõ, író és publicista, aki Selmezbányán született, nagyon fiatalon újságíró lett, a felvidéki magyar lapoknál dolgozott, a háború után Budapesten telepedett le, ott is hunyt el eléggé visszavonultan, így méltatta Jankó Zoltán könyvét: *„... milyen kár, hogy Jankó Zoltán a hatvanas években jár és nem negyvenes éveiben írta meg ezt a könyvét... Merem állítani, hogy Jankó Zoltán ebben a könyvében megközelíti Móra Ferenc egyéniségét: szelíd paraszti bölcsességét, humorát... Jankó Zoltán novelláskönyvében a Duna és a Kis-Duna szigete, Csallóköz lelke elsõ ízben kap hivatott megszólaltatót a magyar irodalomban.”* A könyv fõhõse az öreg, hûséges Mozoli szolga, aki sok-sok mesét és valós történetet mondott el a felcseperedõ Zoltán gyerekeknek.

Jankó Zoltán felkarolta és támogatta a vele egykorú és a nálánál fiatalabb festõmûvészeket. Talán nem alaptalan állítás, hogy õ fedezte fel Tallós Prohászka István tehetségét, majd számos kiállításának volt a védnöke és propagálója. Támogatta Szemere János festõmûvész kiállításának a megrendezését a pozsonyi Carlton szállóban (1932). Baráti szálak fûzték Álló Gyula festõmûvészhez, a Mesél a szülõföldem címû könyv borítólapjának tervezõjéhez. Szerkesztette a Csallóközi Almanachot is.

A Fecske agár

(Részlet a szerző Mesél a szülőföldem c. kötetéből)

Egy vándorfényképész vetődött a falunkba, és persze minket is lefényképezett az udvaron. Ünneplőbe öltöztünk és a bátyám, aki nagyon ügyesen festett, festői csoportba helyezte el a családot. Középen – mint illik – ültek a szülők, mögöttük álltak a felnőtt gyerekek: a férjnél levő Mari a karon ülő gyerekével, az erélyes Liza, aztán a szép Milka és mellette legszélről Guszti bátyám, aki csak az utolsó pillanatban állott be a helyére. Anyám jobbján ült az ábrándos Tencsa, a növendéklány nővérem, apámtól balra a földön ültem én, törökösen görnyedt háttal, a Vinci pedig, nálam valamivel nagyobbacska nővérem, szüleim lába előtt ült, anyám térdének támaszkodva.

Fecske, az agár a kút mellől nézte a furcsa csoportot, és mikor látta, hogy az egész család együtt van ünneplősen, hívás nélkül ő is odanyújtózkodott apám lábai elé és a Vinci ölébe fektette a fejét. Olyan helyesen feküdt ott, hogy bátyám se tudott rajta semmit igazítani, pedig hát ő, a nagy rendező, mindegyikünkön talált valami helyesbíteni valót. Szerette volna, ha mosolygó arccal nézünk a fényképezőgépbe, de meg sem próbálkozott a „barátságos arc”-cal. Mert jól tudta, hogy a falusi ember olyan komoly pillanatokban, mint a fotografálás, mindig a legkomorabb arcát ölti fel. Így hát mikor mindent lerendezett, maga is odaállt a helyére énmögém és jelentette a fotografusnak:

- No mester, készen vagyunk. – Nekünk meg szigorúan odaszólt, hogy „ne mozogjon senki”, mire mindenki ijedten merevedett bele a mozdulatlanságba. Bátyám közben észrevette, hogy az én hátam a törökös üléstől a szokottnál is görnyedtebb. Szólni már nem

akart, hát csak úgy szó nélkül hátbabuffantott. A mi külön házi jogszokásaink szerint ugyanis mindenkinek szabad volt engem hátbaütni, ha rajtakapott, hogy ülés közben „elhagyom magamat”. Most, hogy a hátbaütés buffanásáról megtudták, hogy megint megkaptam a megérdemelt „bufát”, akármilyen komolyan akartak is nézni, mind elmosolyodtak. Csak én húztam még összebb a szemöldökeimet, haragosan.

A kép igen jól sikerült.

- Csak te nézel úgy, mint a Zsubri Józsi - jegyezte meg valamelyik testvérem.

Sorbajárta a kép az ismerősöket, a bátyám elvitte még Várkonyba is megmutatni, ahol szintén készített egy családi felvételt, melyet ott is a család festője, Blanka grófné „állított” be. A várkonyi festőnek szégyenszemre be kellett ismernie, hogy a mi felvételünk képszerűbb, mint az övé. A várkonyi kritikusként csak az én mogorva ábrázatom tűnt fel és rámutatva görnyedt alakomra (mert a „bufa” után sem húztam ki magamat), élénken érdeklődött, hogy ki ez a haragos emberke?

- Ez az én kisöcsém, a mi Zsubri Józsink.

Blanka grófné jóízűt nevetett a felvilágosításon és megígérte, hogy ha legközelebb felénk jön, jobban megnézi a Zsubri Józsit.

Az öreg grófot a Fecske agár érdekelte; hogy kerül a képre.

Mikor meghallotta, hogy apám agara és igen jó szőlőagár, megígértette bátyámmal, hogy áthozza egyszer Várkonyba agarászni. Tarló és szántás az egész határ, csak a kukoricatáblák zöldellnek benne, egészen jó agarászás esik.

Lóra ült az egész grófi család, bátyám alá is adtak lovat és kivonultak kipróbálni a Fecskét. Mindjárt az első szántás barázdájából fel is ugrott egy süldőnyúl. Bátyám „bemutatta” a Fecskének és „hajrá” kiáltással utánaeresztette. Az agárnak játék volt utolérni a nyulat és mielőtt az megcsinálhatta volna vargabetűjét, az orrát a nyúl hátsó lábai alá bökte, fölvetette a fülest a levegőbe és úgy

kapta el a nyakánál fogva. A nyúlak alig volt ideje egyet-kettőt rúgni.

Fecskét azért nevezték szólóagárnak, mert egymaga fogta el a nyulat, amihez rendszeren két-három agár kell, hogy közrefoghassák a nyulat és ne engedjék jobbra, vagy balra kiugrani.

Persze, édesapám nem lóhátról nyulászott, hanem gyalogosan. Vállán volt a puska, de magával vitte az agarat is. Aztán aszerint, amint célszerűbbnek látszott, vagy puskavégre vette a nyulat, vagy utánaküldte az agarat.

No hát a Fecske Várkonyban sem hozott a gazdájára szégyent: három nyulat fogott, köztük egy vén kant, aki mindenféle csalafintasággal megpróbált menekülni előle. Kiugrott jobbra, balra, hirtelen meglapult előtte, hogy az agár túlszaladt rajta. Ilyenkor a nyúl mindig nyert egy kis egérutat, de azért nem tudta üldözőjét a nyakáról lerázni. Végre őt is feldobta a levegőbe és szétroppantotta a nyakcsigolyáját. Fecskének ebben az utolsó nagy futásban a belei előreszorultak a mellkasába és mikor zsákmányát elhozta, felágaskodott bátyám nyeregkapájára, mintegy segítséget kérve. A lovas felemelte az agarat első lábainál fogva és néhányszor megzötyögtette, hogy a belei megint helyrerázódjanak. Így szokott vele apám is cselekedni, csak hogy mivel apám gyalogosan volt, annak a vállára támasztotta a lábait, így adta neki tudtul, hogy a belsejét helyre kell rázni.

Este nagy diadallal hozta haza bátyám az agarat, és apróra elmondta a három nyúl elfogásának minden mozzanatát.

- Nem akarta a gróf megvenni? – kérdezte apám gúnyosan.
- Mért akarta volna?
- Azért, mert az agaram se föld, se ló, az nem eladó.

Amióta ugyanis a kajtovai tagunk meg a Bátor lovunk a gróf kezére került, apám majdnem ellenségének tekintette őt. Ez az érzés most is kicsengett a hangjából.

- Csak nem gondolja édesapám, hogy a kutyájától meg akarja fosztani? Hanem engem meghívott a Fecskével a torontáli birtokára agarászversenyre.

- Azt már szívesen, nem vallasz vele szégyent.

Hát a Fecske a sok híres agár között nemcsak megállta a helyét, hanem – amint apám újságából olvastuk – valami díjat is nyert.

No hát, hogy az ő agarát az újságba is beletegyék, ezt mégsem remélte. Alig várta vissza kedves kutyáját meg a fiát, hogy apróra megtudja a Fecske viselt dolgait. A bátyám megjött, de a Fecske helyett a grófnak egy kedves levelét hozta, melyben megkéri a „szomszéd” urat (a kajtovai földek révén tartotta apámmal a szomszédságot, ami majdnem atyafiság), hagyná nála néhány hétre a Fecskét párosítás végett. Az ivadékaiból aztán ő is kap egy szép kölyket.

Elmúlt a pár hét és a Fecske nagy örömünkre hazaérkezett. Aztán egypár hónap múlva megjött az agárkölyök is, talán még nagyobb örömünkre.

Közben beköszöntött a nyúl vadászat ideje, és apám mindjárt az első vadászati napon hajnalban vállára vetette a puskát, maga mellé vette a Fecskét, hogy megfogassa vele az első nyúlpecsenyét. A nagysztyáyi dűlőbe ment vele, mert ott legtöbb volt a nyúl és mert ott volt legjobb a kifutója az agárnak. Apámnak már a tarisznyájában volt az első nyúl, mikor felugrott a másik, csak az volt a baj, hogy tőle kissé messzi, közel a bősi határmezsgyéhez. Apám bemutatja Fecskének a nyulat és „hajrá”, ráereszti. Fecske ugrik a nyúl után, mely akkor már jól bent járt a bősi határban. Már ez is elég baj volt, de még nagyobb baj volt az, hogy a bősi vadászterület bérlője, Orbán Balázs, szintén kint járt a határban és egy kukoricatábla szélén leste a feléje szaladó nyulat. Mikor aztán közelébe ért és nyomában az agár, elsütötte a puskáját. A nyúl elszaladt, de a Fecske hangosan vonítva három lábon vonszolta magát vissza gazdájához. Apám azt hitte, hogy Orbán Balázs a nyúlra lőtt és

elhibázta, de Orbán Balázs még egyszer rátartotta Fecskére a puskáját. Erre apám is vállhoz kapta a magáét és a következő pillanatban már ott kopogott a nyúlserét Orbán Balázs csizmája szárán. Aztán a füstölgő puskát lövésre készentartva rákiáltott:

- Lábhoz a puskát, gazember, vagy lelőlek!

Talán bele is lőtt volna, amennyire fel volt háborodva, ha akkorra oda nem ér hozzá a keservesen vonító Fecske. Apám egyszerre elfelejtette, hogy Orbán Balázst agyon kellene löni, csak a sebesült kutyáját látta maga előtt. Keresztbevetette vállán a puskát, mint a huszárok a karabélyt. Ölébe kapta az agarat és indult vele vissza a Csilizhez, kimosni a sebeit. A nagy kutyavonításra odajött a tehénpásztor is, aki a közelben őrzött és aki nagy szakember volt az or-

vostudományban, hiszen Mozoli törött lábát is ő forrasztotta össze. A Csilizben óvatosan kimosták a Fecske sebét, bekötötték édesapám zsebkendőjével, aztán úgy vitték ölben haza, akárcsak embertársuk lett volna.

Mikorra hazaértek, a Fecske már nem vonított, csak nyöszörgött fájdalmasan, ellenben mi, kisebb gyerekek olyan bőgést csaptunk, mintha bennünket sértezett volna meg Orbán Balázs.

Anyám lepedővel leterítette az asztalt, arra fektették a Fecskét, hogy a szekértő tehénpásztor jobban megvizsgálhassa a sebeit.

- Bezzeg, ha megvolna a Bátor meg a Szellő, hajtának most Szerdahelyre az állatorvosért... – jegyezte meg Mozoli, de nem volt aki ráhallgasson, a Fecskével voltak elfoglalva.

Az agár engedett magával tenni mindent, nyöszörgött fájdalomában és csak akkor nyiffantott, mikor a tapogató kezek érzékenyebb részeket értek. Édesanyám, aki nagyon jó betegápoló volt (nem csoda, annyi gyerek mellett), egészen doktor módjára mosta, kefélt a kezét és körmeit tisztára, aztán ugyanazt megtétette apámmal és a tehénpásztorral is. Vizet langyosított, aztán gyengéden eltávolította a vérrel átitatott zsebkendőkötetést. Gondosan lemosták a meglőtt lábat gyöngye szublimátoldattal, aztán neki-gyürkőzve hozzáláttak a meglőtt lábat vizsgálni. Apám inkább csak nézte, mert annak ilyen dologban nem sok hasznát lehetett venni. Az ősz tehénpásztor ellenben olyan szakértelemmel dolgozott, akárcsak egy orvosprofesszor, anyám pedig úgy forgolódott mellette, mintha ő lett volna a tanár úr asszisztense. Mikor a Fecske nagyon jajgatott a tanár úr keze alatt, az asszisztens gyengéden megsimogatta a fejét és biztató szavakat mondott neki. Végre a tanár úr bevégezte a vizsgálatot. Felegyenesedett és kimondta a szentenciát.

- Csoncja nem törött... de hogy belül mi van, azt nem lehet tudni.

- Szívét nem érhette a lövés – vélekedett anyám –, mert akkor ott helyben vége lett volna.

- A tüdejének sem lehet baja, mert akkor véres hab jönne a száján – bizakodott a pásztor. – Különbözn megnézhetjük, fogja csak le egy kicsit a fejét.

Azzal a pipaszurkálójáról letörölte a mocskot, fényes tisztára dörgölte a csizmatalpán és megmártva a szublimátos langyos vízben, kezdte kutatni a legjobban vérző sebet. A Fecske feljajdult, majd fájdalmasat nyíffantott, de akkorra már a pipaszurkáló nyomán a serét is kifordult a sebből. Belenyúlt a másik sebbe is, onnan is könnyen kijött a serét.

- Messziről kaphatta a lövést, mert a húspan maradt.

- Jó messziről lőtt a gazember – tanúsította apám megkönnyebbüln. – Ez volt a szerencséje, nemcsak az agárnak, hanem önének is, mert különben most az ő lábából piszkálhatná a serétet.

- Nono, csak nem! – nézett apámra a pásztor.

- Hát még azt sem? Agárért kutyát, gondoltam és igazán nem tudom, melyikért lett volna nagyobb kár...

- Ejnye, ejnye – csóválgatta fejét a pásztor és piszkálta tovább a Fecske lapockájából a seréteket.

Anyám keze megrezdült a Fecske fején és fojtott hangon kérdezte:

- De ugye, nem történt baja?

- Úgy látszik nem, mert elinált – bosszankodott apám.

- Több nincs benne – jelentette ki a pásztor az ötödik serét után.

- Bekössem? – kérte tőle az utasítást anyám.

- Azt gondolom, jobb lesz bekötetlenül hagyni, hogy kinyalhassa a sebeit – intézkedett a tanár úr és sietett vissza a csordához.

Anyám egy tiszta lepedővel leterített szalmazsákon a szoba sarkában ágyat készített a betegnek és apám, mint valami beteg gyermeket, átvitte a Fecske a helyére. Betakarták lepedővel a legyek ellen, sőt a nyitott ablakot is beárnyékolta akácfagallyakkal, hogy hűvös, friss levegője legyen neki. Mivel a vérvesztés következtében és a kiállott fájdalmaktól ember, állat, egyaránt

megszomjazik, anyám egy tányér hideg tejjel kínálta betegét, akárcsak Mozolít, amikor annak kötözte be törött lábát a pásztor.

Fecske jóízűen elfogyasztotta a tejet, aztán nagyot sóhajtva lefektette fejét, mintha csak azt akarta volna mondani, hogy most egy kicsit pihenni akar. Akik körülálltuk – voltunk elegen –, megértettük a kívánságát és lábujjhegyen osontunk ki a szobából.

Fecskének azonban nem sokáig volt pihenése. Délfelé berobogott az udvarra Blanka grófné giggje a vén szürkével és jött vele Gajdos doktor.

- Minek köszönhetjük a szerencsét? – tudakolta anyám a szokatlan látogatóktól.

- Minek? Hát mi egyébnek, mint a betegnek – komolyodott a mindig jókedvű orvos.

- Hogy van a Fecske? – tudakolta a grófné.

Anyám nem állhatta meg mosolygás nélkül ezt a nagy érdeklődést.

- Köszönöm a kérdést... jobban van... most alszik...

- Meg szeretnénk nézni – türelmetlenkedett a lány, mire anyám bevezette a beteglátogatókat a szobába, ahol Fecske feküdt, fehér, tiszta ágýában, csak a feje látszott ki a lepedő alól.

- Kérek egy kis világosságot – intézkedett az orvos –, meg akarom nézni... – mert hát Gajdos doktor igen nagy barátja volt a kutyáknak és ha nem volt állatorvos kéznél, szívesen foglalkozott beteg kutyákkal.

- Ne fáradjon doktor úr, már rendbehoztuk, amennyire lehetett.

- Mit hoztak rendbe? – és az orvos parancsoló mozdulatával hátrahajtotta a betegről a lepedőt.

Óvatosan megfogta a meglótt lábat, végigtapogatta, végigpróbálta az ízületeket... és kijelentette, hogy:

- Csönttörés nincs. Most majd megpróbáljuk kiszedni a sérétet.

- Azzal a világosság felé fordította a Fecske szalmazsákját, letérdelt melléje és nyitogatta a műszeres táskáját.

- Ne tessék fáradni, doktor úr, már kiszedtük...
- Ki szedte ki?
- A tehénpásztor...
- Aztán hogyan szedte ki?
- Ami a bőr alatt volt, azt csak úgy kinyomta az ujjával, ami meg mélyebbre ment, azt kipiszkálta a pipaszurkálóval... azt mondta, hogy fáradt lövés volt, csak a húsba ment. Azért nem is kötöttük be, csak kimostam székifű teával.

Gajdos doktor abbahagyta a vizsgálatot és tréfásan szabadkozott:

- Bocsánat, nem tudtam, hogy más orvost hívtak hozzá...
- De mégis, mit gondol doktor úr?
- Hát azt, hogy így nem mehet tovább... A pásztor mindig belekontárkodik a mesterségembe, a múltkor az öreg szóga törött lábát is ő forrasztotta össze, most meg a Blanka grófné lóhalálában hoz egyszer egy beteg állathoz... és akkor is későn érkezem.

Mikor Blanka grófné is ostromolta a kérdéssel, hogy nincs-e nagyobb baj, őszintén megvallotta, hogy ő se tehetett volna mást, legfeljebb a pipaszurkáló okozhat valami bajt. De mikor anyám megnyugtatta, hogy amennyire lehetett, ő maga „sterilizálta” a műszert (így mondta kérem, mert hát sokszor fordult meg orvos a házunknál és ami műszót hallott tőlük, azt mind felszedte), akkor tehetetlenül megint csak helybenhagyta a kollégája kezelését.

Mikor anyám mégis utasításokat kért tőle, komolyan intézkedett:

- Holnap még maradjon a beteg ágyban, de aztán engedjék fölkelni, a nap, a levegő majd elvégzi a többit.
- Igen, így mondta a pásztor is...

Erre mindenki felderült és Gajdos doktor, hogy ne jött legyen hiába, intézkedett tovább:

- Egyelőre diétás kosztot adjanak neki. Tej, tejes ételek, becsinált hús, ilyesféle.

- No és remélhetjük, hogy agár lesz megint belőle? – kérdezte apám nem kis aggodalommal.

- Egy pár hét múlva megint nyulászni fog.

- No, hát doktor úré lesz az első nyúl, amit elfog.

- Pardon, csak a második, mert az első a pásztor kollégát illeti.

Ilyen kedélyesen végződött a beteglátogatás.

Másnap volt az agarászásnak folytatása is. Az komolyabban indult, de hát az is csak elintéződött, ha nem is barátságosan, legalább pör nélkül.

A főszolgabírónak Bösön volt hivatalos dolga, ahol a csendőrök jelentették neki Orbán Balázs és apám összetűzését, hogy apám rálőtt Orbán Balázssra és megsebezte. Orbán Balázs azonnal meg is tette nála apám ellen a feljelentést.

Ennek fele se tréfa, gondolta a főbíró és hazamenet benézett hozzánk érdeklődni az eset felől.

Apám örült, hogy végre egy igazi vadászembernek mondhatja el a dolgot, és töviről hegyire előadta az esetet, nem hallgatva el, hogy Orbán Balázs hogyan fogta rá másodszor is az agárra a puskát, mikor látta, hogy első lövésre nem tudta agyonlőni.

- No és mért nem lőtt másodszor? – kérdezte a főbíró látszólag csak azért, hogy kérdezzen valamit.

- Hát azért, mert én hamarabb rálöttem Orbán Balázssra.

- Ugyan! – figyelt föl a főbíró.

- Rá én, csak azt bánom, hogy a lábára tartottam és a csizmájáról lepattogott a serét, meg egy kicsit messzire is állt. Hej pedig de kívántam volna neki néhány sörétet a lábaszárába.

- Az a baj, hogy kapott is – szolt komoran a főbíró.

Apám örömeiben fel akart kiáltani, de a vendége arcáról leolvasta, hogy éppen ezek miatt a serétszemek miatt jött a magas látogatás.

- És panaszt is tett miatta.

- Bocsánat főbíró úr, tehát hivatalos minőségben tetszett hozzám fáradni?

- Még nem – nyomta meg a szót a főbíró –, de lesz szíves holnap bejönni hozzám, remélem, eligazítjuk.

Másnap apám mikor bement a főbíróhoz Szerdahelyre, már ott találta Orbán Balázst.

A főbíró komoly, hivatalos hangon beszélt velök. Felolvasta először Orbán Balázs panaszát, aztán apám vallomását, amit az előző napi beszélgetésből készített. Mind a ketten kijelentették, hogy nyilatkozatuk helyesen van felvéve és készségesen írták alá.

- Hát Ágoston úr nem tagadja, hogy rálőtt Orbán Balázs úrra?

- Nem én!

- Megismerné, hogy az a serét a maga puskájából való?

Apám figyelmesen megnézte a három szem serétet.

- Hát kérem, főbíró úr, serét, serét, de lehet az én puskámból is, mert nyúlra volt töltve. De a panaszos úr nem sérült meg, mert elinalt, mikor másodszor is ráfogtam a puskát.

- De igenis, megsérült. A csendőri vizsgálat megállapította, hogy ez a három szem serét a panaszos bőre alá fúródott.

- Szabad kérdeznem főbíró úr, átütötte volna a csizmaszárat?

- Nem, hanem a csizmaszár fölfeslett varrásán „hatolt keresztül” olvasta a főbíró a csendőri jelentésből, és behatolt a lábszár bőre alá... ahonnan a panaszos felesége a csendőrök jelenlétében piszkálta ki kötötűvel... – Aztán ismét apámhoz fordult a főbíró.

- Ágoston úr, mért emelt puskát a panaszosra?

- Mert nem elég, hogy első lövésével koldussá lőtte az agaramat, hanem még egyszer ráfogta.

- Én a nyúlra lőttem, de elhibáztam... – védekezett Orbán Balázs.

- Hazudik – pattant fel apám a helyéről és tüzet lövellt a szemé -, akkor a nyúl már régen bemenekült a kukoricába...

- Rendreutasítom – vágott a főbíró apám szavába.

- Tudomásul veszem, főbíró úr, de a panaszos mégsem mond igazat, mert igenis másodszor is az agarat vette célba, amikor egyáltalán nem volt nyúl a közelben.

- Tudja tanúval bizonyítani?

- Hogyne tudnám. Látta a tehénpásztor, aki aztán segített a meglőtt agarat a Csilizhez vinni és ott a sebeit kimosni.

Erre Orbán Balázs meghunyászkodott és ötölve-hatolva beismerte, hogy az agárra lőtt, mert azt hitte, hogy kóbor kutya... Visszavonja panaszát.

Apám, mint aki jól végezte dolgát, benézett a kaszinóba, elmondani az esetet, ami egyszersmind temetése is volt Orbán Balázs vadászbecsületének. Nem hívták azt többé vadászatra, de ő is hiába hívott vadászvendégeket...

Ellenben a tehénpásztor ígéretéhez képest az agár hamarabb felgyógyult, mint hittük és apám hamarosan elküldhette Gajdos doktornak a Fecske-fogta második nyulat – az elsőt a tehénpásztor kapta.

Megvolt az elégtétel, Orbán Balázs megkapta súlyos büntetését, de ahonnan eladták a legszebb két lovat és a kajtovai földeket, ott már nem sok keresnivalója van az agárnak. Egyre ritkábban vitték a határba; apám egyéb gondjai között kezdett lassan leszokni a vadászatról. A Fecske mindig többet nyúlászott vendégségben Várkonyban, mint otthon és lassanként nem mi küldtünk, hanem kapunk ajándéknyulat a Fecske után. Aztán ez is kiment a divatból, mint maga az agár is, aki kezdett lassan nem közénk illeni.

Jó pénzt lehetett volna érte kapni, mindenekelőtt a várkonyi gróf szerette volna megszerezni, de hát erről nem lehetett szó. Tudta a gróf jól, hogy mennyire fájlalja apám a Bátort meg a kajtovai földeket, és nem lett volna szíve elvenni akár ajándékba a jobb idők utolsó élő tanúját: az agarát. Így aztán a Fecske csak úgy lézengett az udvaron, hízásnak indult, ami legnagyobb szégyene az agárnak.

Bátyámon keresztül is szerették volna a Fecskét többen megszerezni, de az meg sem próbálta apámnak említeni, hogy adja el vagy adja oda valakinek az agarát, melynek most már igazán nem veszi semmi hasznát sem. A Fecske ajándékba kapott fiát az első szóra visszaadta a várkonyi grófnak, de a Fecskéről magáról szó sem lehetett. Egyszer aztán mégis szóba került az agarügy apa és fiú között.

- Hívnak Torontálba is, Gömörbe is agarászni.

- Vidd el a Fecskét is magaddal. Itthon már úgyis csak útban van. – Rövid gondolkodás után még hozzátette:

- Egyáltalán, magadhoz vehetné egészen. Megmarad a családban és mégiscsak hasznát veszi valaki... Énmeltem egészen elkuvaszkodik.

Így kellett volna a Fecskének bátyámhoz kerülni. Föl is vittük Pozsonyba, át is adtuk a bátyámnak. Apám búcsúzásul megismogatta a fejét, én meg nagy komolyan meghagytam neki, hogy:

- Aztán jól viseld ám magadat!

Az agar egy kis változatosságnak tekintette a pozsonyi kirándulást és szívesen maradt. Annyival szívesebben, mert akkor ő volt az egyetlen nyulászó agar Pozsonyban és mindenhol kényeztették, ahová csak a gazdája magával vitte. Az pedig mindenhová elvitte, még az ügyvédi irodába is. „Agaras jogász” is lett hamarosan a neve.

A kutyának, még az agárnak is van magához való esze és Fecske csakhamar észrevette, hogy nem hosszabb-rövidebb városi vendégségben van, hanem gazdát cserélt. Hogy eszébe jutott-e az otthoni tágas udvar, az udvarhoz tartozó állatok, emberek, gyerekek, a szabadság a zsinóronjárással szemben, azt nehéz volna eldönteni, de megtörtént a csoda, hogy a Fecskét egy reggelre otthon találtuk. A csoda nem az volt, hogy hazakíváncozott, hanem az, hogy hazatalált, mert az agárnak se orra, se különösebb tájékozódó tehetsége nincs.

A Fecske, úgy látszott, maga igen természetesnek találta a helyzetét és kényesen nyújtotta felénk a fejét, hogy a viszontlátás örömeire simogassuk meg. Volt azonban még valami különös a viselkedésében: minden mozdulata azt mondta, hogy őt bizony ne vigyük el többet hazulról, mert úgyse marad oda, akármit csinálnak is vele. Mintha csak kijelentette volna, hogy inkább lesz itthon kuvasz, mint máshol nyulászó agár. Apámat nagyon meghatotta ez a ragaszkodás. Ha Huszárral történik meg, vagy a vizslával, az fel se tűnt volna, mert azok rendes kutyatermesztű kutyák, de az agár, az egészen más, az csak félig kutya, a természete sem egészen az, ebben a kutyáé mellett van még valami egy ismeretlen, kihalt őszállatból is.

Persze, másnap már megjött bátyám levele, hogy a Fecske egy óvatlan pillanatban kiugrott az ablakon s otthagya őt, már azóta bizonyosan otthon is van. Nem kérte vissza, nem is jött érte és a legközelebbi látogatásakor sem említette, hogy el akarná őt megint vinni. Fecske hűvös örömmel fogadta őt, mert a hűvös tartózkodás volt egyik főtulajdonsága, de nem mint gazdáját, hanem finom megkülönböztetéssel mint családtagot.

Bátyám megértve a Fecske érzelmeit, elkérte helyette a vizslát, amit szívesen adott oda az apám, hiszen ennek se vette már hasznát. A Fecske ellenben végleg otthon maradt, mert nálunk a kutyák életreszóló hűségen voltak, hozzátartoztak a családhoz és emlékü ma, az idők kódén keresztül is össze van forrva a családbeliek emlékével. Neveiken emlegetjük ma is őket és csínytevéseikről, viselt dolgaikról úgy beszélünk, mint a magunkéiról.

Jurán Vidor (1879–1963)

A kárpáti vadászszellem megtestesítője volt – írja róla dr. Stollmann András, az író egyik alapos ismerője. Tegyük hozzá, hogy Jurán Vidor nélkül vadászirodalmunk bizony szégyenebb lenne. Nemcsak szakmailag formálta a felvidéki magyar vadásztársadalmat a két világháború között, hanem egyengette a vadászok szépirodalom iránti igényességét is.

Lapjában, a Vadászlapban tízenyolc esztendőn át a szakmai és tudományos írások mellett helyet kaptak a vadász-novellák, karcolatok és riportok

is. Megmaradt kéziratainak tekintélyes részét az akkor ifjú ornitológusra, dr. Stollmann Andrásra bízta. Neki köszönhetően jelentek meg Jurán posztumusz kötetei: Szepességi vadászhistóriák (Nimród Alapítvány, Budapest, 1997), Vadászatok, emlékek, történetek (TerraPrint Kiadó, Budapest, 1998), Relikviák (Jurán Vidor levelei – TerraPrint, Budapest, 2000), de jelentek meg írásai, novellái antológiákban és a Szlovákiai Vadászkalendárium (1996–1999) kiadványaiban is.

Ezúttal Fekete Istvánhoz írott levelét és egy másik levelét, a fiatal vadászokhoz írottat bocsátjuk közre teljes terjedelemben. Fogadják szeretettel.

Levél Fekete Istvánhoz

Hniezdne, Anna napján, 1962-ben július 26-án

Kedves Barátom!

Az öregkor életterhének súlya folytán reszkető jobbomat a nagy messzeségen át kézszorításra nyújtom: mint olvasó meleg hálával köszönöm azt a temérdek élvezetet, melyet Kitty életét és lelki-ségét ismertető hatalmas műved szerzett.

Mint a szellemi munkások régi közkatona külön is kifejezem benső köszönetemet azon irodalmi élményért, amely kőnél is maradandóbb irodalmi emléket állított az egykor mellőzött és kiuzsorázott nemzetközi tudományos hírnévnek örvendő magyar Afrika-kutatónak és gyűjtőnek. A mellőzések sorozata a nagyoknak élet-sorsához tartozik, ez munkánkban aztán sajátos hajtóerővé változik át. Így történt ez Kittynél is.

Magyarországi sógorom most elküldte új művedet. Olvasás közben félszázad előtti életemnek szakaszát és abban szerepelt két főalakját vonultatta el lelki szemeim előtt. Ezek:

Az első világháború előtt négy magyar vadászlap hasábjai álltak az olvasók rendelkezésére. Ezekből Egerváry „Vadászlapja” a hivatalos közlöny, a „Nimrod” a főurak, Parthay Géza „Vadászat és Állatvilág” a kisemberek és Dr. Lendl „Természet” című kiadványa a természetbarátok lapjaként jelent meg. A Nimrod akkori szerkesztője Cs. Szabó, laptulajdonosa a rövidlátó öreg Vállas Lajos volt. A Vadászlap kivételével a többi három lap mindegyikébe vadászati és horgászati tárgyú cikkeket írtam. Levelezés révén közelebb jutottam a Nimrodhoz. Ha jól emlékszem, 1912-ben Vállasnak üzleti dolga akadt Hamburg volt poprádi papírgyárossal, tavasszal készült hozzá.

Akkor a Magas-Tátra lábánál fekvő vadászterületükön szép nyírfajdállomány volt, április végére meghívtam dürgésre. Cs. Szabó szerkesztővel eljött és hozzám szálltak. Első hajnalon hirtelen

kerekedett áprilisi vihar bokán felüli hóadománnyal lepett meg, a kakasok fiatal fenyők sűrűségébe bújtak, a dürgőhelyeken nem jelentek meg. Dacára a sűrű hóhullásnak, a sűrűség szegélyén egyik öreg kakas időnként mégis megszólalt. Válaszolva dobolására, a puha hóban közelébe furakodtam és nyakon löttem, hogy a tátrai kirándulás vadászati eredménytelenségét kikapcsoljam. Cs. Szabó szerkesztő lefényképezett, a kirándulásról cikket írt a Nimrodba és a kakassal egyetemben bemutatott.

A nappal megjavult időjárás elseperte a fehér terítőt, ez maradásra bírta vendégeimet, a következő éjszakán ismét kirándultunk. Vállast abba az ernyőbe ültettem, ahol a legbiztosabb öreg kakas dürgött, Szabóval titkon összesűgva, neki engedték át az első lövés előjogát. A kakasok mindenütt beszálltak, mesésen daloltak, ketten is lestük: mikor szólal meg Vállas puskája?

Közben kivirradt, a nap fölkelte, a kakasok lövés nélkül szétszéledtek. A szerkesztővel együtt az öreg ernyőjéhez léptünk. Megkérdeztem:

- Miért nem lőtt kakasra?

Mosolyogva nyugtatott meg:

- Kakas nem repült be, ellenben sok gerlice bűgött körülöttem!

A síkvidéki vadász – dacára előzetes tájékoztatásomnak – a dürgést gerlice-kurrogásnak vélte; a lőtt kakasom azonban elindult Budapestre.

Különböző lapokban akkor már megjelent vagy két tucat vadászati és horgászati cikkem. Vállas önkéntesen vállalta azoknak kiadását, ha az akkor szokásos előfizetési felhívásban száz átvevő kötelezi magát a mű átvételére. Rövid felhívást fogalmaztam, Vállas: „Az erdő regél” címen kinyomatta, szétküldtem őket és sikerült hetvennél több előfizetőt gyűjtenem. A hiányzó átvevőket Vállas gyűjtötte, Bársony István elsőszülöttemhez előszót ígért, a legépelt kéziratok a Franklinhoz kerültek.

A kitört világháború mindent felborított.

Bevonultam én is, Szabó is, aki a lovaregyletnek valamilyen titkára volt. A háború kimenetele minden tervezést felborított, kézirataim a Franklinnál elvesztek, az új államhatár és cenzúra pedig a régi kapcsolatoknak Budapesttel való fenntartását lehetetlenné tette.

Klasszikus nekrológnak beillő műved olvasása közben a 10-ik oldalon tárult elém a második meglepő felvonás: 1918 október végén a Brenta-völgyben a kassai honvédhadosztály fedezte a frontrészlet visszavonulását. Az utolsó parancs szerint november 3-án, délelőtt 10-kor egy angol ezredes előtt kellett a géppuskákat, a műszaki felszerelést és a fegyvereket leraknunk. A legénység elkeseredetten mindent összetört és halomra dobott, aztán elindultunk kíséret nélkül Taljánországba hadifogságba.

A sors elsodort a Róma és Nápoly közötti félúton fekvő és bencés kolostoráról híres Montecasinóba, ahol a tiszti táborban közel háromezren különböző ezredekbeől összeverődünk. A rabság közössége itt egy bánsági ezred bíborhajtokás hadnagyával hozott össze. Összebarátkoztunk, mint ikertestvérek egymáshoz tapadtunk. Viktort egyik fogoly piktor barátom elnevezte „marcona retyezati”-nak. Hunyad megyei volt. Vezetéknevére biztosan már nem emlékszem, de úgy rémlik: Törynek hívták. Gyóntattuk egymást mindennap, ő a retyezati, én a tátrai vadászviszonyokról számoltam be.

Emlékszem: a tanítói pályát ő is abbahagyta, a háború előtt dr. Madarászhoz szegődött múzeumi gyűjtőnek, járt vele Brazíliában, előbb pedig megfordult Indiában is, ahol fehér szmokingban jelentek meg a gyűjtőmunkáikat támogató maharadzsánál tisztelni. 1919 szeptemberében a magyar fogoly tiszttel még ott maradtak, bennünket más gyűjtőtáborokba vittek, ahonnan földimmel vissza kerültem október végén a Magas-Tátra tövébe.

Azóta braziliai – valószínűleg Töry – barátomról nem hallottam semmit sem. Neve most a 10-ik oldalon feltámadt, kérdések nyugtalanítanak:

- Valóban ő volt Kitty nagy barátja? Él-e még és mi sors kíséri az egykori „marcona retyezáti”-nak öregségi életét?

Szeretettel és melegen kérlek: közöld egy lapon e kérdésekre a választ. Bármilyen is lesz a tartalma, megnyugtatni fog. És bocsásd meg a 83 éves író társnak, hogy hosszú levelének elolvasására kényszerített és akkori szereplőkkel életének félszázados múltjába visszavezetett.

Magamról röviden csak annyit: még kopogom az író gép billentyűit, kész műveimnek kézírataival én is sorfalat állok a katasztrofális papírhányban gyöngélkedő kiadó zárt kapuja előtt. Sokat fáztunk és áztunk az idei első félévben, gyöngye vigaszunk, hogy a szomszédok is fölajtott gallérú meleg ruhákban jártak.

Munka, egészség és siker dolgában hálás és meleg kézzel, vadászaldással jóknak legjavát kívánja mély tisztelettel a vén tátrai: Jurán Vidor.

Farkas itt, farkas ott, farkas mindenütt

JURÁN VIDOR EPISTOLÁJA

Hniezdne, 1962. augusztus 22.

Kedves fiatal Dinasztia!

Dicséret illeti postánkat, ezúttal a kedves sorokat tempósan hozta. Melegiben válaszolok a tartalom egyes pontjaira. Így:

1. Diáktalálkozó. Mi annak idején nem 10., hanem 25 találkozás reményében váltunk el egymástól Iglón. Mai neve akkor még ismeretlen vala. Éppen 12-en végeztünk akkor, ezekből csak négyen voltunk „vakzipszerek”, a többi temesi sváb, Baja és Jászberény vidéki fiú. Az első találkozás nem jött létre az új országhatárok folytán. Négyünk közül ketten a fővárosban tovább képezték magukat, s mint tanárok Magyarországon helyezkedtek el. Negyedik kollégám Poprádon telepedett le és ott meg is halt. Az adott időben – 1959-ben – Iglón az ötvenes terminusra megjelentem az egykori alma mater épületében, amely ma 11-éves középiskola. A tizenkettőből, mint egyedül élő, unokám kíséretében mutatkoztam be a tanári karnak és az igazgató engedélyével leírhatatlan szorongó érzéssel telítetten léptem az egyes tantermekbe, ahol a diákok csodálkozva megbámultak. Nyűtt megjelenésem nem tehetett egy miniszteri biztosnak a benyomását, talán zokon is vették, hogy jelenlétem alatt állniuk kellett, de annyira elfogódott voltam, hogy hang még erőszakkal sem hagyta volna el torkomat. Kerestem a falon azt a bizonyos kék foltot „Don Péter” idejéből. A terem azonban más színre volt festve és benne a régi „első” pad helyén egy modern mintájú utód állt. Bizony ez a találkozó nem összeövetel, hanem búcsúzás volt, mert 1984-ben újabb huszonöt év után már rég por és hamu leszek. Fuit!

2. Széchenyi Zsigmondot személyesen ismerem, két éve Budapesten jártam és a Magyar Vadász szerkesztősége útján sikerült

otthonában bemutatkoznom. Mikor emeleti lakásába becsengettem, egy karcsú, nagyon csinos asszony nyitott ajtót és betessékelt férje dolgozószobájába. Az író külsőleg hatalmas atlétaalak, nagy deres fejjel, megmutatta könyvtárát, ahol Európa összes vadászkönyvei sorakoztak – így mutatta be őket –, külön a magyar, az angol, német stb. művek. Magas termete dacára a II. – V. polcokról létra segítségével emeli le. Tróféája nincsen, kifosztották Keszthelyen. A zempléni remere-vasgyári kétemeletes vadászkastély a nagybátyjáé volt. Jártam benne, amikor Bél Sanyi (1905–1969) erdészmérnök az „Ordasok” első kiadását illusztrálta, ott vezette az erdészeti szakiskolát. Minden-minden egy dollárokra készült vadászköltemény volt: benne óriási grizly és fekete medvebőrökkel, kapitális

alaszakai jávorszarvas lapátokkal és más trófeákkal. Úgy hírlett, hogy ezek Zsigmondé és nem Lászlóé voltak. Ez vezetett a lakására is. Hát nem az ő vadászszákmánya volt a tűzben elégett vadászkincs. Zsigmond eredeti magas színvonalú író és elsősorban vadászíró. Majdnem összes műveit olvastam. Utolsó könyvének címe „Ahogy elkezdődött”, s birtokomban van. Származása dacára tudását ma is nagyra becsülik. Nézzed meg a Magyar Vadász júliusi számát, ott a trófeakiállításon aranyéremmel honorálták vadászírói munkásságát.

3. Örömmel emlékezem mindenkor a régi Zsolnára. Valaha vidám vadászcimborák – Krupecékkel az élen – hajtották a Kis-Fátrában és a rajeci erdőkben a mackót. Zsolnához három emlékem vezet el ma is. A harmincas években – 1938-ig – elhunyt fiam a volt gróf Majláth-féle erdőgazdaságban szolgált és Terchován lakott, ahonnan még két Csadca környéki erdőgazdaságban is tevékenykedett. A fiatal özvegy grófné Varin közelében, az erdőtanácsos pedig Varinban trónolt. A Krivántól a Rozsutecig ez a csodálatos hegykatlan volt erdészeti munkásságának színtere. Több nyáron Terchován vakációztam a község felső végén nyújtózkodott földszinti erdészlakban, a Varinka közvetlen partján. Ott a gát alatt fogott pisztrángok élve átkerültek a kerti halastóba, ahonnan szükség esetén hálóval kifogták a pirospettyeseket a grófi konyha részére. Ez az emlék gondolatban sokszor visszacsábít a Vrátnába a régibe, mert hiszen azóta oda is betört a sportcivilizáció.

Van azonban két kevésbé épületes megélésem Zsolnáról. Poprádon 1926-ban készült az első szlovákiai vadászati kiállítás. Május végén megnéztem a prágai mezőgazdasági kiállítást és visszajövet az állomásról átsétáltam a budatini várkastélyba, ahol Csáky gróf székel. Látogatásomat már indulás előtt bejelentettem, egyben röviden közöltem jövetelem célját, a trófeagyűjtést. Remek vasárnap reggel volt, a parkban csattogott az énekesek dala, én pedig három ízben is érdeklődtem, hogy a gróf úr fölkelt és fogad-e. Vártam és

vártam, 10 órakor a grófnő erdőmérnökével a templomba kocsikázott. A gróf úr még borotválkozott, majd 11-kor észrevétlenül eltűnt az ősi várkastélyból, faképnél hagyva engemet, minden információ nélkül. Elpárolgása csak neje déli visszaérkezésekor tűnt ki. Megalázott hallgatásával és eltűnésével. A pofont aztán a vadászkiállításon visszakapta. De erről majd máskor.

További élményem 1945 január végén volt. Alsókubinról jövet a vonatot Szucsányban robbantották. A szomszédos kocsi megtelt sérült katonákkal és utasokkal. Háromórai késedelem után egy szerelvény elvitt a városba. Ágyat kerestem a szállodában. A főpincér a fürdőszobában szerzett matracot. Egyszerre jövés-menés hallatszott, rám zárták az ajtót. Szlovák miniszterek és német katonatisztek egy tábornokkal az élén kiűritették a szállodát – én a fürdőszobában rekedtem. Közben a főúr suttogva közölte, hogy egy személy- és teherkocsiból álló karaván elment Rózsahegyre Hlinka koporsójáért. Hajnalban visszajött a menet, többen reggeliztek, majd továbbutaztak. A főúr szerint Hlinka koporsóját kiemelték a mauzóleumból és elvitték miniszteri kísérettel egy ausztriai kolostorba a közeledő front elől. Később Pozsonyban nyomoztam. Az elvitel valóság volt akkor, de az új elhelyezésnek nevét nem tudtam meg, valamint azt sem, hogy Hlinka teteme tulajdonképpen ma hol van?

Jelentve tiszteletteljes kézcsókomat, meleg atyai öleléssel búcsúzik a „vén kárpáti ordas”: Vidor.

Vaddisznólesen

(Kalador vadászok – vadászó kaladorok)

Minden vadász nagyon jól tudja, hogy nincs pákosztosabb vadja erdeinknek, mint a vaddisznó. Különben egyike a legóvatosabb vadunknak. Nagy szüksége is van erre az óvatosságra, főle kártevései miatt. Na meg nem utolsósorban kitűnő húsáért is vadásszák, hiszen már régen nem védi a tilalmi idő, mindig, mindenkor lőhető.

De – mint említettem – a vaddisznónak megvan a magához való esze, és nagyon vigyáz sörtepáncélos csuhájára. Az erdő leghozzáférhetetlenebb sűrűségeiben vackol, ahonnan a legtöbb esetben nagyon későn, sötétben mozdul ki, és még sötéttel vissza is megy.

Mikor tejes már a zab bugája, vagy érni kezd a kukorica, akkor engednek az óvatosságukból, és napról napra megdézsmálják az erdő menti táblákat. Pedig gyakran életükkel fizetnek az ilyen csemegéző kirándulásért, mert a vaddisznójárta földek mellett vár rájuk a lesben ülő vadász puskája.

Érdekes is, meg nagyon unalmas is tud lenni az ilyen vaddisznóles. Unalmas akkor, ha nincs semmi mozgás, semmi nesz, ha

nem hallatszik az erdőből az a sejtelmes motoszkálás, majd pedig egy ágroppanás, mely a kiváltó vad közeledését jelzi. Ilyenkor elszáll a már majdnem elszenderedő vadász szeméből az álom, egyszerre forróság futja át testét, noha még fél perccel előbb didergőssé tette az éjszaka hidege. Még akkor is, ha a nesz nem vaddisznótól származik. A tapasztalt vadász mindjárt felismeri, hogy mi közeledik.

A nagyvad legtöbbször nesztelenül, szinte szellemszerűen jár, nem úgy, mint például a sündisznó, mely oly csörgéssel motoszkál az erdei avaron, hogy a kezdő vadász ugyancsak megmarkolássza puskájának nyakát, és nem törődik a dünyyögő szúnyoghad kínzásával. Nagy zajt csinál egy-egy makkot a lyukába fuvarozó erdei pocok is.

De akármilyen nesz hallik is, legyen az előbb említett kettő, vagy a fújva, prűszkölve csemegézni induló borz, akkor már nem unalmas a les, akkor tele van a vadász reményteljes várakozással.

Vaddisznóleseknél gyakran történik halálos baleset. Ezek a tragikus esetek leginkább abból származnak, hogy a vadász nem tartja be azt a legfőbb szabályt, hogy csak arra szabad löni, amit tisztán látunk, határozottan felismerünk. A tévedés könnyen megesik a csalóka holdfénynél. Az még nem olyan nagy baj, ha a vadász egy borókabokrot vél vaddisznónak: ez könnyen megesik, kivált, ha az éjszakai szellő megmozgatja az ágakat – akkor a hosszú várakozástól felcsigázott fantázia könnyen vaddisznóvá varázsolhatja az ártatlan növényt. Nagyot csodálkozik azután akkor, mikor lövése után „vaddisznója” nem mozdul meg, nem ugrik el.

Sok esetben az is előfordult már, hogy a borókabokornak tartott valami nagyot fűjt, és egy ugrással el is tűnt. Ilyenkor nem segít sem a mérges „kutyafáját”, sem a fejkvarás.

Vannak azután az éjjeli vaddisznóleseknél tragikomikus esetek is. Ilyet mondott el egyszer az öreg Józsi, a hajtóvezér, miközben a vadászskunyhóban pirított vadmalacmáját vacsoráztunk.

„Hát az úgy volt, kérem, hogy akkor X (Az uradalom, ahol Józsi, a hajtóvezér egykoron dolgozott, nyilván valahol a Felvidéken keresendő, noha tény az is, hogy megbízható morva erdészek, kertészek és más szakemberek a régi világban dolgoztak Magyarországon déli részein is. Viszont örök titok marad, hogy Józsit, a hajtót és a nagy vadászt, író, afrikánust a vadászaton kívül mily szálak fűzték egymáshoz. Talán az egyre távolodó szülőföld halványuló emléke.) uradalomban dolgoztunk. Abban az évben gyönyörű zabunk termett. De jártak is rá a disznók – ha egyszer bent voltak, akkor nem is lehetett őket kizavarni. A zab olyan magas volt, hogy még az odalátogató remetekant is takarta.

Hát, kérem, akkor az uradalom belső személyzete morva volt. Az erdész, a kertész, a szakácsné, mind, mind. De fáj emberek voltak, és legtöbbször magyarul beszéltek még maguk között is, bár kiérzett beszédükből, hogy nem magyarok.

Szép holdvilág volt. Moravek úr, az erdész elhatározta, hogy kiül lesre, és majd móresre tanítja a zabon csemegéző vaddisznókat. Titokban azt remélte, hogy hátha a nagy kan szalad a puskájának. Ki is nézte magának a leshelyet egy könnyen megmászható fa tövében, mert hát sohasem lehet tudni... Ne tessék nevetni, mert akkor még elöltöltő puskák voltak.

Az erdész gondolt egyet, hogy jobb mégis, ha ketten mennek ki az éjjeli disznólesre, hát beszólt a komájához, Hlinka úrhoz, a kertészhez, aki igen szeretett vadászni, bár a nyulat is inkább ültében, lesen lőtte.

Hát, kérem, elindultak. Hlinka urat leültette a zabtábla szélén levő galagonyabokornál, az erdész meg a már kijelölt helyén foglalt állást. Alig ültek egy félórát, nagyot szól a Hlinka úr puskája. Utána nemsokára odakiált Moravek úrnak:

- Moravek, te gyere ide! Ott látsz a nagy kan!

Akkor éppen egy sötét felhőrongy takarta a holdat, amikor az erdész odaért, és így bizony kevés volt arra a világosság, hogy a lelőtt kant szemügyre vegye. Csak rátette a hátára a kezét, azután feltolta feje búbján a kalapját, és csak annyit mondott:

- Süsd meg, Hlinka! Juhászé kan!..."

*

Meglehet, hogy Józsi az elbeszélése végén más igét használt – de hát az nem változtat a dolgon. Szegény Hlinkának meg kellett fizetnie a juhász elkódorgó, fekete kanját.

Szűtsy Lóránt (1914–1986)

„Régi igazság, hogy valódi, szívvel-lélekkel vadász aligha lehet az olyan emberből, aki csak élete derekán vagy még később csapott fel vadásznak.

Vérbeli vadásznak nyilván születni kell. Mert akinek már pár napos csecsemő korában első tárgyként patront adnak markolni, aki odahaza születésétől fogva ágas-bogas vadásztrófeákat lát, csodálgat meg a falakon, aki már az első mesékben erdőről-mezőről, vadászkalandokról hall, abból nem is igen válhat más, mint vadász.

De bíz csak akkor, ha minden érzékével, szívével-lelkével is megtanult vadászni.

Zsákmányát a mohó kocapuskás a hátizsákjában, az igazi vadász a szívében viszi haza az erdőről-mezőről.” (Szűtsy Lóránt: Boldog vadászévek.)

Őszintébb, remekebb, világosabb, szívből fakadó vallomást a vadásatról aligha találunk. Szűtsy Lóránt vadászmultjára, írói tevékenységére joggal büszke a felnövekvő nemzedék. Pozsonyban született 1914. június 26-án. Tanárember volt, több mint harminc éven át tanított a nagytapolcsányi gimnáziumban, így hát teljesen szlovák környezetben élt, csak a családi körben gyakorolhatta anyanyelvét.

A háború előtt szoros kapcsolatban állt Jurán Vidorral, és a magyar Vadászlapba rendszeresen küldte írásait. A világégés után nem hallottunk nevééről, hacsak írói álnéven nem tette közzé írásait, amiről nincsen tudomásunk. De 1980-ban szinte berobbant a vadászirodalomba: Boldog vadászévek című könyvét, amelyet feledhetetlen vadászmesterének, apjának szentelt, szinte nyomban szétkapkodták az olvasók.

A könyv nyelvezete, tisztasága, őszinte kitárulkozása nemcsak a vadászokat mozgatta meg, hanem emberséges sorait a vadászatról

örömmel és odafigyeléssel olvasták a nem vadász olvasók is. *„Dédapám még hetvenéves korában is agarászott. Egyik nagyapám pagonyerdész volt, a másik meg a túróci hegyekben medvére portyázott. Még nem is jártam iskolába, amikor már apám nyomába csetlettem-botlottam, bandukoltam kis-kárpátoki kisebb vadászkirándulásai során”* – írta könyvének egyik fejezetében. De ezekről még szó esik majd, özvegyének hozzám intézett soraiban...

Szűtsy Lóránt szívesen emlékezik írói atyamesteréről, Jurán Vidorról is. Ezeket olvashatjuk: *„Eszembe jut néhai kedves, öreg vadászbarátom, a jó hírű vadászíró, vadászlapszerkesztő, Jurán Vidor. Ha vadásztereferénk közben medve került szóba, sosem mulasztotta el megjegyezni:*

- Elhiheted, hogy nekem, mint régi tátrai vadásznak, többször is alkalmam lett volna medvét lőni. De sosem vitt rá a lelkiismeret, hogy puskát emeljek erre az Európa-szerte egyre ritkább, becsesebb ősvadra.

Tisztelet, becsület Jurán önmegtartóztató vadásziaságának. Jómagam bizony vadászéletem legbecsesebb ünnepnapjának tartottam volna, amikor medvét sikerül lőnöm.

Csak egyet. Egyetlenegyet!

Ha a vadásztörvény erre módot adott volna, bizonyára igyekeztem volna, amikor medvét sikerül lőnöm.”

Kevés vadász és vadászíró hajlamos arra, hogy emberi és vadászgyarlóságairól ily nyíltan szóljon, de Szűtsy Lóránt könyvében (mindvégig) nem kerüli meg a „kényesnek” tartott kérdéseket sem, amelyek a vadászetika határai között mozognak. Erről tanúskodott emberi magatartása is a vadászmezőkön kívül, a polgári életben, amikor diákjaihoz közeledett. Mindezek tetten érhetők özvegyének levelében is, íme néhány gondolata: *„Még ma is felismerem volt diákjait, ha közelednek, mert mindegyik kikapja kezét akkor a zsebéből. Megható módon emlékeznek rá minduntalan, sőt még nekem is juttatnak ebből a tiszteletből.*

Gondolom, az uram könyvéből tudja, hogy apja – szintén Szűtsy Lóránt – banktisztviselőként is vérbeli vadász volt, aki legidősebb fiában igazi társra talált ezen a téren is. Anyai nagyapja pedig – Pozsony-városi számvevő – szintén erdőjáró vadászember, annak apja főerdész volt. Tehát az uram ereiben két oldalról is „terhelt” vadászvér folyt. Mindig is mondogattam annak idején: „42 évi házasságunk alatt, én legalább harminc évet voltam szombat-vasárnap egyedül.”

Sajnos (szintén Lóránt) fiába ilyen fajtájú vérbőségből már alig került. Hiába, Svájcban (az író fia Svájcban él – a szerk.megj.) ma már megvetett sportág a vadászat. Unokáimnak (egy fiú is van) nehezen magyarázom meg a trófeák elejtésének történetét és körülményeit. De hogy is tudnám ezt én, ezt csak a nagyapa tudná kellőképpen elmesélni.”

Szűtsy Lóránt vadászíró utolsó tanári állomása Nagytapolcsányban volt, ahol 1986. július 24-én hunyt el, ott pihennek hamvai. Kár, hogy visszavonultan élt, és nem kapcsolódott be a szlovákiai magyarság kulturális életébe, írásaival, tudományos értékű, vadászati ihletésű tanulmányaival nyilván gazdagította volna a nem túl gazdag szlovákiai magyar vadászirodalmat.

Két tizenkettes

Kár, hogy vadásztársaink öregebbje, tapasztaltabbja, nemigen szereti a tollat a kezébe venni. Pedig hosszú vadászéletükben de sok tréfás vagy tanulságos, komoly kalandot éltek meg, de sok tapasztalatot szerezhettek. Még jó, hogy olykor mégis megoldódik a nyelvük. Kinek vadász cimborái között, víg poharazás közben, kinek mesére éhes süvölvényei unszolására.

Én is apámtól hallottam az alábbi históriát. Jó kedélyű vadászbarátaink voltak éppen nálunk esti vendégségben. Vacsora után csengett a pohár, egyre sűrűbb lett a szobában a dohányfüst. De mit is szaporítsam a szót. Átadom azt inkább magának a mesélőnek.

- Régen, még legénykoromban történt: 1911 telén. Úgy volt, hogy egy Duna menti vadásztársaság egy külön bikára szóló vadászati engedélyt szerzett: a terelővadászatra – a régiek „riglizásnak” mondták – meghívtak engem is.

Ahogy ladikázunk az első próbálgatásnak tervezett nagyobb Duna-sziget felé, megkérdezte valaki, hogy hát hogyan is lesz az a bikával, kivált ha több puskára is megy lőnivaló agancsár. Egyezkedés közben megszólal erre az öreg Náci bácsi, hogy azt mondja:

- No, ha nekem jön, bíz én rálövök a bikára, még ha maga a szolgabíró ül is rajta!

Halkan csobbanó evezőcsapásokkal fűgén, s most már csendben haladtunk az árral lefelé. Csónakunkban volt a vadászatot rendező F. gyönyörű szettere is. Ahogy a szigethez közeledtünk, a kutya felnyújtja az orrát, a part felé szimatol, idegesen toporog, felnyűszít.

- No, cimborák! – mondja erre F. –, a szigeten vannak a szarvasok. Most aztán ügyesen! Ha jön, meddő tehenet, ünöt is lőhettek.

Azzal felém fordul:

- Maga fiatal, jobb lábai vannak: nosza, fusson végig amott azon a lénían, amíg annak bal szélén egy hatalmas nyárfához ér – ott álljon el!

Kikötöttünk, és én már rohantam is! Öreg tacsóm szuszogott utánam.

Na, alig érek ahhoz a bizonyos nyárfához, kis idő múlva már fel is hangzik a szetter csaholása. Szaporábban dobogó szívvel hallom, hogy felém tart a hajtás!

Miközben izgatottan, csendben lövéshez készülök, oldalvást már szilajul ropog a nád, szakad a sás. Alig kapom arcomhoz a kibiztosított puskát – épp az előttem terpeszkedő tisztásra kiüget két pompás tizenkettes szarvasbika! Egyik jobb, mint a másik, megmegáll valamelyik, s hatalmas agancsával haragosan csap az őket körülugráló, csaholó kutya felé. Nagyszerű látvány a friss hóban!

De nem sokat érek rá gyönyörködni: szaporán jól megcélzom az elülső, mintha valamivel derekabb bikát, és máris lövök. A bika egy pillanatra megrogyan, de csak üget tovább. Lázasan ismétlek, ám a sietségben elakad a tölténytárban a patron. Le kell vennem szemem egy pillanatra a szarvasról, hogy a töltényt sebtében helyrepszikáljam, és ismét arcomhoz kapom a fegyvert.

Melyikre is löttem? Az elsőre, azonmód lapockán lövöm még egyszer.

Alig néhány ugrás után erre összerogy – a másik bika!

Elképedtem! Szerettem volna látni azt a megrökönyödött arcot, amit akkor vághattam. Mialatt azonban az első bikát kutyástul, sőt most már kutyámostul elnyeli a nagy nádas, már tudom, mi történt: első lövésemmel eltaláltam az elülső bikát, mialatt a töltés-zavarral vesződtem, a sebzett lemaradt. A két szép tizenkettes helyet cserélt, s így másodszor már a másik bikára löttem!...

Tyű, azt a! Hát most mi lesz? Micsoda szégyen!

Ekkor Náci bácsi állása felől egy jól ismert, mennydörgésszerű lövés visszhangzik!

- Na hál' istennek! Rálőtt a másik bikámra más is! - tör fel bennem a megnyugodó szorongás.

Kisvártatva megjelenik a szarvasok nyomán F. Lelkesen gratulál az elejtett jó bika láttán - aztán elcsodálkozik.

- Hát a másik? Ketten voltak!

No, itt nem veszik szószerint a törvényt - gondoltam magamban. Akkor azonban már határoztam. Mint fiatal vadásznak vigyáznom kellett a jó hírnevemre. Restelltem is a dolgot bevallani, no meg más is rálőtt az én második bikámra...

- Elment! - feleltem. - De úgy látszik, lövésre került az is. F. csak homlokára lökte a kalapját s megvakarintotta izmos tarkóját.

- Kár! Náci bácsi lőtt, ismerem a lövését. De ő golyóval pajta-
kaput sem talál el, nemhogy futó szarvast. Ejnye, a teremtésit!

Akkor már láttam, hogy kár volt elhallgatni az elhallgatottakat. De: késő bánat eb gondolat. Most már lesz, ahogy lesz!

Náci bácsinál már több puskás vizsgálta a bika csapáját. Ő maga sugárzott az örömtől. Ehol ni! A hó jól mutatja: vérzik a bika! F., aki nagy mester volt, félreparancsolta a társaságot, s illó alapossággal vizsgálgatni kezdte a vérnyomot. Megint billent egyet a kalapján. Felfortyan:

- De hiszen a rézangyalát! Ez a bika ide már vérezve jött!

Huzavona, hogy ez nyilván a szetter vére, amely a tüskésekben mindig megvérzi a zászló-farkát.

Közben nagy hirtelen elsötétült az ég, hóvihar kerekedett. Zúgott a szélvész, vitte, kavarta a havat, akárcsak valami kanadai blizzard. F., aki látszólag szintén elhitte, hogy a vér a kutyától ered, máris rendelkezett:

- Gyorsan a csónakhoz! Haza, de szaporán, mert ebben az ítéletidőben még elkódorgunk a Duna-ágak útvesztőjében.

- De a kutyák! A kutyám!? - fortyantam fel. Csak nem hagyhatjuk itt őket?

- Semmi baj, nyugodjon meg - válaszolta erre F. - Van itt a szigeten két, szénával telt akol, ott megbújnak. Reggel meg majd értük küldök. Most csak gyerünk!

Begombolkozva, felgyúrt gallérokkal nagy sebbel-lobbal mindenki sietett a csónak felé. Én még leadtam két lövést a levegőbe, sípoltam, de végül is társaim után kellett mennem nekem is. Kutyám nélkül.

Este persze F.-éknél nagy áldomás. A vígan poharazó társaságban bizonyára én voltam az egyetlen, aki istenigazában nem tudott örülni a sikeres vadászatnak. Pedig aznap lőttem az első szarvasbikámat - ha egyszerre nem mindjárt két derék tizenkettest...

A vicinális a szünni nem akaró hóviharban alig tudott velem hazadöcögni a városba.

Néhány nap múlva F-től levelet hozott a postás. A kutyák megkerültek, de az enyém már csak kimúltan. A parti fűzgyökerek között találtak rá megfulladtan. A derék állat nyilván derekasan kitartott a második ledőlt bikánál, dermedtre csaholását nem hallhattuk a fergeteges hóviharban... Végül is az ítéletidőben megelégtelte az őrködést, visszafordulva át akarta úszni a Duna-ágot, de kurta lábaival nem tudott kievickélni a gallérjeges vízből...

Kitavaszkodott. Egy szép napon ki állít be a hivatalomba? F.! Bizalmasan akar kérdezni valamit. Betessékelem a szobámba, leülünk, rágyújtunk. Elkezdi.

- A múlt héten kihajtották a községi csordát ama bizonyos szigetre. Az unatkozva bócorgó gulyás ráakadt az erős tizenkettes csontvázára, jelentette. Rögtön odasiettem. Hát a bika jobb lapockasontján ott a kis, kerek lyuk: a lövés helye. Márpedig Náci bácsi öreg mordályából diónyi gömbölyű golyót lő... mondja csak kérem, de most aztán őszintén: maga akkor valóban csak arra az egy bikára lőtt?

Most már töviről hegyire elmeséltem, bevallottam mindent. F. huncutul elmosolyodva csapott a térdére:

- Tudtam én ezt! Hisz Náci bácsi tán száz lövéssel sem találta volna el az iramodó bikát! Ej, kár volt akkor hallgatni! Mert most aztán baj van az aganccsal. Ahogy Náci bácsi meghallotta a talált bika hírért, rögtön kijelentette, hogy ez az ő bikája. A gulyásnak még egy forintot is nyomott a markába, márpedig ez nem kis dolog a fősvény öregnél. Boldogan akasztotta a derék agancsot szobája falára, mint egyetlen trófeáját. De tudja mit? Hány éves maga? Huszonnyolc? No, Náci bácsi meg jó hatvanas. Emberi számítás szerint egyszer majd hazahozhatja a másik tizenkettesének agancsát is!

Teltek, múltak az évek. Egy délelőtt megjelenik nálam H. barátom. Röviden eldiskurálunk. Elmenőben megáll:

- Igaz is! Hallottad már? Meghalt az öreg Náci bácsi!

Magamban már neki is készültem a részvétemet kifejező levélnek. A végén megírtam volna az agancs- esetet. Kérve az özvegyet, hogy a trófeát megkaphassam – már csak mint emléket is. Közben azonban sok dolgom akadt, késett a levélírás. Néhány nap múlva meg ismét berobog hozzám H. barátom.

- A fene enne meg! Csak nem írtál már az özvegynek? Most tudtam meg, hogy dehogyis halt meg a Náci bácsi! Csak a sérvét operálták!

Akinek halálhírét terjesztik, az soká él. Huszonhét esztendő kellett még várnom erre az agancsra! Akkor aztán Náci bácsi tényleg átköltözött az örök vadászmezőkre. Kevés hozzátartozója között nem akadt vadász: az agancsot könnyűszerrel megkaptam.

Akkor láttam a kibőjtölt remek agancsot először. Képzeltetik, mennyire megörültem neki! Napokig gyönyörködtem benne, átdolgoztam a szép trófea primitív szerelését, s végre falamra akaszthattam – a párja mellé. Nézzétek csak, milyen szépen festenek így egymás mellett!

Apponyi Henrik (1885–1935)

A nagyapponyi gróf, diplomata életútját sokan feldolgozták és különböző jelzőkkel illették a nagyműveltségű vadászt, aki mellesleg kitűnő céllovó volt és értett a vadászexpedíciók szervezéséhez is. Járt Afrikában, Indiában és eljutott Amerikába is.

Azt mondják, kedvtelésből utazott, ám naplója és remek természetfotói azt bizonyították, hogy értett az íráshoz és vadászatainak, utazásainak megörökítéséhez is. Írásait az előkelő angol vadászlapok közölték. Egyetlen könyve: Uti és vadásznaplóm Indiából és a Himalájából (Budapest, 1931) manapság is a keresett könyvek közé tartozik. Szlovák fordítása elkészült és kiadóra vár.

Élete berlini hotelszobájában ért véget 1935. december 5-én tragikus körülmények között. Hamvai Nagyapponyban a templom oldalában épült családi kriptában pihennek ősei között. Kortársa és barátja dr. Turóczy Károly e szavakkal búcsúztatta: „Elég csak annyit megállapítani Apponyi Henrikről, hogy aki csak egyszer is időzött társaságában, az a szívébe zárta. Ember volt mindig és mindenkiel szemben, érző szívű, meleg lelkű...” Az Apponyi-dinasztia kisebbik kastélyában századunk elején kiállítása, állandó múzeum nyílt.

Hyderabadi tigrisvadászat (1931. február 6.)

A harmadik lövés Mr. Armstrongtól eredt, de ő is hibázott. Hosszú orral vonultunk el reggelizni. (Szinte hihetetlen, de még itt künn az erdőben is kaptam jeget!) Egyszerre csak rohanva jött hozzánk egy shikari és jelentette, hogy egészen közel, alig százötven lépésnyire, az egyik tigrist hangosan hörögni hallotta. Megindult a vita, hogy melyikünké lehet. Mr. Armstrong semmiképpen sem akarta megengedni, hogy azonnal keresésére induljunk, így hát elhatároztatott, hogy másnap a legközelebbi faluból hozott bivalycsordával fogják végighajtatni a sűrűséget. Ez a leggyakoribb módja arrafelé a megsebzett tigris felkutatásának.

Minden vadász, aki Afrikában és Indiában vadászott, megegyezik abban, hogy a megsebzett tigris minden vadállat között a legveszedelmesebb, mert nemcsak egyenesen előre törtetve támad, hanem, akárcsak a macska, hirtelen oldalt is perdül, úgyhogy lehetetlen egy oldalrúgással kitérni előle. Ezért szokás bivalycsordával kerestetni a megsebzett tigrist, mert ez kevésbé veszedelmes eljárás. Amidőn a bivalycsordát előre hajszolják, a bivalyok jelzik a tigrist, mihelyt közelébe jutnak. Akkor aztán oda lehet menni és megadni a kegyelemlövést.

Másnap tehát kivonultam Józsival, Mr. Armstronggal, néhány shikarival és nyolcvan bivallyal. Igazán érdekfeszítő volt megfigyelni, milyen izgalom fogta el ezeket az állatokat, alighogy behatoltak a sűrűségbe. Semmiképpen nem lehetett tovább hajszolni őket, sőt egy ízben nekivadultan rohantak hátrafelé, úgyhogy fatörzsek mögé kellett ugranunk, nehogy letapossanak minket. Mindez arra vallott,

hogy a tigrisnek valahol egészen a közelben kell lennie. Óvatosan újra előre nyomultunk és csakugyan, ott hevert a tigris, már holtan, ahol előző nap a shikari a hörgését hallotta. Alaposan megnéztük most és megállapítottuk, hogy jobb oldalán egyáltalán nem érte lövés. Erre átfordítottuk másik oldalára és megtaláltuk a lőtt sebet. Csak egyetlen lövés érte, bal oldalról, teste közepén. Eszerint kétségkívül az én golyóm találta el, mert Denise csak a másik, a jobb oldalról lőtt reá.

Érdekes, hogy tigrisem tényleg 150 méterre attól a helytől döglött meg, ahol villásreggeliztünk. Most utólag tehát helyesnek bizonyult óvatosságom, amidőn vadásztársaimat az étkezés alatt arra kértem, hogy tartsák töltött fegyverüket a közelben. Emiatt akkor még ki is nevettek!

Az is felejthetetlen élmény ám, amikor ott fekszik az ember lába előtt az első elejtett tigris! Józsi mindjárt le is fényképezte, ott, ahol megtaláltuk. Aztán felraktuk a tetemet az egyik autóra és hazavittük a táborba. Persze ott ismét nagy fotografálás következett. Hatalmas egy állat volt; nyolc angol láb és tíz inch, azaz csaknem három méter hosszú. A rekordot eddig egy tíz láb, tíz inch hosszú tigris képviselte. A hosszat mindig az állat orra hegyétől a farka végéig számítják. Az én tigrisem vállmagassága négy láb volt. A párdúc, amelyet két nappal azelőtt ejtettem el, szintén rendkívül erős és jól megtermett állat volt. Hét láb és öt inch hosszúnak találtuk, míg az eddig lemért rekord nyolc láb és négy inchre rúg. Szóval meg lehettem elégedve mindkét vadászsákmányommal. Midőn a tigrisvadászatra mentünk, útközben egy blackbuck-ot lőttem. Ez remekszép antilop-féle, gyönyörű fejjel, dugóhúzó formájú szarvakkal.

Estére megérkezett Marie és a szava is elállt a csodálkozástól, amidőn a roppant sátortábor, a lampionok sokaságát s az ünnepies zászlódíszet meglátta. Hát még amikor a hat állandó inas felszolgált a pezsgős estebédet! Aki úgy tudja értékelni a meglepetéseket, mint ő, igazán megérdemli, hogy kellemes meglepetésekkel halmozzák el! Már kárpótlásul is, mert hajtásban még nem szabad tigrisre lőnie!

Denise 8-án kiment esti lesre. Elhelyezkedett egy bivaly tetejéhez közel, amelyet az előző napon egy tigris széttépett. A tigris vissza szokott térni elejtett zsákmányához, hogy még lakmározzék rajta. Ez a tigris is megjelent hét óra tájban, Denise el is találta, de sajnos, nem ölte meg azonnal. Mr. Armstrong, helytelenül, azt

mondta neki, lőjön távcső nélkül, pedig az esti homályban nagy előny a távcső. Másnap megint nagy keresést kellett rendeznünk a bivalycsordával. Hiába, nem találtuk meg a tigrist.

Marie ugyanezen a napon viszont egy machan-ról lesett a tigrisre. A vadállat oda is jött, de olyan óvatos volt, hogy a bivalyhulla előtt hirtelen megfordult és nem jött közelebb. A holdvilágban mégis jól láthatta! Közben én is cserkésztem az erdőn, sok majmot és sakált láttam. Egy meglehetősen ritka, egészen kicsiny, négyszarvú antilopot lőttem.

Kilencedikén ismét hiába kerestük Denise tigrisét. Este autón elmentünk, hogy megnézzünk egy csodaszép templomot, amely ezer esztendővel ezelőtt épült. Egészen különös látvány egy ilyen rendkívüli műalkotás az őserdő kellős közepén. Indiában éppen azt találtam oly rendkívül érdekesnek, hogy még vadászat közben is, szinte lépten-nyomon műemlékek kerültek elibém.

Reminiczky Károly

Nagyon keveset tudunk róla, csak következtetni tudunk, hogy könyvének – Kassai vadászhistóriák – megjelenésekor (1940) már több mint huszonöt esztendeje vadászott. Ebből arra lehet következtetni, hogy az 1890-es években született. Vadászszobájának falát a trófeák között Sovánka-festmények díszítették.

A művészlől ezeket írta:
„Késmárkon van a fészke a zipser Sovánka festőművésznek, aki a nagyszerű német vadászlapok illusztrátoraival legalább egyenrangú klasszist képviselt. Sőt,

mondhatnám, azok közül nem egyet felülmúlt, mert mint kitűnő vadász, nem modellek után dolgozik, hanem saját élményeit viszi a vászonra. – Kár, hogy képeit Magyarországon alig látni. Igaz, hogy ezzel szemben a Felvidéken annál közismertebb, és alig akad úri vadász, akinek szobáját nem díszítené egy Sovánka-kép.”

Szerette kortársait, szerette a vadászebeket és puskáit és a jó vadászatokat, „vadászörömöket”. Ám a bécsi döntés napján, november másodikán, délután ötkor, két marcona rendőr beállított hozzá és közölték vele, hogy parancsuk van előállítani, fegyvereit pedig lefoglalni. „Jó időbe került, míg 3 fegyvert, 2 pisztolyt és vagy 1500 töltényt becsomagoltunk” – írja. Végül is a fegyvereit visszakapta.

Könyvének olvasása közben óvatlanul is felmerül az emberben a kérdés, hogy vajon Reminiczky, a katona és jó tollú író, a kassai

vadászok krónikása, miért nem tartotta a kapcsolatot Jurán Vidorral és lapjával?

Remniczky Károly második kötete, a Bemutatom a vadászokat 1941-ben Budapesten jelent meg.

Remniczky Károly

Vadászörömök

Legyünk őszinték! Elsősorban azért járunk vadászni, hogy vadat lőjünk. Ízlés dolga, hogy milyen vad az, amelynek elejtése örömet szerez és embere válogatja, hogy amit meg akarunk magunknak szerezni, meg is tudjuk kapni.

A kezdő vadász az első baknak, sőt az első nyúlnek is legalább annyira örül, mint az öreg, tapasztalt erdőjáró a kapitális bikának vagy erős agyarú kannak.

Más mérlegen is lehet azonban a vadászörömöket mérni. Például egy elismert nagy vadász szintén teljes kielégülést fog találni még egy közepes agancsú bikában is, ha azért alaposan megszenvedett, vagy megdolgozott. De másrészt bizonyos, hogy nem fogja annak trofeáját szobájában olyan büszkén mutogatni, mintha az egy jó díjra érdemes emlék lenne.

Hiba nélküli vadászörömünk tehát csakis akkor lesz, ha a szerzett trofea jobb, mint az, amit Diana jóvoltából már korábban szerezhettünk.

Vadászörömnek számít még – a káröröm. Tudok erre példát is. Két felvidéki úr, vagy 10 évvel ezelőtt, bevette magát szarvasbógés idején három hétre egy közeli vadászházba. Az egyik új vadász volt és tele respektussal a másik, öreg erdőjáró iránt. Jóbarátként együtt is cserkésztek s a nagytapasztalatú kalauzolta a fiatalabbat. Pár napi járkálás után sikerült is kinyomozni, majd pedig hozzá-

férközni egy közepes 12-es bikához. A fiatalabb puszkás, mivel eddig nemcsak hogy nem lőtt szarvast, de még erdőben soha nem is látott, természetesen azonnal le akarta löni. De az öregnek ékesszólásával sikerült barátját arról lebeszélni, biztosítva őt, hogy ennél sokkal jobb, sőt kapitális bikára vezet. Egy szó mint száz, a bikát elengedték és fiatal barátunk nemcsak hogy azon az őszön, de még azóta, most már 10 évvel öregebben, sem látott jobb bikát, de még rosszabbat sem az erdőben. Haza is jött szabadsága leteltével. A régi vadász azonban még kint maradt egyedül. De csak két napig, mert aztán ő is beköltözött a városba s magával hozott egy hatágas, pipaszár vékony szarvasagancsot. Ezt a borjút egy elugró 14-es pasa helyett a három közepéből lőtte ki. A hőstett után a szó legigazibb értelmében sírva mesélte el a dolgot, míg a fiatal vadász a nevetéstől könnyezett.

Nagy és osztatlan öröm a vadásztársulatunkban, ha területünkön egy új tag, vagy egy vendég az első, akármilyen vadját meglövi. A felavatás igen körülményesen és nagyon alaposan történik. Az új ember rendesen esküdözik, hogy már itt és ott ennyi és ennyi hasonló vadat lőtt. De minden hiába. Rögtönítélő bíróság alakul és minthogy társulatunkban mindig van néhány táblabíró és ügyvéd, megkezdődnek a tanúkihallgatások. De mert még sohasem akadt olyan tanú, aki szerint a vádlott már valaha is lőtt volna valamit, a bíróság ítéletet hoz s azonnal átalakul ítéletvégrehajtóvá.

Nagy és őszinte vadászöröm az is, ha társaink közül valakinek kedvez a szerencse és elsőrangú trofeához jut... de más vadászterületen. Nem mondom, annak is örülünk, ha nálunk esik egy jó bika vagy más vad, de ez esetben az öröm csak akkor öröm nélküli és igazán szívből fakadó, ha saját személyünk volt az elejtő.

Öröm a vadásznak, ha szép vadat lát, és nagy multság tilalmi időben bikákat és bakokat közelre becserkelni. Sohasem felejttem el például azt a kedves látványt, melyben egy szép május végi délután, kárpáti területemen volt részem, midőn egy nagyobb tisztáson négy

mohos agancsú szarvasbikát, több mint egy órán át csodálhattam. Az egyik öt lépésre közelített meg, anélkül, hogy meglátott volna. Értem jött társam lépéseire lettek csak figyelmesek a hatalmas állatok s ugrottak szét óriási robajjal.

Sohasem fogom elfelejteni azt a pár év előtti karácsony délelőttöt a Kassa melletti szentistváni erdőben, mikor a nagy hóban erdei nyúlhajtásban jött rám három bika. Társaimmal L-alakban álltunk. Én a sarokhelyet kaptam. Elöttem benőtt szálerdő, mögöttem sűrű fiatalos. Az emberek az „L” hosszabb szárával párhuzamosan hajtottak a kisebbik szárnynak. Élénken szólt a fegyver szomszédaimnál. Rám azonban semmi sem jött. Végre vagy 150 lépés távolságból, egyenest felém közelgő nagy törést, vágatást hallot-

tam, mely hirtelen elcsendesedett és vagy 70 lépésre 3 nagyagancsú bika állt meg a szálasban. Jobbra-balra néztek, figyeltek anélkül, hogy engem megneszeltek volna, míg én zavartalanul csodálhattam szépségüket és szinte sajnáltam őket tanácstalan félelmükben. Jó három percig álltak így, mikor jobb oldalról újra lövés dörrent, melyet majdnem ugyanabban a pillanatban egy baloldali fegyverdurránás is követett. Természetesen erre megindultak a bikák. Elöl a legerősebb rohant és két lépésről vett csak észre. Meglepetésében negyedkört fordulva magasat és legalább 6 méter hosszút ugrott, de elcsúszva nagyot zuhant. Még fel sem állt, mikor a két másik is elviharzott mellettem. A nagy bika is hamarosan utánuk vágódott. Bukásának helyén töméntelen szőrt hagyott és mély bevágódásokat. Ennél az esetnél nemcsak a szép látvány, de az a tény, hogy nem tapostak el, szintén igazi vadászörömnnek számított.

Egy augusztusi őzhívás alkalmával egyik társammal egy rét szélén üldögéltünk, midőn egy siketfajdtyúkot, egyetlen jókorára fejlődött csibéjével láttunk vagy 50 lépés távolságban a tisztáson átvágni. Ritka látvány: azt hiszem, kevés vadász gyönyörködhetett ilyesmiben.

1938-ban szarvasbőgéskor kárpáti vadászterületemen egy hosszú fenyőóriásokkal övezett tisztásra igyekeztem. Könnyen, csendesen lehetett járni a puha talajon és ennek is tulajdonítom, hogy a rét szélén egy fatuskón ülő siketfajd kakast 10 lépésnyire tudtam megközelíteni. Sokáig csodáltam. Öröm volt nézni. Bűn lett volna még csak meg is riasztani.

Augusztus közepét már évek óta rendszerint a körülbelül 1000 m magas Kassai Havason szoktam tölteni. Ott fejezem be az őzbakhívást. Így volt 1935-ben is, mikor augusztus 15-én este egy jókora bakkal a nyakamban, a menház felé igyekeztem a meredek oldalt érintő csendes úton. Mikor a félórai cipeléstől kissé elfáradva néhány pillanatra megálltam, alulról közeledő törés zaja kötötte le

figyelmemet. Persze azonnal takarásba vonultam a mellettem álló fa mögé és fegyveremet készen tartva, figyeltem a hang irányába. Fél perc sem telt bele s máris ott termett, tőlem mindössze három lépésnyire, egész hatalmas fenségében egy nagyon jó 12-es bika. Olyan teljesen, amelyet a bőgési idényre magamnak megálmodtam. Percekig állt így az úton s megfeszülten figyelt az ellenkező irányba: vizsgálta a szelet. Végre lassan felém fordította agancsát, melynek minden ágát tízszer is megolvastam. A következő szempillantásban aztán észrevett és el is ugrott. De milyen hihetetlen ugrás volt ez és milyen robajjal történt. Parti! Elment! Elment alig hat órával előbb, mint ahogy felvirradt vadászatának törvény szerinti ideje. – A cseheknél augusztus 16-án már löni lehetett. – Szép látványt nyújtott! A vizsontlátása azonban kevésbé volt örömteli, mert 1936 januárjában egy kassabélai orvvadász padlásáról kobozta el vadőrünk a bőrét és baltával megcsúfolt fejdíszét.

Az utolsó disznóhajtás befejeztével a Kassai Vadásztársulat az egész idényben, de csak a kassai területünkön szerzett trofeákból kis intern kiállítást rendez pontozással, melyre társulatunk jóbarátaikat vendégül látjuk. Tanulságos az összehasonlítás, a baráti verseny pedig jó hatást gyakorol az urak vadászigényeinek növelésére. Tényleg évek óta, évről évre mindig jobb és jobb őzagancsokat látunk s mind ritkábban fordul elő, hogy valaki kénytelen egyik-másik trofeáját otthon felejtetni.

Nozdroviczky Lajos (1862–1943)

Trencsén vármegyében, Nozdrovicon született. Iskoláit magántanulóként végezte. A közigazgatásban dolgozott, ám minden idejét a vadászatnak szentelte. Már gyermekkorában nagyon fogékony volt a természet iránt, később tudományos megfigyeléseket végzett, különösen az erdei szalonka életmódját kutatta és figyelte. Nagyon tapasztalt szalonkavadász volt. Sokat utazott, vadászatairól naplót vezetett, járt külföldön is.

A külföldi vadászatok helyett azonban a honi vadászatokat helyezte előnybe. Mindig arra volt nagyon büszke, hogy Nagy-Magyarország 37 vármegyéjében vadászott. Rendszeresen publikált a korabeli vadászlapokban, de idős korában teljesen visszavonultan élt. Pécsett hunyt el és ott pihennek hamvai.

Fő munkái: Az erdei szalonka élete és vadászata (Bp. 1933), valamint a Vadászemlékeim (Budapest, 1930). Sem rajz, sem fotó nem őrizte meg alakját az utókor számára. A mellékelt rajz a róla szóló leírások alapján készült.

A nozdrovici völgy

Odafönt, az örökösen siető Vág folyó mentén van egy bájos völgy, ölében – családom ősi fészke.

Ott születtem, ott neveltek, oda visznek gondtalan gyermekkorom bűvös-bájos emlékei.

Valamikor régen, ... még mikor hosszú fehér szakállal tudtam az Istenkét, imára kulcsolt kezekkel, boldog álomba merültem, mert hiszen jó valék és másnapra kis puskát ígértek; – talán Diana már akkor takart be varázsfátyolával, hogy azután soha többé ne meneküljek ihletétől.

Nap napot váltva, lassan múltak gyermekéveim, mert minden napnak minden órája soha nem látottakat hozott és jól emlékezem, hogy a sok csacsi kérdést alig győzték felelettel.

De megérkezik a szigorú nevelőtanár úr is, ráncba szedi a kis rakoncátlan életet, formázza az akaratát, igazgatja a lelkét és végül jó barátja lesz a kis embernek.

Aztán ott terem a verebek és rigók örökös mumusa, kis kapszlis puskával a vállán, széltében-hosszában járja a szép völgyet. Űz, kerget és hajszol mindent, ami előtte lábra kél és menekül és a kis puska lebeg azután örökre az óhajok zenitjén, hogy telítse a lelket a „per aspera ad astra” képével.

... Lepkéidet, madaraidat hajszolva, csigabigát, bogaraidat szedve, édes gyümölcsöidet lopva-tépve – mennyei gyönyörűséggel árasztottál el szép kis szülővölgyem és vajon ki mesélhetné méltó szóval azt a nagy és büszke boldogságot, mikor azt a tízesztendő kölyökvadászt az első őzbakkal megajándékoztad...

*

Ötven esztendő nagy idő! Annyi múltott azóta, hogy ismét arra jártam – búcsúztam.

Ámulva-bámulva haladok a patak partján – hívom, keresem régi pajtásaimat, a nagy diófákat, az édes-szagos körtét és almát termő barátaimat – de ők már elmúltak.

Szaporán keresnek kedves emlékeim, mert hiszen ott minden mesél-regél, még az a néma szikla is...

A sok szép tarka pillét most is hajszolnám, de azután – elereszteném, mert bánnám, hogy már nincsen „tanár” úr, aki a nevére tanítana; – pedig úgyis tudom.

A madarat sem bántom már, hiszen messziről látom, hogy ki állat fia.

És annak a lédeci kis leánynak sem szakítok már kis ibolyát, nefelejcsét, mert a kis leányka – nagymama...

Hej! – be nagy idő múlt azóta...

Aztán fölszaladok a Hradistó-ra, arra a várhegyre, hol már Árpádok előtt állt a Nazdravje-i vár.

... Odaátról komoran néz felém az ősz Oroszlánkő; – néma az ütött-kopott ábrázatja, olyan az, mint aminő volt félszáz évvel azelőtt.

Száz fordulónál csillog a Vág vize; apró, kacér hullámai egymást hajszolva épp úgy iparkodnak arra lefelé, mint annak idején.

Hegynek és völgynek is régi a formája, olyiknak talán a köntöse kopottabb.

Illatos még a kis ibolya, a nefelejcs is, tulipiros a pipacs virága és a madarak is még a régi nótát dalolják, de az emberek, azok – elmentek.

Aki pedig odajött, az – más...

Sírkövek fehérlenek a domboldalon...

Olyik düledezik és van, melyik már lefeküdt...

A kriptá dohos szagát érzem és mérhetetlen bánat száll a lelkemre. Szellő kísér – az mesél a szép múltról...

Esteledik. Búcsúzik a nap a földtől. Az üres, lakatlan ház ablakának vakfénye villog felém; mintha valaki odabent búcsút intene...

A szerelem és honvágy közös csókjával búcsúzom tőled – szép kis szülővölgyem.

... Egyformán kong a szomszéd falu harangja, merengve hallgatom, és hangjának múlt rezgésébe vegyül nótám melódiája:

„Ha még egyszer gyermek tudnék lenni...”

Sok szerencsét!

Kánikulás melegnek fülledt levegője árnyékból árnyékba kergetett és nekem úgy tetszett, mintha a napnak nyárvégi szokatlan forró sugara oda is betévedne. Százat tettem volna egy ellen, hogy délután a teniszező fürdővendégeket záporosó veri széjjel.

Kedvem ellen telt az idő, a cigány is unottan nyiszált csévelt kuplékon, sietve ebédeltem tehát, hogy a turóci vadászterületem nagy hegyei közé meneküljek.

Mint mikor a jóvérű ló iparkodva győzi a dombot, szinte én is úgy siettem a fürdőbeli jól ápolt utakon, hol szembekerültem a kékruhás teniszpartneremmel, ki meglepetten reám szól:

- Hát maga hová siet, puskával!?

- A hegyekbe – mondom.

- Délután nem játszik velünk?

- Nem.

- Na, akkor sok szerencsét!

A kutya-fáját, gondoltam, de valami okkal mentegetőzve siettem a völgybe, hol tudom mohón szívta a pisztrángpataknak hús leheletét.

Oda föl vitt az utam a sziklák közé, hogy még a közelgő vihar előtt elérjem azt a barlangot, mely bizonyára már ősidőkben is vendégül látta a pásztornépséget. A nagy sziklákat millió esztendő sem mossa mondává, hiszen a barlangi medvék csontja és a tűzhely égett földje tanúskodva mesél a múlt időkről.

Jókor érkeztem. Hirtelen kerekedett szellő lengedezte a fenyőfák hosszú karját, közben kavarodott a száraz haraszt bitangja, aztán nagy, fehér csöppek koppantak a forró kövekre és túltonnan félelmetes felhőkbe bújva morgott-dörgött a hatalmas Pán.

Rőzsét szedtem, tüzet raktam és mikor a felhők ordítva széjjelszakadtak, jólesett a tejfehér vízfátyol mögött kis tüzemmél mulatnom.

Féltem, hogy széles odumban késő délutánig zárva leszek, de íme, a nagy nedvességben világosság tört utat, itt is, amott is nevetett az égnek fényes azúrja és nemsokára már csak a fenyők zöldjében ragyogó csöppek jelezték, hogy Valakinek ismét kedve tellett a nagy öntözésben.

Latyakos, nedves fűben iparkodtam hazafelé, hogy a nagy vágásban gyönyörködjem az eső után föl-fölbukkanó vadban, és reménykedve néztem végig az alattam elterülő szederindás, epilóbiumos lejtőn, mikor szemem megakadt egy mozgó sűrűn, melyből lassan valami sötét, nagy állat eleje tolódott kifelé: medve!? Nem, – vaddisznó! Óriási kan, az agyarát is látom!

Éleset szólt a Schönauser, mire a disznó fölbukott, körbe kavarodott és azután nagy robajjal eltűnt a szomszéd fiatalosban, én pedig önkéntelenül repetáltam és a völgybe néztem, vajon látom-e a kant a túlsó hegyoldalba átváltani, de íme, a fiatalosból erős szarvas ugrik, megáll és a menekülő vaddisznó irányába tekint, azután felém szökik; azt is látom, hogy koronás és az ily rendkívüli szituációkban szokott, békóban vert, fegyelmezett nyugodtsággal küldöm a második golyót, azután tölcserre formálva tenyeremet, jól hallhattam a magasra szökött és sebes iramban eltűnt remek szarvas halálzuhanását...

De most már leültem; kileheltem a visszafojtott levegőt, szabadjára engedtem idegeimet, azután hátizsákomból kiszedtem trombitámat és háromszor belefújtam. 1912-ben ugyanis a szomszéd körmöci erdőrengetegből kiszakítva tízezerholdas vadászterületet

béreltem és az uradalom erdőőreivel, valamint Goldmann és Boda Gyuri vadőreimmal megbeszéltem, hogy lövéseimet mindig egy trombitaszóval jelzem – nehogy a vélt orvvadászt keressék –, ha azonban kürtöm éles tenorja háromszor fut végig hegyen-völgyön, akkor siessen aki hallja és jöttét patron-tutulással jelezze; mert ez azt jelenti, hogy őznél nagyobb, nehezebb vadat lőttem. Az őzet elvből mindig magam vittem völgynek haza.

Fontos vadászregula, hogy a sebzett disznót nyomban a lövés után kell követni, mert még a halálosan sebzett vaddisznó is addig rohan, amíg bírja. Én azonban előbb lefutottam a szarvashoz, ott vártam be a közeledő vadőrt, kizsigereltem a remek tizenkettest és mikor Boda megjött, úgy rendelkeztem, hogy a disznó nyomát követem, és trombitaszóval jelzem, ha reáakadok, de aztán lesietek a faluba, hogy háji fuvarosomat mielőbb a vadhoz küldjem.

Sajnos, az erősen vérző disznó átváltott a szomszédba, én tehát útközben intézkedve hazasiетtem. Odalent, a kilométer hosszú fürdőparkban szembekerültem Hidegh Bélával, Rakovszky Lacival és

még egy fürdővendéggel, kiknek sebtében el kellett mesélnem a rendkívüli coup-double históriáját, és mikor a napnak búcsúzkodó sugara a gyönyörű turóci hegyekre símult, Hidegh a hegyek felé tárva karjait, felénk szól: – Nézzétek, minő szép „Szinyei” vannak az erdőnek –, mire Rakovszky ráduplicál: – „Merse” legyen annak, ki festeni akarja –, jómagam pedig betetőztem: – „Pálázatot” kell hirdetni! – Azóta, mihelyt a Pali bácsi nevét hallom, mindig arra a ritka vadászszerencsére gondolok, melyet talán mégis a kékruhás asszony által bosszúsan adresszált „Sok szerencsét!”-nek köszönhettem. Másnap hiába kerestük a rendkívül erős kant, mert a sziklás talaj elnyelte végképpen.

Pár nap múlva bekopogott József huszár és soha magyar vidéket nem látott magyar nyelven jelentette: „Alássan jelentem főszolgabíró úrnak, megjött a disznó!”, és egy szurtos erdei munkást engedett be az ajtón, ki szó nélkül bűdös csomagot tett az asztalomra, azután illedelmesen arra várt, hogy a „hatóság” kérdezze:

- Micsoda disznó? Hát ez itt? – De már akkor megláttam a piszkos csomagból felém pislogó agyarakat és örömmel értesültem, hogy a dögsgaz után ráakadt munkás minden bizonnyal az általam megpuskázott vadkannak remek 23 centiméteres agyaraait hozta.

Nem volt nyugtom; még aznap fölfutottam a vadkanhoz, hogy ha lehet, megkeressem a golyó helyét. Na, amit ott láttam és éreztem, arról nem szólok. Boda vadőr hosszú bottal turkálva kereste a golyó helyét, nehezen akadt rá, mert a nagy állat mozgó tömege rajt feküdt. Gyantás volt az oldala és a kilenc és feles valószínűleg a bordáknál elfogyott.

Az agyaráért persze kijárt bőséges borraivaló, én pedig jófajta franciával koccintottam a kékruhás asszony egészségére, ki a minap – másfél évtized múltán – könnyes szemmel emlékezett a szép stubnyafürdői időkre.

Mécs László (1895–1978)

A kitűnő papköltőről, recitátorról, premontrei szerzetesről kevesen tudják, hogy írt vadászverseket is, és szoros kapcsolatot tartott Jurán Vidorral, kinek lapjában, a Vadászlapban rendszeresen jelentek meg versei. Családi néven Martoncsik József a felvidéki Hernádszentistván (Kostoľany nad Hornádom) községben született 1895. január 17-én, a falu kántortanítójának családjában. A gimnáziumot Kassán a premontreieknél végezte, teológiát Budapesten tanult, közben elvégezte a bölcsészetet is. Kezdetben tanított, de aztán a papi pályára lépett. A háború után Szlovákiában üldözték, de Magyarországon sem várt rá jobb sors, 1953-ban – koholt vádak alapján – 10 évi fegyházbüntetést kapott, ámde büntetését 1956 szeptemberében elengedték.

Első verseskötete, a Hajnali harangszó 1923-ban jelent meg, kötetének címadó versét maga is szavalta, melynek nyomán nagy népszerűsége tett szert, ugyanis kiderült, hogy a versmondásnak is igazi mestere és művésze. Nagyon szép ódát írt a szalonkáról.

Sokszor és nagyon sok alkalommal felmerül a kérdés, hogy vajon vadászott-e Mécs László, és a költő, a szerzetes mennyire tudta összeegyeztetni a vadászatot a papi pályával?

A kérdés ugyan nyitott marad, mivel konkrét, kézzelfogható bizonyítékaink – mondjuk vadászpuska, vadászkalap vagy vadásznapló – nincsenek, de egy kívülálló, tehát nem vadászember – legyen bármilyen nagy művész, költő – aligha tudott volna oly megkapó és örömteli természetképet alkotni verseiben az utókor számára.

Mécs László Pannonhalmán hunyt el 1978. november 9-én.

Vidám vadász el-elmereng

A réten virág-szerelem.
A lábam lázzal terelem.
Virít a bokros burgonya,
Szerelmes foglyok otthona.
Szél zeng a búza-tengeren,
Mély vadász-gyönyör terem.
Kutyám hol fut, hol meg-megáll.
Puskámban alszik a Halál.
Puskával járok. Ez a rend.
De vidám lelkem elmereng.
Vadat véd vetés, tilalom.
Hegyen-völgyön lakodalom.
De véget ér a hopszasza:
Réten rendet vág a kasza,
Asztagba gyűl a gabona,
Nyulak, fácánok otthona.
A búvóhely kevesbedik:
Ássák a krumplit, jaj, pedig
Megszűnik minden tilalom,
Hegyen-völgyön ősz, siralom,
A vadat rémek terelik,
Törik a zörgő tengerit,
Maradna még csalit, berek,
De ott a lomb pereg, pereg.
Vidám vadászt víg eb vezet;
S míg szívük csupa élvezet,
Rémtől remeg a védtelen
Vad, s féktelen a félelem!
Ily skálát jár meg életünk.
Előbb boldog-biztos szívünk.

Ó, gyermek-mesék kertjei!
Ó, kamasz-vágyak berkei!
Gyermek-mesék közt a Halál
Vadászgat, s prédát nem talál.
Ó, rózsák parkja, szerelem!
Szívet elrejtő rejtelem!
Titok-rózsák közt a Halál
Vadászgat, s prédát nem talál.
Ó, férfi-álmok erdeje,
Kenyér-vetések tengere!
Erdőn, vetésben a Halál
Vadászgat, s prédát nem talál.
Szívünk bújócskázhat vele,
Mert csókkal, fénnel van tele.
De egyszer egy Rém átsuhan,
Míg bújócskázunk boldogan,

S a gyermek-mesék kertjei
Eltűnnek. Rózsák berke hí.
De gordonkáz a gond-sereg,
S a rózsák szirma lepereg.
Gyorsan, reggeltől estelig
A bűvőhely kevesbedik.
A férfi-nyár arat, arat,
S rejtekhelyünk alig marad.
S egy könnyes őszi esteken
Erdőnk, bozótunk meztelen
Lesz, mint a vessző s vasdorong.
A szív diderg, a szív szorong.
Halál vadászat nesztelen.
A szív felsír: mi lesz velem??
Mi lesz vele, én Istenem?
Ki véd meg engem, ha Te nem?!

III.

VADÁSZPORTRÉK

A kutatóról, a vadászkönyvek írójáról...

„Lőttem én is valaha egy perc alatt három oroszánt, másfél óra alatt két elefántot, meg egy orrszavút, hogyha nem is voltam „szép asszony kocsisa”, ahogy a mondás tartja. Mégsem voltak azok olyan vörösbetűs vadásznapiak akkor, amint ez a mostani, mert ahogy az előbb is mondtam, minden viszonylagos ezen a világon.” (Kittenberger Kálmán, Nagymaros 1947)

Léván, 2001. október 12-én ünnepeltük Kittenberger Kálmán születésének 120. évfordulóját, ugyanis ott született a Galamb utcában, 1881. október 12-én a népes család nyolcadik gyermekeként. A köszöntők és előadások közepette egy picit mardosni kezdett a lelkiismeretem, hogy hát a nagy magyar tudósról, kutatóról, vadászról és vadászíróról bizony csak 1991-ben írtam, születésének – akkor is kerek – 110. évfordulóján először.

Pedig családban – kezdő vadászpálánta korom óta, ami a múlt század hatvanas éveinek elejére nyúlik – nagy volt a „Kittenberger-kultusz”, mint földinket a legnagyobb elé helyeztük. Az aposztrofált „kultusz” nemcsak abból állt, hogy olvastuk Kittenberger könyveit, hanem vizslámat – igaz nem magyar, hanem rövidszőrű német vizsla volt – Kitti „bácsi” híres magyar vizslája után „Szikrának” neveztük el.

Kittenbergerről szóló első írásom története röviden úgy kezdődött, hogy a kilencvenes évek legelején, 1991 nyarán a pozsonyi Hét című képes hetilap főszerkesztő-helyettese, Ozsvald Árpád, az érzékeny lelkületű poéta az egyik beszélgetésünk alkalmával szóba hozta, hogy írjak a vadászatról, pontosabban mutassak be olvasónknak néhány jeles vadászíró, ha lehet, akkor felvidékiek legyenek, vagy Szlovákiához való kötődésük bizonyítható legyen.

A sorozatot természetesen Kittenberger Kálmánnal indítottuk, születésének 110. évfordulóján, majd Bársony István, Hanvay Zoltán, Illés Nándor, Jurán Vidor, Szűtsy Lóránt következett. Az

akkor még élők közül dr. Tildy Zoltánra és dr. Nagy Endrére is sor került. Ámde az utóbbiakról talán majd egy más alkalommal bővebben is szólni fogunk...

Később aztán Kittenbergerrel kapcsolatban több írásom is megjelent, idéztem műveiből, hivatkoztam rá különböző természet-tudományi dolgokkal kapcsolatban. Riportot írtam a nagymarosi Kittenberger Kálmán Vadásznapiokról 1996-ban, ám életem legszebb feladatát a nagylelkű Tálosi Istvántól, a könyvklub elnökétől, a TerraPrint Kiadó igazgatójától kaptam, ugyanis a Kittenberger életéről szóló könyv megírásával, szerkesztésével – éppen Léván a Vadászkönyvklub és a Reviczky Társaság találkozáján – bízott meg. A „Lévától Nagymarosig – Kittenberger Kálmán élete és munkássága” című kötet – szerzőtársaim segítségének köszönhetően – 2001 márciusára, a FeHoVára elkészült. Címoldalát a nagy vadász színes portréja, Muray Róbert festőművész alkotása ékesíti...

Még mielőtt a lévai Kittenberger Emléknapi ecseteléséhez kezdenék, el kell mondanom, hogy azon a bizonyos múlt évi, szeptemberi találkozón szóba került a közelgő jubileumi évforduló megünneplésére emléktábla elhelyezése, vagy tér, utca elnevezése Kittenberger Kálmánról. A jelenlévő alpolgármester úr, dr. Grébner Gyula megígérte, hogy mint Léva elöljárója megtesz minden tőle telhetőt. Amint láthattuk, ígérete valóra vált, Kittenberger Kálmánról szülővárosában utcát neveztek el...

A tervezett emléknapon gyönyörű, napsütéses októberi reggelre ébredtünk. A lévai Barsi Múzeumban, illetve a tágas várudvaron gyülekeztünk. Volt még időnk a kezdésig megszorítani egymás kezét, körülnézni a múzeum ódon falai között és emlékezni a régi időkre. Örömmel szorítottam kezét a zselízi Baka Andrással, a nyugdíjas igazgató-tanítóval, Szobi Kálmánnal Felsőszecséről, Suba Imrével Vágtornócról, de ott voltak a Vadászkönyvklub küldöttei Budapestről, Homonnay Zsombor elnökükkel az élen, valamint Ádám Jenő vadászíró, Beregszászi György, az agg vadászíró, és

Köveskuty Gyuri bátyánk, Kittenberger emlékeinek gyűjtője. Ők még ismerték személyesen a nagy afrikánust...

Pontban tizenegykor megszólaltak a vadászkürtök, a zenei dallamokat visszaverték az ódon vár falai. A hallali elhangzása után bevonultunk a múzeum nagytermébe, amely zsúfolásig megtelt vendégekkel. Elsőnek Peter Dano, a múzeum igazgatója üdvözölte az emléknap résztvevőit. Jelen volt mindkét magyarországi vadászújság főszerkesztője, a Nimródé: dr. Zoltán Attila és a Vadászlapé: Csekő Sándor. A szlovákiai vadászlapot (Poľovníctvo a rybárstvo) Mgr. Júlia Drienovská főszerkesztő asszony képviselte. A vendégek között láthattuk Dolník Erzsébetet, a Szlovák Parlament képviselőjét, Újváry Lászlót, a Reviczky Társaság elnökét és dr. Sándor Károly muzeológust, aki több alkalommal is írt Kittenberger Kálmánról.

A házigazda után Léva polgármestere, Ladislav Kisely következett, hangsúlyozta, hogy a lévaiak büszkék Kittenberger Kálmánra és méltó emlék marad az utca elnevezése is, majd megnyitotta az emléknapot...

Az előadók közül elsőnek Pechtol János, a magyar vadászok országos elnöke tartotta meg előadását, amely Kittenberger Kálmán életútjáról, a vadászati kultúra, a vadgazdálkodás terén kifejtett munkájáról és az európai szintű vadászlap, a Nimród szerkesztéséről szólt. A második előadó dr. Mészáros Ferenc volt a Magyar Természettudományi Múzeumtól. Előadását azzal a jó hírrel zárta, hogy a jövőt tekintve elkövet mindent annak érdekében, hogy a Barsi Múzeumban Kittenberger Kálmán gyűjteményének anyagából kiállítás nyíljon. Még Sigmond István, a veszprémi Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark igazgatója jelentkezett szólásra, és egyúttal átnyújtotta Veszprém Emléklakettjét Léva polgármesterének. Nagymaros alpolgármestere, Fadgyas Ferenc pedig hangsúlyozta, hogy a Mária Valéria híd most már összeköti Párkányt és

Esztergomot, és Kittenberger Kálmán szellemisége is összekötő híd a két város, Nagymaros és Léva, de a két ország vadászai között is.

Az emléknaphoz voltak kitüntetettjei is. Dr. Pechtol János a Nimród Vadászérem kitüntetését nyújtotta át Horváth Józsefnek, a Vágsellyei járás vadászelnökének és a Szlovák Vadászszövetség elnökségi tagjának, valamint Eliáš Vajčinak, a Szlovák Vadászszövetség főtitkárának. Millenniumi emlékplakettet kapott Molnár László pozsonyi vadászíró, aki az emlékűnnepen mint tolmács aktívan közreműködött. A kitüntetéseket Eliáš Vajči köszönte meg, hangsúlyozta, hogy eme figyelmesség, a kitüntetések is bizonyítják, hogy Szlovákia és Magyarország vadászainak együttműködése, kapcsolata minden formák nélkül példásnak tekinthető...

Aztán kint, a múzeumhoz közeli, egy terecskébe torkolló utcában újra felhangzottak a harsonák, majd gyerekek mondtak verset szlovákul és magyarul.

A szavatok után egy picit elfogultan léptem a mikrofonhoz, mert tíz esztendővel ezelőtt aligha gondoltam, hogy Léva városának honatyái engem bíznak meg az ünnepi beszéd, az ünnepi szónoklat elmondásával, amelyet Spanyol István szlovák vadászíró tolmácsolt szlovákul. Kerültem a nagy szavakat, bezárólag azonban nem titkoltam örömet, hogy Kittenberger Kálmán kiérdemelte szülővárosának tiszteletét.

Nyílnak az erikák a várdombon

Gróf Forgách Károly születésének 175. évfordulójára

Egy nagy magyar vadászra, utazóra és szakíróra, gróf Forgách Károlyra, születésének 175. évfordulója alakalmából emlékezünk 2000 szeptember utolsó fertályában. A gímesi gróf – kérem, ne keverjük és tévesszük a Csík megyei Gyimessel! – 1825. szeptember 4-én született Meidlingben, amely ma már Bécshez tartozik. A gímesi Forgách család tagjai mindig jelentős és fontos szerepet töltöttek be történelmünkben. Akadtak köztük jeles hadfiak, politikusok és az emberi lelkeket istápoló papok, főpapok is.

Az ifjú Forgách Károly iskoláit magánúton, valamint a híres nyitrai Piarista Gimnáziumban végezte, majd Bécsben a bölcsészet mellett természettudományi tanulmányokat végzett. Már zseni gyermekkorában komolyan érdeklődött a természettudományok iránt, például gimnazista korában feldolgozta a gútai tavak és mocsarak madárvilágát. Kint a szabad természet ölen hált és végzett megfigyeléseket.

Ám egy picit kanyarodjunk vissza a történelembe, hisz ki ne ismerné a „Vágd fiam, vágd Forgách, Tied leszen Ghymes és Gách” versidézetet. Mindjárt ott tartunk, hogy Forgách Balázs Mária királyné biztatására előrántotta kardját és Károly királyra rontott. Bezúzta a király koponyáját és ezzel megszabadította az országot a király hatalmaskodásától, a jogtiprástól és helyreállt a rend. Jutulmul visszakapta ősi birtokait és a gímesi Forgách-várat is.

Némi ugrással ott tartunk, hogy Fényes Elek utazgatásai közben eljutott Gímesre is. Az akkor még lakható várról (1837) ezeket írta: „Fekszik egy magas hegynek tetején, gesztenyeerdőktől körülveve. Nézésre méltó dolgok ezek a várban: a nagy palota, ahol 2000–3000 ember könnyen elférhet, és hol egy nagy vendégséghez mindenféle kényelmeket találhatunk. A várban most csak egy várnagy lakik

néhány hajdúkkal.” Ugyanis akkor már a család leköltözött a várból a faluban építtetett kastélyba. A kastély 1722-ben épült Forgách Pál püspök jóvoltából. Tehát Forgách Károly már az értékes könyvtárral és képtárral rendelkező kastélyban, a gazdag családi agancsgyűjtemény között élte le életét...

Forgách Károly élete nem volt szokványos, visszavonultan élt távol a világtól, kivonta magát a politikai életből és csak vadászbarátaival találkozott, akik a hazai vadászatban fontos szerepet töltöttek be. Ide tartozott gróf Berchtold Lipót (később külügyminiszter lett), gróf Keglevich István, gróf Károlyi Alajos, gróf Szentiványi Oszkár, herceg Pálffy Miklós és természetesen a környékbeli, szomszédos birtokosok, vadgazdák is.

A gimesi gróf élete végéig – mai szóhasználattal élve – aggregény maradt. De a legendák szerint nem vetette meg a gyöngédebbik nemet, sőt ...

Magányos volt, de nem henyélt és ábrándozott, hanem mintaszerűen gazdálkodott birtokain és céltudatos vadgazdálkodást folytatott. Visszatelepítette erdeibe a szarvasokat és dámokat. Ám igazi érdemei közé tartozik a muflonok meghonosítása Magyarországon és a mai Szlovákiában is. A pozsonyi Molnár László vadásztörténész szerint nem pontos a megállapítás, mert gróf Forgách nemcsak Magyarországon alapozta meg a muflonállományt, hanem az egész európai kontinensen. Ugyanis éltek muflonok már előtte is

Európában, de csak állatkertekben és vadaskertekben néhány példány. Károly gróf volt az első, aki megpróbálkozott a XIX. század végén a muflon kibocsátásával a szabad természetbe. Elmondhatjuk, hogy fáradozása sikerrel járt, a Gímesen elejtett muflon-csigákat először a bécsi vadászati kiállításon (1910) mutatták be a világ előtt...

Gróf Forgách Károly, az utolsó gímesi várúr 1911. március 22-én szalonkahúzás és a tavasz ébredésének idején adta át lelkét a teremtőnek. Hamvait a falu templomkriptájába helyezték el, ám nem örök nyugalomra, mivel 1977 nyarán a grófot, illetve apát és fiát újratemették a helyi köztemetőben. Talán végleg otthonra talált.

*

A Forgách család krónikájához tartozik, hogy az utókor nem maradt hűtlen a nagy elődhöz, gróf Forgách Károlyhoz. Valamikor 1997 tavaszán a Vadászkönyvklub tagjai Szlovákiában jártak és nem kerülték el a gímesi gróf sírjának megtekintését sem. Ezt követően Nyitrán keresztül Vágtornócra vezetett az út. Ez az állomás nagyon fontos része volt a kirándulásnak. Horváth József és Suba Imre házigazdák fogadtatása mellett a kirándulók találkoztak a Szlovák Vadászszövetség főtitkárával, Eliáš Vajči úrral is. Ezen a találkozón nemcsak a tapasztalatok, hagyományok és szellemi kultúra cseréje merült fel, hanem szó esett gróf Forgách Károly emlékének határozottabb kifejezéséről is. Vágtornócon született a Forgách-emléktábla gondolata.

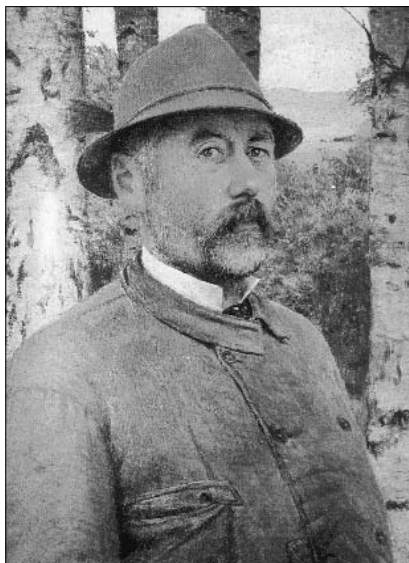
Tervezni, határozni könnyű, ám a tervek és elgondolások kivitelezése és megvalósítása már sokkal bonyolultabb. Ezúttal azonban a Szlovák Vadászszövetség vezetése rugalmasnak bizonyult, és várva a megfelelő alkalomra, Forgách Károly születésének 175. évfordulójára az emléktábla elkészült. 2000. szeptember 23-án volt a felavatása.

Az emléktáblát a várral szembeni 407 méteres hegycsúcs sziklafalába helyezték, oda, ahol egykoron a vadaskert állt és a muflonok kibocsátása történt. Az emléktábla ünnepélyes leleplezésén részt vettek a Vadászati Könyvklub Egyesület tagjai is Magyarországról, valamint a szlovákiai vadászok élvonala. A vendégeket Puchovszky László, Gímes polgármestere fogadta.

A várhegyen és most már „Forgách-hegy” domboldalán nyíltak az erikák, gyönyörű őszi nap volt.

Csodálatos festő, remek vadász

Nem titkolom, az Oculi című festmény okán figyeltem fel Szinyei Merse Pálra és kezdtem foglalkozni részletesebben művészetével. Ámbár ez nem azt jelentette, hogy ne ismertem volna már előtte is, hiszen aligha akad – egy picit a művészetek iránt érdeklődő – magyar, aki a Majálist, a Lilaruhás nőt, az Önarcképet és még néhány művét ne ismerné. Az Oculit viszont – még a vadászok körében is – kevesebben ismerik...

Kálváriám az Oculival valamikor 1990 legelején kezdődött, ugyanis a Szabad Földművesben (szlovákiai magyar agrárlap volt) méltattam Szinyei Merse Pál munkásságát, és türelmesen bevallottam, hogy az Oculit soha az életemben még reprodukción, újságban sem láttam, és csak annyit sikerült megfejtennem, hogy az „oculi” a harmadik böjti vasárnap a róm. kat. egyházban, melynek szentmiséje az „Oculi mei semper ad Dominum... (Szemeim mindig az Úrra néznek) imával kezdődik. Mindebből csupán az derült ki, hogy Szinyei igencsak furcsa címet adott festményének.

Ám ezzel még nem zárult le a menet, mert írásomat átvette a Nimród vadászmagazin és 1990 májusi számában kétoldalas terjedelemben, három festménnyel illusztrálva – köztük volt az Oculi is – közölték oknyomozó írásomat, de semmivel sem lettem okosabb. Szerencsémre írásom nem maradt visszhang nélkül,

jelentkezett dr. Asbóth Richárd olvasó – nyilván az idősebb vadász-generációból – és ezeket írta: „A májusi Nimródban megjelent cikk, Híres festő – remek nimród csaknem fele a gyönyörű Szinyei Merse kép, az Oculi rejtélyes címén elmélkedik. Nagyon elszomorít, hogy a magyar vadászati kultúra hány és hány szálát szakították szét az elmúlt évtizedek. Miről is van szó? Egy néhány soros német vadászrigmusról, amely a húsvét előtti vasárnapok miséinek szavait sorolja fel, hozzátéve a németül rá rímelő vadászbölcsességet, a szalonka érkezéséről: Oculi – Da kommen sie (íme, jönnek)! A versbe öntött megfigyelés a szalonkák érkezését és távozását jelzi – persze csak akkor, ha a húsvét nem esik nagyon későre vagy koránra. A régi vadászvilágban aligha akadt „snepfező” vadász, aki nem ismerte volna a versikét.”

Az öreg vadász sorait melegen megköszöntem, annak az érzésnek tudatában, hogy manapság más idők járnak, a vad és a szalon-

Oculi, olaj, 1895

kák száma is megcsappant. A mai rigmus így hangzik: „Egy szalonka egész évre, elég lesz a terítékre!” – mely a vadászokat nyilván önmegtartóztatásra serkenti...

Az Oculiról el kell mondanunk még, hogy Jernyén készült a titokzatos festmény, mely Szinyei Merse Pál József nevű testvéröccsét szalonkázás, azaz snepfezés közben örökítette meg. Szinyei a festményről így emlékezett: „1894-ben felkeresett magányomban Zempléni Tivadar – nálam töltve a nyarat –, s addig kapa-

citált, míg ismét kezembe vettem az ecsetet. Befejeztem félbe-
maradt dolgaimat, s a téli tárlaton kiállítottam az Oculit, a Rococot,
a Patakot s egy kis őszi tájat. Ezek kedvezően fogadtattak, sőt az
Oculit öfensége megvette.

A levegő vándorát ábrázoló kép, amely érzékelteti a tavaszi
ébredés szelíd mámorát, az erdő illatát, a hófoltok a tél emlékét, a
császárhoz, Ferenc Józsefhez került. A rossznyelvek azt suttozták,
hogy királyunk nem volt fogékony a művészetek iránt, de a szalon-
kát, illetve vadászati cselekményt ábrázoló kép nagyon megragadta
fantáziáját és tetszését...

Szinyei Merse Pál festő, a magyar művészetek kiemelkedő alakja
1845. július 4-én született Szinyeújfalun (Chminianska Nová Ves,
Szlovákia). Élete sosem volt zökkenőmentes. Sokszor meg kellett
küzdenie önmagával, de mindig képes volt a megújulásra. Meg-
történt az is, hogy meghasonlottságában tíz évre letette az ecsetet,
és megmaradt birtokain vadászgatott, gazdálkodott. A már említett
fiatal festő beszélt rá, hogy fejezze be félbehagyott munkáit,
amelyek el is készültek az 1896-os ünnepi, millenniumi kiállításra,
aztán részt vállalt a politikai életből is, 1897-ben már országgyűlési
képviselő és védelmezi a művészeteket, javasolja a művészképzés
modernizálását. A századforduló elején, pontosabban 1905-től a
Képzőművészeti Akadémia igazgatója, egészen 1920. február 2-án
bekövetkezett haláláig.

Közben, mint embernek is, át kellett vészelnie családjának
válságát: szerelmi házassága 1887-ben felbomlott. A „Lilaruhás nő”,
Zsófia elhagyta és férjhez ment. De a legnagyobb csapás mégiscsak
az volt, hogy Zsófia magával vitte a két kislányát, igaz a fiuk, Félix
az apánál maradhatott...

Szinyei Merse Pál művészetét, festményeit, színeit, sokan és
sokféleképpen magyarázták, s taglalják mind a mai napig. Egy
azonban biztos, hogy a művész mindig az ember és természet

együttélésének a témavilágát, harmonikusságát kereste és ezt az egyszerű, de mégis fenséges kifejezésmodot tartotta emelkedettnek.

A nagy magyar festőművész örökös mesterének a szabad természetet tartotta. Gyönyörű festményeit csodálja az egész világ. Szerencsés embernek tartom magamat, mert 1990-ben a Magyar Nemzeti Galéria által megrendezett – Szinyei Merse Pál és köre – kiállításon, április 20-án ott állhattam az Oculi előtt, és néztem, szívtam magamba az ébredő tavaszt. A lenyűgöző, torokszorogató érzés mindmáig és talán örökké megmarad bennem.

A festő Szinyeújfalun született és Jernyén (Jarovnice, Kelet-Szlovákia) pihennek hamvai. Művei szülőföldjén, Szlovákiában kevésbé ismertek.

Egy mártír főnemes

„Esterházy János születése 100. évfordulója alkalmából a közelmúltban meghitt ünnepségre került sor a mirovi börtön kápolnájában, ahol 1998 óta áll a felvidéki magyarság egykori vezetőjének jelképes sírköve... Az ünnepséget megnyitó szentmisét František Lizna jezsuita szerzetes celebrálta. Őt a kommunista rezsim idején több alkalommal is letartóztatták, majd több éves börtönbüntetésre ítélték.” (Molnár Imre, történész.)

A mirovi börtönben elhunyt felvidéki magyar politikus, gróf Esterházy János kálváriája a mai napig nem fejeződött be. Egyrészt azért, mert nem tisztázódott, az olmützi krematóriumban az elhamvasztás után mi volt urnájában hamvainak sorsa, pontosabban, hogy az urnát átvevő tiszt hová vitte, és hol temették el a főnemes hamvait. Másrészt viszont nevét még mind a mai napig nem tisztították meg a „háborús bűnösség” súlyos vádjától...

Ámde ne vágjunk a dolgok elé, hanem szóljunk néhány szót Esterházy János életpályájának néhány fontosabb állomásáról. A szépséges Nyitra völgyében fekvő Nyitraújlakon született 1901. március 14-én. Édesanyja lengyel származású, Tarnovszky grófnő, de nagyapja az a Jeszenák János (1800–1849), akit a szabadságharc bukása után – az aradi vértanúkkal egy időben – Budapesten kivégeztek. Esterházyt aránylag fiatalon, 31 éves korában a cseh-szlovákiai Magyar Népszövetségi Liga, valamint az Országos

Keresztényszocialista Párt elnökévé választották. Egy esztendő múlva, 1933-ban a párt nagygyűlésén, programadó beszédében hangsúlyozta a párt ellenzéki politikáját és követelte az önrendelkezési jogokat, valamint Szlovenszko és Ruszinszko *„teljes körű autonómiáját, a fejlődés biztosítását vallási és kulturális téren”*.

A választások során 1935-ben Kassa képviselőjeként tartjuk számon, bekerült a prágai parlamentbe. Történelmi parlamenti beszédében hangsúlyozta, hogy „megkérdezésünk nélkül csatoltak bennünket Szlovákiához, elvárjuk tehát, hogy a mindenkori csehszlovák kormányok 100 százalékig betartsák kisebbségi, nyelvi, kulturális és gazdasági jogainkat”. A parlamentben egyébként megalapozottan szót emelt Szlovákia „autonómiája” mellett is...

A müncheni egyezmény után, Kassa átadásakor Esterházy bejelentette, hogy Szlovákiában marad és „jogszerű bánásmódot kért a magyar kormánytól a Magyarországra került szlovákok részére.” Minden humánus megnyilvánulása ellenére a szlovák hatóságok 1939-ben rendőri felügyelet alá helyezték. Ugyanakkor elismerte és rádióbeszédében üdvözölte a Szlovák Köztársaság megalakulását.

Jellemének és magatartásának igen fontos megnyilvánulása volt, amikor a Szlovák Parlamentben elutasította, és nem szavazta meg a zsidók deportálásáról szóló törvényt. A náci sajtó így közölte a hírt: „Nur der Herr Graf stimmte nicht mit” (csak a gróf úr nem szavazta meg). Sajnos a zsidók sorsa Szlovákiában is megpecsételődött. Esterházy János képviselő reszkető, elszorult hangon szólt a parlamentben: „Szégyenletes dolog, hogy egy kormány, amelynek elnöke és miniszterelnöke jó katolikusnak vallja magát, zsidó lakosságát Németországba deportáltatják, a hitleri koncentrációs táborokba.”

Némi szerencséivel átvészelte a háborús vérzivatar, s még az orosz deportálásokat is megúsza: tizenkét napi elzárás után szabadon engedték. De ekkor már 1945-öt írtak és Esterházy elnöki

mivoltában újra a magyar lakosság védelmére kelt. Kihallgatást kért Gustáv Husáknál, hogy átadjon neki egy memorandumot a háború utáni helyzet rendeződésével kapcsolatban. Családja és barátai hiába várták vissza, Gustáv Husák irodájából – aki aztán az átkosban Csehszlovákia elnöke lett, s csak 1989 után kergették el Hradcsinról (az elnök prágai székhelye) – a magyar gróf útja a „gulagok” felé vezetett...

Több mint két esztendő múlva, 1947. november 16-án a Szlovák Nemzeti Bíróság Esterházy Jánost „in contumaciam” (távollétében) – a legkegyetlenebb – kötél általi halálra ítélte. Vádak: a köztársaság szétverése, kémkedés és a fasizmus kiszolgálása.

Négy esztendő elmúltával, 1949. február 19-én Esterházy Jánost orosz rabruhában a Szovjetunióból útnak indították. Áprilisban érkezett hazai földre betegen, megtörtén, elcsigázottan és teljesen kilátástalanul.

Nemzetközi nyomásra a halálos ítéletét életfogytiglanra változtatták. Azután megkezdődött kálváriája, járta Csehszlovákia börtöneit, sokszor gyilkosokkal egy cellában tengette kínkeserves életét. A kegyelmi kérvényeket rendre visszautasították. Utolsó kérését, hogy a nyitrai börtönbe szállítsák – a szülőföldhöz közel, Nyitrán szeretett volna meghalni –, úgyszintén visszautasították. A magyar gróf, a szálfatermetű ember egészségileg teljesen megtörtén, 1957. március 8-án, a morvaországi Mirov börtönében mártírhálát halt és megbékélt földi szenvedéseivel.

Földi maradványait az olmützi krematóriumban 1957. március 12-én 12 órakor hamvasztották el. A krematórium naplója szerint, miután a hamvasztás megtörtént, Esterházy gróf urnáját hamvaival a börtön tisztje, Eduard Himmer főhadnagy vette át. Mivel a tiszt már rég nem él, talán sosem derül fény arra, hogy a börtöntiszt az urnát hová tette...

Az első komolyabb rendezvényt a mártír gróf emlékével kapcsolatban, vagyis az Esterházy János Emléknapot Nyitrán 1994

márciusában tartottuk, amelyre meghívtuk a főnemes lányát, Esterházy-Malfatti Alice grófnőt is, aki Olaszországban él.

Sajnos a rendezvényen nem tudott megjelenni, de nagyon szép levélben üdvözölte az emléknap résztvevőit és köszönte meg, hogy megemlékező ünnepséget tartunk. Azóta Esterházy János születésnapján a nyitrai fiatalok rendszeresen megkoszorúzzák a nyitra-újlaki temetőben a szimbolikusan felállított fakeresztet a gróf tiszteletére, ahol szülei is pihennek...

Bezárólag talán még annyit, hogy 1991-ben a mártír gróft a Masaryk Érdemrend kitüntetésre javasolták. A fontossági sorrendben a neve a második helyen volt, de mégsem kapta meg. Egy osztrák származású cseh gróf, az elnök tanácsadója volt az, aki Esterházy János nevét kihúzta, azzal az indoklással, hogy Beneš halálos ítéletét életfogytiglanra változtatták ugyan, de ez még mindig érvényben van.

Esterházy János nevének megtisztítása, rehabilitációs pere, felmentése a koholt vádak alól folyamatban van. Ám már nagyon hosszan húzódik, pedig több pontban is megállapítható, hogy elítélésekor törvénysértés történt. Már csak azért is, mert a vádlott nem volt jelen, amikor elítélték, tehát nem hallgatták ki. Azonkívül a védőjét sem készítették fel a védelemre. Ezeket a tényeket nem akarják figyelembe venni. Kezdem jómagam is elhinni, hogy igazi bűne mégiscsak az volt, hogy grófnak és magyarnak született a Zoboralján.

Vadászmúltamat soha nem tagadtam

(Szegedi beszélgetés dr. Tildy Zoltánnal)

A tapasztalt könyvbarát és könyvgyűjtő Ozsvald Árpád hívta fel figyelmemet könyveire. Belátom, előtte elsiklottam felettük, pedig a „Tildy” név közismert az újkori magyar történelemből. Ám nem tévesztendő össze, bár köztudott, hogy az író dr. Tildy Zoltán édesapja Magyarország első köztársasági elnöke volt.

Most azonban nem róla van szó, hanem a természettudósról, természetíróról, a természetfotósról és filmestről, kinek filmjeit 30 országban bemutatták, és az embert szeretnénk közelebb hozni olvasóinkhoz. Ismert filmjei: Hófehér szárnyak, Kunyhók és paloták, Magyar Velence, Vízparton, Vízi muzsika és Mártélyi Tiszatáj. Talán akad olvasó, aki hazánkban is látta valamelyiket.

Könyveit megjelenésük után szinte azonnal szétkapkodták, ma már keresett antikváriumi ritkaságok. Íme, könyveinek sora: Fehértó 1950, Kisbalaton 1952, Erdő-mező madarai 1952, Napsütésben 1956, Kölykök és fiókák, Ágról szakadt jóbarátok 1960, Védett természeti ritkaságaink 1960, Természetfényképezés 1964, Pro Natura 1975, Madárszárnyakon 1984. Könyveit saját fotóival illusztrálta, melyekről ezeket mondta: „Sajnos, egyik könyvem kivételével sem vagyok elégedett. Fényképeimet – sokszor

éjszakánként – mind magam nagyítottam, így technikailag is kifogástalanok. A nyomdai kivitel ezt nem hozta vissza egyik könyvemnél sem. Talán a „Pro Natura” fekete-fehér képei még a legjobbak, annál a könyvnél meg a színes képek „sikerültek” gyengén.

A fentiek ismeretében szerettem volna közelebből is megismerni a természetírót. A Nimród vadászlap szerkesztőségében Homonnay Zsombor barátom adta a támpontot, hogy Szegeden, a tiszaparti városban él. Sikerült címet és telefonszámot is szereznünk.

A vonal túlsó oldalán igen kellemes és kedves férfihang jelentkezett és a kölcsönös bemutatkozás után dr. Tildy Zoltán meglepődött, hogy a Kismányához közeli Verebélyről hívom, én meg azon lepődtem meg, hogy az író mennyire ismeri a Zsitva völgyét. Ámde ne vágjunk a dolgok elé, hallgassuk magát az író...

- Van egy falucska Verebély mellett: Tild. Valami mindig azt sugallta nekem, hogy a „Tildy” név viselői kapcsolatban lehetnek a történelmi Felvidékkel. Nos, a kérdésem az, hogy feltevésem mennyire állja a valóságot?

- Tild község neve állandóan szerepelt a családi hagyományokban. Írásos dokumentum nincs rá, mert a Tildy család emberemlékezet óta a Zsitva menti Kismányán élt. Nyaranta – tízéves koromtól – apám nagybátyjánál, Tildy Vincénél vakációztam, és régi iratokra csak a padláson leltem. Jó részüket megették az egerek; ami megmaradt, az is latin szöveg volt. Szegről-végről Kismánya lakosainak jó részével rokonságban voltunk. Általában kisnemesek voltak, de a múltat nemigen keresgették. Mindössze a falusi kocsmárosnál volt kiszögezve a régi nemesi „kutyabőr”. Bajcsynak hívták, volt egy kis földje, és a kocsmát kedvtelésből tartotta. Esténként jött össze néhány vendég, inkább beszélgetésre, mint iszogatásra.

- Nagypám, Tildy László már nem Kismányán lakott. Kevés földjét átadta öccsének, a már említett Tildy Vincének, ő maga

Balassagyarmaton, a vármegyénél dolgozott. Apám Losoncon született, nagyanyám Fabriczy Emma szülővárosában. Családi legendaként élt, hogy nagyanyám nagyapja huszárkapitány volt az 1848/49-es honvédseregben.

- Kismányán kezdődött vadászmúltam is. Rengeteg volt a fogoly a húszas-harmincas években arrafalé. A község – összefogva – folyamatosan bérelte az egész határ vadászati jogát. Nyár végén elkezdődött a patrongyártás, mert a kilőtt töltényhüvelyeket többször újratöltötték. Megjegyzem, amilyen takarékos volt a kismányai nép, olyan szép és drága, csupa oldalkakasos vadászpuskáik voltak.

- Eleinte csak tölténykészítő, puskahordó és hajtó voltam, ahogy az illik minden fiatal gyerekhez. Mikor már magam is vadásztam, akkor jöttem rá, milyen remek lövők voltak az ottani vadászok, akik évközben kézbe se vették a puskát. Különösen unokabátyám – nagydarab, lassú ember – volt egészen kiváló. Szinte minden duplázására két fogoly esett, és még ma is emlékszem egy remeklésére. Szeles, őszi időben, többen voltunk kint, és több száz méterről felszállt két fogoly. Mire elénk értek, olyanok voltak, mint két kis ágyúgolyó. Bátyám úgy találta el őket, hogy mire a második fogoly összegömbölyödött a lövéstől, az elsőnek eltalált még nem érte el a földet. Csak az tudja ezt a látványt elképzelni, aki látott késő őszi „hajtott” foglyot.

- Nagy élményem volt egyik nyáron, amikor Kismányára megérkeztem, s Vince bátyám elővett egy kis 22-es golyóspuskát. Ezt neked vettük – mondta, és valóban attól kezdve én jártam ezzel a kis golyóspuskával. Esténként kiültem a szőlődomb egy alkalmas bokra alá üregi nyulat lesni. A foglyon kívül ez volt a másik gyakori „vad”. Varázsosak voltak ezek az esti lesek, bár többnyire sikertelenek. Mire a nyulak előbújtak, már annyira sötét volt, hogy sem az irányzékot, sem a legyet nem lehetett látni. Bizonytalanra

meg nem akartam kísérletet tenni, már csak azért sem, mert ezekre az esti lesekre csak egyetlen töltenyt kaptam.

- Kérem ejtsünk néhány szót édesapjáról, és mire emlékezik még szívesen az idők távlatából?

- Visszatérve édesapámra... Apja, anyja korán elhalt. Két fiatalabb nőtestvére volt, és egy bátyja, aki 1914-ben halt meg. Apja második házasságából született még egy fiatalabb nőtestvére is. „Mostohaanyja” igazán olyan volt, mint egy édesanya. Őt még én is ismertem, és úgy szerettem, mint egy valódi nagyanyát. Apám sok munkával és némi rokoni segítséggel végezte el középiskoláit, majd a pápai református teológiára iratkozott be. 1913-ban ösztöndíjjal az észak-írországi Belfastban tanult tovább. Az első világháború kitörése miatt azonban haza kellett jönnie.

- Néhány évi Somogy megyei lelkészség után apámat Tahitótfaluba választották meg lelkésznek. Tizenegy éves koromig éltünk Tahitótfaluban, számomra máig is ez a legszebb táj a világon. A szentendrei sziget csúcsán, Kisoroszínál, rá lehet látni a hatalmas Dunára, amint két ágra válik. Partjait egyik oldalról a visegrádi vár, másik oldalról a nagymarosi dombok szegélyezik.

- A következő sorsdöntő állomás Szeghalom, a régi Nagy-Sárrét központja. Még diákként itt fedeztem fel, hogy milyen károkat okoz az ostoba, vonalzóval tervezett vízszabályozás. A Berettyó és a Sebes-Körös is csatornaszerű mederben folytak, de a régi világot nem lehetett teljesen eltüntetni. Rengeteg, félig kiszáradt kanyargós holtága maradt meg mindkét folyónak. Szerény képzelet kellett csak, hogy milyen csodálatos vízivilág lehetett itt egykor. Bővebbet „Pro Natura” című könyvemben írok erről.

- A második világháború azonban beleszólt sok mindenbe, hogyan alakult a sorsa a háború után?

- 1946-ban a magyar erdészeti üzemek vezetőjeként elkezdtem a magyar természetvédelem szervezését. Ekkor hagytam fel a vadá-

szattal, bár addigra zsákmányaim között jó néhány téli hajtásban lőtt erős vadkan szerepelt.

- Vadászmulátam soha nem tagadtam meg. Amíg vadásztam, többnyire magányosan jártam erdőt, mezőt, vízpartot. Így megfigyelésekre, a természet nagy összefüggéseinek felismerésére bőséges alkalmam volt. Később ez a tudás sokat segített a természet megőrzésére tett erőfeszítéseimben.

- Mikor került kapcsolatba a Nimród vadászlap feledhetetlen szerkesztőjével, a nagy afrikánussal, Kittenberger Kálmánnal?

- Sok természet- és tájképet is csináltam. Első fényképeimet még a harmincas években Kittenberger Kálmán közölte le a Nimród vadászújságban. Sokat jelentett, ha ez a nagy tekintélyű lap írást vagy fényképet közölt valakitől. A laza „munkatársi” viszony Kittenbergerrel később őszinte barátsággá fejlődött.

- Kittenberger Kálmánról kell még néhány szót szólnom. A század elején nemcsak világhírű Afrika-vadász és gyűjtő volt, hanem a természet egyik legjobb ismerője és védője is. Szemlélete az általa 1920-tól szerkesztett Nimród-ban is tükröződött. Vadászat, halászat, ornitológia, sőt még a gombagyűjtés tudnivalói is állandó rovatként szerepeltek a lapban. Ő biztatott a fényképezésre is, és mikor 1946 után már komolyan foglalkoztam természetfényképezéssel, ő becsülte meg legjobban képeimet. Csak a tiszta valóságot szabad bemutatni, ez volt az elve, és éles szemével felfedezte, hogy az én képeim ezt tükrözik.

- Később könyveim szövegének illusztrálására képeimet is sikerült megjelentetnem. Bár egy-egy könyvem, és későbbi filmjeim anyagiakban csak a rájuk fordított költségeimet fedezték, mégis úgy éreztem, hogy jelentős segítői természetvédelmi munkámnak.

- Hogyan készültek filmjei, mi ösztönözte a filmezésre?

- Magyarországon sok természetfilm készült, és ezek nagy nemzetközi sikert is arattak, én mégsem voltam velük megelégedve, mert „rendezett” filmek voltak. Többnyire befogott állatokkal ké-

szültek. Így kezdtem el színes természetfilmeket készíteni. Ezeknek minden kockája magát az érintetlen természetet mutatja. Ellenkező jóslatok dacára még a természetet kevésbé ismerő nézők is megéreztek a hitelességüket. Külföldön még inkább megmutatkozott ez a méltánylás.

- Az utolsó kérdésem: vajon mit csinál most egy nyugdíjas, nyughatatlan és szenvedélyes természetbarát?

- Mit csinálok nyugdíjasként? Több, mint tíz éve Szegeden élek, és ma is fényképezek. Most már rendszeresen hozzájuthatok a világ talán legszebb színes filmjeihez, a Kodachrome-hoz. Sok száz képem van a Tisza menti természetről. Ha ezekből összeállíthatnék még egy könyvet, jó kivitelen, akkor az nemzetközi vonatkozásban is kiemelkedő lehetne. Sajnos, a mai szegény világban erre kevés esély látszik, így a vágyam aligha teljesül.

Köszönöm a beszélgetést, annak reményében, hogy majd alkalmasint közlünk néhányat az író megkapó írásaiból.

Felvidéki vadász köszöntése

Molnár László a Nyitra-parti városban, Érsekújvárott született 1921. november 29-én. Ma Szlovákia fővárosának központjában, egy csendes utcácskában, a híres „kék” templom közelében él és tölti napjait. Ám kora és évei ellenére sem az a nyugdíjas aggastyántípus, aki kellemes sétákkal, esetleg kávéházi beszélgetésekkel üti agyon az időt, hanem rugalmas és a napi eseményekre fogékony, alkotó ember...

Nevéhez illik hozzáfűzni, hogy vegyészmérnök, aki a gyógyszerkutatásban végzett áldásos munkát, egészen nyugdíjba vonulásáig. Szülővárosában érettségizett, és a Berek volt a mindene: a csodálatos Berek, amelyre dr. Bencze Lajos professzor is oly szívesen emlékezik műveiben. A „Berek” nem más, mint a „rigófütytől, vadgerlebúgástól és megannyi más madár hangjától zsongó, buja növényzetű”, a Nyitra folyó mellett fekvő erdő.

Molnár László az érettségi után a budapesti Műszaki Egyetemre nyert felvételt, és a vegyészeti karon tanult. Budapesti tanulmányainak végére a második világháború tett pontot: bevonult katonának, majd a háború után jöttek az igazi gondok. Érsekújvárt újra visszacsatolták Szlovákiához – tanulmányait most már szlovákiai egyetemen kellett befejeznie, mígnem végül is 1959-ben a prágai Károly Egyetem vegyészmérnöki karán – ott, ahol Görgey Artúr is tanult és tanított – avatták a kémiai tudományok kandidátusává...

Természetesen, László bátyánk mindeközben komolyan vadászott is, hiszen 1953 óta a Pozsonyhoz közeli Kárpátokban, Stomfán (Stupava), a volt Károlyi-birtokon és vadaskertben működő vadásztársaságnak a tagja. Erre Laci bátyám kimondottan büszke, hiszen Károlyi Lajos iránt különös tiszteletet érez. Az egyik hozzám intézett levelében ezeket írta: „Károlyi Lajos a szívügyem, több oknál fogva. Némileg földim; Megyer (Tótmegyer – Palárikovo) kapcsán – személyesen nem ismerem – kétszer találkoztunk. Surányban a kaszinóban, egyszer pedig Megyeren, de én akkor – kezdő mérnök lévén – egy kézfogással el lettem intézve; aztán meg engem akkoriban más érdekelt, nem az ilyen irányú kapcsolatok. Kár! A másik nyomós ok az, hogy 1953 óta vadászom a vadaskertjében, a szívének oly kedves pagonyban, és a borostyánkői várrom alatt, az erdőben van a vadászházam. Az elmúlt évek során tett portyáimon, ha felültem egy magaslesre, vagy mostanság kiülök a kedvenc kilátóhelyemül szolgáló sziklára és elgondolkodom, „Luki” bácsi mindig az eszembe jut, és egy fohászt küldök érte Szent Hubertuson keresztül Mindenhatónkhoz, amiért ezeket az életre szóló vadászélményeket neki köszönhetem”.

Mindezek után az csak természetes volt, hogy megköszöntem a Millenniumi Vadászati Emlékbizottságnak a felkérését Károlyi Lajos életútjának a megírására, és melegen ajánlottam a megbízható Molnár Lászlót, aki nemcsak tisztelte és szerette Károlyit, hanem kutatta és feldolgozta életét, tevékenységét, sőt az Ausztriában élő leszármazottal, a gróf unokájával is tartotta a kapcsolatot. Molnár László írása, a Gróf Károlyi Lajos, a kiváló vadgazda élete és munkássága végül a Vadászéletek c. kötetben jelent meg, mindnyájunk örömeire...

Kapcsolatom Molnár Lászlóval a huszadik század végén, a kilencvenes évek legelején kezdődött. Miután közeledett gróf Forgách Károly születésének kerek évfordulója, és a TerraPrint Kiadó tervbe vette a gróf életéről szóló könyv megjelentetését, a kiadvány

szerkesztőjeként felkértem Molnár Lászlót, hogy szegődjön szerzőtársamul, és írjuk meg közösen gróf Forgách Károly életútját. A közös vállalkozás eredménye a Gróf Forgách Károly élete és családjának története c. könyv, amelyben a gróf életének szakmai oldalát – a muflontelepítésről és tenyésztésről szóló részt – Molnár László írta. Ide tartozik még, hogy a könyv – Molnár László fordításában – az év végéig várhatóan szlovákul is megjelenik.

A Felvidéki vadászok életrajzi lexikonának megírásánál és összeállításánál is sokat segített Molnár László. A régi vadászok életútját feldolgozó fejezetek az ő műhelyéből kerültek ki. Azonkívül (társ-szerzőkkel) három reprezentatív kivitelezésű publikációja, könyve jelent meg szlovákul: A szlovákiai vadászat története az őskortól napjainkig (1984); A vadászat és vad mint képzőművészeti motívum (1988); Mítoszok, hagyományok, vadászszokások (1991). A CIC megalakulásának 70. évfordulójára írott könyve, az Érsekújvártól Párizsig 1988-ban jelent meg. Károlyi Lajos életéről szóló szlovák könyve, a „Ludovít Károlyi vzorný poľovní hospodár” pedig márciusban hagyta el a nyomdát.

Molnár Lászlóval június végén három napot töltöttem együtt Királylehotán. Mindketten a nemzetközi Stróbl Alajos-konferencián vettünk részt, és képviseltük a felvidéki magyar vadászokat. A színvonalas konferencián Molnár László a nagy magyar szobrász felvidéki alkotásairól, továbbá a Kistapolcsányban elhelyezett vadászati témájú szobrairól tartott előadást, amelyek értékét nemcsak művészeti szempontból tartja fontosnak, hanem a vadászati kultúra gyöngyszemeiként is. Felhívta a konferencia résztvevőinek figyelmét arra is, hogy „A vadkan és a kopó” harcát megörökítő szobor eredetije – mely egykoron a Stróbl-villa kertjében állt – a líptó-újvári erdészeti szakközépiskola kertjében, megrongált állapotban vár sorsára. A kistapolcsányi szobor csak az eredeti másolata. A kistapolcsányi megrongált medveszoborral kapcsolatban megjegyezte, hogy a művész vadászati szempontból történelmi tény

ábrázol, mivel a muflont és a medvét ábrázolja együtt – ugyanis a megmintázott medvét 1909 novemberében ejtették el Betlérben, Andrásy Géza vadászterületén, és a muflon akkor még megtalálható volt a betléri erdőrengetegben, a medve szomszédságában...

Molnár László jelenleg azon fáradozik, hogy a tótmegyeri Károlyi-kastélyban legalább egy szobát vagy lehetőség szerint egy lakosztályt rendezzenek be, amely a Károlyi-relikviákat, valamint a CIC megalakulásával kapcsolatos dokumentumokat őrizné és mutatná be a nagyközönségnek. Továbbá az lenne minden óhaja, hogy a Kistapolcsányban lévő szarvasszobor, Stróbl Alajos alkotása is Tótmegyerre, a Károlyi-kastély parkjába kerülne, hiszen az a Károlyiak tulajdona volt, és eredetileg Stomfán a Károlyi-kastély parkját ékesítette.

Molnár László keményen dolgozik a Szlovák Vadászszövetség mellett működő vadászati és történelmi szakbizottságban is. Nem kis része volt abban, hogy 2000 szeptemberében felújítottuk gróf Forgách Károly sírját, és emléktábla került a Hidegvár nevű csúcs sziklafalába Gímesen, amely a muflontenyésztő magyar gróf emlékét őrzi.

A vadászati kultúra és a vadászati irodalom terén végzett munkásságáért, a vadászati hagyományok ápolásáért Molnár László idén a vadásznapokon Nimród-vadászérem kitüntetésben részesült.

Nimród, 2001. 12. szám

Molnár László emlékezete (1921–2005)

*„Egyelőre még fog a penna,
de meddig, azt nem tudom,
csak az ne legyen a vége,
hogy sokat akar a szarka,
csak nem bírja a farka...”*

(Molnár László leveléből, 2000. augusztus 16.)

Sok-sok levelet váltottam Molnár Lászlóval, noha találkozásunk életének utolsó fertályára esett. Publikációit a szlovák vadászlapban rendszeresen olvastam, könyveit is ismertem, de nem tudtam, hogy magyar vadász szíve dobog mögöttük. Aztán a kilencvenes évek derekán üzenetet hagyott szerkesztőségünkben – A Hét-nél –, ahol akkor dolgoztam. Arra kért, hogy keressem fel otthonában.

Nagy szeretettel várt lakásán, ahol akadt egy-két trófea is, de dolgozószobájában inkább a könyvek, vadászkönyvek és vadászfestmények domináltak. A bizalmába fogadott, és attól kezdve őszinte, atyai barátom lett. Addig csak egyetlen komolyabb tanulmánya jelent meg magyarul: A szlovákiai vadaskertek és területbekerítések múltja (1985), amelyből sokan merítettek, köztük Csöre Pál is a Vadaskertek a régi Magyarországon című könyvének a megírásakor.

A négy évfolyamot (1996–1999) megért Szlovákiai Vadászkalendárium megírásakor, szerkesztésekor kértem segítségét, amelyet elfogadott. Találkozásainkkor gyakran hangsúlyozta a vadászati kultúra fontosságát, emlékszem mondására, amely szerint: amíg lesz vadászati kultúránk, addig lesz vadunk is!

Haragudni tudott az érdektelen vadászokra, akik közömbösen viseltettek a vadászirodalom, a vadászati kultúra iránt. A vadászati kultúra ügyében megtett minden tőle telhetőt, előadásokat tartott a pozsonyi Casinóban a vadászat múltjáról. Szívesen ment vidékre

is, Léván például azok is érdeklődve hallgatták, akiknek a vadászatról más volt a véleményük.

Amikor közeledett gróf Forgách Károly születésének 175. évfordulója, a TerraPrint Kiadó megbízott a nagy vadász és vadtelepítő főnemes életéről szóló könyv megírásával. László bátyámat kértem meg a grófról mint vadgazdáról, vadtelepítőről szóló rész megírására. Magam a Forgách család történetének, legendájának a megírására vállalkoztam. A könyv megírása nem okozott gondot, amely végül is „Gróf Forgách Károly élete és családjának története” címmel jelent meg. Szlovákiai vadász körökben sokan szóvá tették, hogy a könyv miért nem jelent meg szlovákul is?

Ezek után kezdték a könyvet fordítani. A szakmai részt maga Molnár László fordította, az általam írottakkal pedig valaki más foglalkozott. Sajnos nem ment neki a fordítás. Laci bátyám szerint túl „magyar” az a rész. Végül is úgy döntöttek, hogy a család történetét nem tükörfordításban, hanem „összefoglalás”-szerűen reprodukálják.

No de Forgách Károly születésének évfordulóján volt még egy igen fontos esemény, mégpedig emléktáblájának az avatása. Lelkesen láttunk a szervezéséhez. Egyrészt a Vadászati Könyvklub Egyesület elnöke, Tálosi István (1927–2001) is szorgalmazta, ígérte a támogatást, másrészt a Szlovák Vadászszövetség és Ghymes Önkormányzata is magáévá tette a Forgách-emléktábla elhelyezésének gondolatát. Végül 2000 szeptemberében először Forgách Károly sírjánál, majd a Hidegvárnak nevezett hegycsúcs sziklafalába elhelyezett emléktábla előtt róhattuk le kegyeletünket.

Közben Laci bátyámmal dolgoztunk a Felvidéki vadászok életrajzi lexikonán, amelyben a régiekről, vadászokról, festőkről szóló részek az ő szorgalmas munkájának az eredménye. A lexikon 2001-ben jelent meg, amelyből most már szlovákul írott műveit, a három reprezentatív kivitelezésű könyvét – A szlovákiai vadászat története az őskortól napjainkig (1984), A vadászat és vad mint képzőmű-

vészeti motívum (1988), Mítoszok, hagyományok, vadászszokások (1991) vagy Érsekújvártól Párizsig – bárki megtalálhatja a lexikonban.

A Millenniumi Vadászati Emlékbizottságnak melegen ajánlottam Molnár Lászlót gróf Károlyi Lajos életútjának a megírására, mivel tudtam, hogy alapos munkát fog végezni. Ugyanis ezt a témakört az Érsekújvártól Párizsig című munkájában részben már feldolgozta. Ám a Vadászéletek című kötetben írott fejezet: gróf Károlyi Lajos, a kiváló vadgazda élete és munkássága (2001) mind szellemiségében, mind mondanivalójában egy picit többet nyújt a magyar vadászolvasóknak, mint a szlovák változat.

Sokszor volt alkalmam meggyőződni rendkívüli szerénységéről. Még vadászati sikereivel sem kérkedett, és trófeák sem díszítették túlzott mennyiségben pozsonyi lakásának falát. Zömében a vadászati kultúráról, a régiekről beszélgettünk. Leveleiben sem írt vadásatról, csupán 2001 szilveszterének napján írott levelében ezeket írta a stomfai vaddisznóvadászatról: *„Utánunk vannak az ünnepek, a vadászszезonunkat jól zártuk, egyéb tervezett vad mellett három hajtónapon 25 disznót lőttünk, nagyon szép időnk volt és szép élmények. Öreg harcos létemre (nyolcvanéves volt akkor) két disznót lőttem.”*

2004 novemberében pozsonyi látogatásomkor megdöbbsentem. Csak a feleségét találtam otthon lakásukban, aki szomorúan, sírva panaszkolta, hogy súlyos műtéteken esett át. Éppen akkor vihar, orkán száguldott át Szlovákián, és halomra döntötte, törte a tátrai fenyveseket.

Három hónap után hagyta el a kórházat. Februári levelében írta, hogy már tud járni. Aztán ősszel újra kórházba került; október 6-án, a déli harangszó előtt örökre távozott a földi árnyékvilágból. Teli tarisznyával távozott az örök vadászmezőkre. Vadászösök tisztelete című utolsó könyvének nyomását akkor fejezték be a nyomdában, amikor életéért küzdött. Már sosem fogja látni.

Nimród, 2006. 2. szám

Kunszt Károly somorjai ornitológus életútja

Kunszt Károly (1859–1939) élete és tevékenysége az európai madártan fénykorára esik. Amikor 1890. január 19-én a magyarországi ornitológusok Budapesten összegyűltek, hogy a II. Nemzetközi Madártani Kongresszus előkészítéséről tanácskozzanak, Kunszt Károly is jelen volt közöttük.

Herman Ottó szervezte be az akkor 31 éves csallóközi, somorjai tanítót, Kunszt Károlyt az 1890-ben végrehajtandó madárvonulási mintamegfigyelés tizenhéttagú gárdájába. Az országos jellegű akció, így a Somorja környéki mintamegfigyelés is 1890. február 20-tól május közepéig tartott, naplószerűen. Az adatokat Herman Ottó „A madárvonulás elemei Magyarországon” c. munkájában dolgozta fel és részletesen publikálta. Ennek során lehetőség nyílt arra is, hogy a Kunszt Károly által preparált és különféle gyűjteményekben elhelyezett madarak adatait felhasználják a kongresszus alkalmából Frivaldszky János által szerkesztett latin nyelvű munkában, az „Aves Hungariae”-ben (1891). A Budapesten rendezett ornitológiai kiállításon ugyancsak feltűnt élethűen elkészített preparált madaraival (Madarász 1891). Múltán jutott be tehát Kunszt Károly a nagysikerű II. Nemzetközi Madártani Kongresszus (1891) aktív résztvevői, egyben örök időkre a tudományos madártan művelői közé.

Amikor Herman Ottó 1893-ban megalapítja a Magyar Ornitológiai Központot (M.O.K.), Kunszt Károly is ott szerepel az első között a maroknyi ornitológus táborban (Schenk 1943). A millenniumi összejövetelen 1896-ban Herman Ottó elnöklete alatt részt vettek az akkori madártan művelői, a kortársak, nevezetesen Pungur Gyula, dr. Almássy György, Chernel István, Ertl Gusztáv, Kunszt Károly, Lovassy Sándor, dr. Madarász Gyula, Szikla Gábor,

Hegyfoký Kabos, Hauer Béla, Cerva Frigyes, Nécsey István, Csörgey Titusz és Szalai L. Elemér. Ezen a gyűlésen határozták el (lásd Aquila 3, p. 240-241) Magyarország madarai névjegyzékének kiadását, melyet aztán Chernell István „Nomenclator Avium Regni Hungariae” c. alatt tett közzé (1898) és melynek irányelvei nagy vonalakban érvényesek jelenleg is. Számos adat bizonyítja, hogy Kunszt Károly a századforduló éveiben aktív részt vállalt a tudományos madártan művelésében. A megfigyelésekben kifejtett buzgóságáért és pontosságáért, részint a tudományos téren kifejtett derekas irodalmi munkásságáért 1896. március 21-én dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi m.k. miniszter Kunszt Károlyt a Magyar Ornitológiai Központ levelező tagjává nevezte ki (Aquila 3, p. 142-143). Chernell István „Magyarország madarai” (1899) c. úttörő munkájának bevezetőjében többek között Kunszt Károlynak is megköszöni, hogy adatok rendelkezésére bocsátásával kutatásaiban segítségére volt. Dr. Madarász Gyula kiváló rendszertani művében (1899-1903) is szerepelnek Kunszttól adatok. Rendszeresen gazdagítja a Nemzeti Múzeum és a Magyar Ornitológiai

Központ anyagát. Például 1901-ben 120, 1902-ben 122 példányt (89 madárfajt) kitevő preparátumanyaggal bővítette az utóbbi intézmény gyűjteményét. Preparált madárkollekcióit rendszeresen kiállítja. Díjakat nyert az 1886-os budapesti országos kiállításon a bécsi madártani egyesület (Ornithologische Verein) kiállításán 1894-ben, a debreceni „Országos Tanszer Kiállításon” (1894), majd 1896-ban bronzérmet az Ezredéves Országos Kiállításon. Unokája Kunszt Elemér nyolc emlékérmét őriz győri lakásán. Fenczik Jenő (1929) 16 nagy kitüntetéséről tesz említést.

Megemlékezésünkől nem maradhat ki Kunszt Károly „Csallóköz ornisa” c. kézirata, melynek adatait Schenk Jakab (1918) dolgozta fel és közölte a Paszlavszky szerkesztésében kiadott „Fauna Regni Hungariae”-ban. Herman Ottó, Chernel István, Madarász Gyula és Schenk Jakab – a kor ornitológus vezéralakjai – nagyra becsülték Kunszt Károlyt, kiemelték fajismeretét, „ritkaság” adatait, vonulási és előfordulási megfigyeléseit. Mindezt az 1894-ben indított „Aquila” madártani évkönyvek is fényesen igazolják. A madárvo-nulás-kutatás elsőrangú cél maradt a további években is. Kunszt 1906-ig folyamatosan végezte vonulási megfigyeléseit Somorja környékén (Warga 1923-24).

Herman Ottó kezdeményezésére csakhamar megindul a madarak táplálkozásbiológiájának vizsgálata, tudományos kutatása. Kunszt segítőkészségére vall, hogy közreműködik Thaisz Jánossal (1899) a növényekkel táplálkozó madarak hasznos vagy káros voltának el-bírálásában. Chernel Istvánnak (1909) húsz faj gyomor és begyartalmát küldi meg az 1896–99-es években. Segíti Csíki (1904–1919) énekesmadár-táplálék kutatását. Kunszt Károly hagyatékában (unokájánál, Kunszt Elemérnél) megtalálható Chernel István személyesen Kunszt Károlynak dedikált „Magyarország madarai” c. műve és négy levele (1896. I. 8., 1908. III. 22. és 1917. IV. 9.), melyekben a hat évvel fiatalabb Chernel kéri Kunszt segítségét bro-matológiai vizsgálataiban, tüzetesen ír a zsezsze (*Acanthis*) formák-

ról és kéri véleményét. Kitűnik, hogy személyes, sőt családi dolgokról is leveleztek. Chernel utolsó levelében az első világháború esztelenségére is kitért. Meghitt baráti kapcsolat volt kettejük között.

Kunszt Károly az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlása után is hűséges munkatársa maradt a Madártani Intézetnek. Érdekesebb megfigyeléseit még a Csehszlovákiához csatolt Somorjáról (Šamorín) is rendszeresen küldi. Kunszt utolsó somorjai megfigyeléseinek egyike a csonttollú (*Bombycilla garrulus*) 1923/24-es inváziójáról szól (Warga 1929).

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy Kunszt Károly értékes tevékenységet folytatott az emléskutatás terén. Együttműködik a Nemzeti Múzeum emléskutatójával, Méhely Lajossal, akinek 1902-ben elküld 12 darab pocokot. A somorjai küldeményből kiderül az első magyarországi patkányfejű pocok, reliktumfaj bizonyítása. Kunszt érdemét ebben Méhely (1908) külön is hangsúlyozta. Csak évek múltán derült ki, illetve igazolódott, hogy a Kunszt által gyűjtött patkányfejű pocok új alfajnak minősül. Az új alfaj „*Microtus ratticeps méhelyi*” néven vonul be a tudományba. Leírását Méhely utódja, Éhik Gyula (1928) ugyancsak a Kunszt Károly által a szigetközi Rajkán 1925 márciusában gyűjtött példányok alapján adta meg. Apróemlős bőroket, koponyákat küld Greschiknek a hazai egérformák zápfogainak megismeréséhez (Greschik 1910), s ugyancsak támogatja őt a ragadozó madarak és baglyok táplálékvizsgálatainál (Greschik 1910, 1911). Kunszt elsőnek jelzi a pézsmapocok (*Ondatra zibethica*) Duna menti előfordulását. Az 1927-ben közreadott cikkében írja, hogy 1924. március 31-én kapta kézhez a csallóközi Úszor közeléből az első darabot, majd 1925-ben Somorjáról, Papfárról (ma Ivánka része), később Gútáról, Dunaszerdahelyről és Pozsonyból is kapott példányokat.

Kunszt Károly ekkor már sikerekben gazdag preparátori múltra tekintett vissza. Ezt sokoldalú tanítói és kántori munkája mellett,

szinte ipari szintre emelve fejlesztette. Ő és munkatársai látták el – csaknem országszerte – az iskolák állattani szemléltetésére szolgáló kollekciókat. Preparátori tevékenységét a lehetőségek szerint folytatta egy ideig 1918 után is. Érdemes feljegyezni, hogy az 1923-24-es években a Pozsonyban létrehozott Szlovák Honismereti Múzeum (Slovenské vlastivedné múzeum), valamint a Mezőgazdasági és Erdészeti Múzeum (Zemědělské a lesnické múzeum) ornitológiai és részben vadászati vonatkozású gyűjteményének alapjait Kunszt fektette le. Az 1927-es leltár szerint Kunszt Károlytól 353 madár- és 24 emlős-preparátum, illetve bőr került vétel útján a múzeumokba. A Kunszt-féle preparátumokat ma is őrzik a Szlovák Nemzeti Múzeumban. E munkásságáért az akkori Honismereti Múzeum 1928. november 22-én elismerésben és kitüntetésben részesítette (F.J., 1929, Jurkovič 1970). Ebben az időben (1929) létesült Somorján a Khin Antal (1884–1973) és lelkes csoportja által kezdeményezett „Csallóközi Múzeum”. E létesítmény állattani részlege Kunszt Károly és tanítványai munkája. Csiba Lajos tejfalusi ornitológus szerint megvolt itt Csallóköz csaknem teljes madárvilága. A Csallóközi Múzeum részére Kunszt Károly által szállított kitömött madarokról fennmaradt két jegyzék 1935. szeptember 16, illetve 1935. október 6-i dátummal és egy számla (1937. április 19.) 65 madárfaj 80 példányáról. A jegyzéket Khin Antal igazgató és Csiba Lajos múzeumi titkár parafálta. Az eredeti jegyzéket ma a dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum őrzi (Stollmann, 1987). Sajnálatos, hogy a háború viszontagságai nem kímélték meg a somorjai múzeum anyagát. A madárgyűjtemény maradványait a háború után a Szlovák Egyetem Állattani Tanszéke (Katedra zoológie Slovenskej Uvinerzity) vette át (Ferianc 1965, 1966).

Kunszt Károly közvetlen tanítványai és munkatársai közül megemlítendő Hegymeghy Dezső (1847–1949), aki madártani kutatásait 1891-1910 között Komárom környékén, főleg Keszegfalu

és Megyerics vidékén, majd az 1910–1932-es években Győr térségében végezte. Dr. Szlávy Tibor (1886–1949) és Csiba Lajos (1901–1966) ornitológusokkal is nagyon szoros kapcsolatban állt. Mindannyian a Csallóköz, illetve Szigetköz madárvilágát kutatták. Kunszt Károly 1918 után kapcsolatot teremtett szlovák és cseh ornitológusokkal, dr. Jozef Jirsíkkal, dr. Jiří Jandával és másokkal. Janda Kunszt érdekesebb adatait, pl. a törpecickány (*Sorex minutus*) ligetfalusi előfordulását bedolgozta a Brehm kiadványba (Janda 1928). Kunszt mint vadászember szoros kapcsolatban állt a Szlovák Vadász Szövetséggel. Az eperjesi „Nimród” vadászlap 1931-es évfolyamában neve a főmunkatársak között szerepel. Mint kiváló megfigyelőt említi Ferianc (1946). Kunszt Károly észleléseit rendszeresen jelentette a Madártani Intézetnek, csak sajnos ezek publikálására kevesebb időt szentelt. Első cikke 1905-ben jelent meg az Aquilában s a laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) előfordulásáról tudósít. Ekkor már 46 éves. Közleményeit javarészt „nyugdíjba vonulása” után írta. A Nimród, a Kárpáti Vadász és a Vadászlap oldalain 1924–1933 között 28 cikke jelent meg (lásd Kunszt Károly bibliográfiáját a függelékben).

Kunszt Károly érdeme számos ritka madárfaj első dokumentálása. Néhány példa: az 1882. szeptember 25-én Bösön elejtett futómadár (*Cursorius cursor*) az első adat a Kárpát-medence orniszában. A Somorja körüli Duna-szakaszon az 1883–1896-os években elsőnek bizonyította a billegető cankó (*Tringa hypoleucos*), valamint ugyanitt a törpecsér (*Sterna albifrons*) fészkelését (Keve 1981). Az 1892-ben és 1893-ban gyűjtött fiókák a Tschusi-féle gyűjteménybe, majd a bécsi múzeumba kerültek (lásd a Schenk által szerkesztett Brehm „Az állatok világa” 1929-ben kiadott 9. kötetét!). Kunszt megtalálja a hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) fészkeljét Somorja mellett (Schenk 1930). Elsőnek észleli, illetve bizonyítja 1888-ban a talpastyúk (*Syrhaptes paradoxus*), 1891-ben a szerencsesirály (*Larus melanocephalus*), 1895-ben a csüllő (Rissa

tridactyla), 1896-ban a *Remiz pendulinus caspicus*, 1899-ben a *Motacilla flava truhnbergi* és 1904-ben a már említett laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) előfordulását a Kárpátokon belül (Kleiner 1940). Csölösztő határában 1917 májusában észleli a pászrtormadár (*Pastor roseus*) előfordulását (Schenk 1919). A nagy póling (*Numenius arquata*) első hiteles fészkelési adatait Pozsonypüspöki határában Kunszt révén Jirsík (1936) publikálta. Negyvenötéves tűzok-megfigyeléseit és tapasztalait a Čech C., Vodička F., Záborský V. vadászati monográfiában (1935) összegzi. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tűzok monogám, ezért az optimális ivararány 1:1. A tavaszi tűzokvadászokat elítélte, illetve nem helyeselte az úgynevezett „előregedett kakasok” lelövését. A „Kárpáti vadász” oldalain megtalálhatjuk Kunszt cikkét (1927) „A tűzok alkonya Csallóközben” cím alatt. Sajnálatos tény, hogy Kunszt hatvanöt éve kimondott jóslata ma már valóság!

Preparált madarai Európa-hírű gyűjteményekben nyertek elhelyezést. Ugyancsak értékes kollektói voltak számos felsőfokú tanintézetben, többek között a komáromi bencés gimnázium szertárában. Javarészüik sajnos a háborúban megsemmisült. Ilyen sorsra jutott a Madártani Intézet pótolhatatlan becsű madárgyűjteménye is, melyben számos Kunszt által gyűjtött és preparált példány volt. A „Csallóköz ornisa” c. kézírata Budapest 1944/45-ös ostrománál teljes egészében elpusztult. Hasonló sorsra jutott a Nemzeti Múzeumban őrzött anyag 1956-ban. Maradandó maradt azonban Kunszt Károly neve és munkássága. Méltatása helyet kapott Gebhardt „Ornithologen Mitteleuropas” (1964) c. művében. Kunszt nekrológját Keve közölte az *Aquilában* (1939–42, p. 525).

Mielőtt e biográfia záradékaként Kunszt Károly életútját felvázolnám, hálás köszönetemet kell hogy nyilvánítsam az unokáknak: Pálkané Struhár Ágnesnek (Pozsony) és Kunszt Elemérnek (Győr), valamint Rác Péternek (Pozsony), akik szívesek voltak adatokkal, fényképekkel munkámat támogatni. Arra a kérdésre, hogy valóban

ki volt Kunszt Károly, honnan indult, miként alakult élete egy zavaros antagonisztikus korban, a családi feljegyzések derítenek fényt.

Kunszt (Kunst) Károly 1859. október 1-jén született Bonyhádon, Tolna megyében. Édesanyját két éves korában elvesztette s az anyai iránti szeretetet már egész kicsi korában az állatok szeretetével igyekezett kárpótolni. Mindig volt néhány szelídített madara. Halhatlan türelemmel dédelgette állatait. A bonyhádi elemi iskolában négy osztályt járt ki. Mindig első tanuló volt. A helybeli gimnáziumban szintén négy osztályt végzett. Tanárai nagyon szerették, különösen a számtan, latin és mindennél jobban a természettan tanára. Sokszor együtt járták a határt, így ismerte meg az erdők, mezők lakóit s nevükön – nemcsak magyarul és németül (ahogy otthon beszéltek), hanem latinul is. Megtanulta hangjuk után felismerni a madarakat.

Apja, aki jómódú egyenruhakészítő-szabó (Uniform-Schneider) volt, azt akarta, hogy végezze el a gimnáziumot és aztán vezesse otthon a műhelyt, ahol a megrendelt sok szép díszmagyar, papi talár és katonai extraruha készítése egyre több alkalmazottat foglalkoztatott. Károly azonban a pedagógus pályát választotta, és hogy további tanulmányaihoz az anyagiakat megteremtse, a helybeli földesúr, gróf Perczel Mór 48-as honvédtábornok fiait oktatja mint korrepetitor.

Felveszik a felsőlövői evangélikus tanítóképzőbe. A burgenlandi városcában (ma Oberschutzen) hamar megszokik s beférkőzik nemcsak természetrajz tanárának szívébe, de a szertárba is. Tizennégy éves, amikor kisebb emlősöket, madarakat töm. Műkedvelő preparátori munka volt ez, de mégis az alapja ennek a tudománynak. A tanítóképzőben tanárától megtanulja ügyesen, sértetlenül lehúzni a bőrt, a lenyúzott testforma szerint forgácsból megkötözni minta szerint a testet, a kikészített bőrt visszahúzni, a lábakba drótot illeszteni, a szemeket berakni, megadni az állat hű mását és áll-

ványra igazítani, állítani azt. Mire elvégezte a tanítóképzőt, preparálásban már felülmúlta mesterét.

Bácsfeketehegyen (Feketic, ma Horvátország) tanít két évig, míg megkapja Csallóköz–Somorján a kántortanítói állást (1880), ahol aztán 43 évig tanított. Kunszt Károly 23 éves, amikor Somorján megtelepszik. Csakhamar megszerették a sokoldalú, mindenre vállalkozó fiatal kántort. Német nyelvtudásának jó hasznát veszi, mert abban az időben az evangélikus elemiben kötelező volt a német nyelv tanítása. Feleségét, Róth Paulát Bonyhádról hozta Somorjára. Házasságukból nyolc gyermek származott: Dezső, Amália, Paula, László, Anna, Irén, Elek és Frida.

Szabad idejét állatpreparálással tölti. Az állatpreparálási vizsgát jeles osztályzattal 1886. július 16-án a felsőlövői tanítóképzőben tette le. Ahogy híre ment, hogy állatokat töm, hozták az anyagot az egész vidékről. Egy a városban lakó bádogosmester jelentkezett Kunszt állattömő műhelyében segédnek a durvább munkára. Lőrincz János mindvégig kitartott mellette és amikor a család 1926-ban elköltözött Somorjáról, egy ideig még folytatta a preparátor mesterséget.

Kunszt Károly szenvedélyes vadász és gyűjtő volt. Somorján letelepedve azonnal kapcsolatot teremtett a tudományos madártan művelőivel. Preparátori tevékenységét fokozatosan kiterjesztette az országhatáron túli területekre is. Leginkább Hamburg, Bréma, Jéna, Drezda, Prága városokon keresztül bonyolítja le ügyleteit. Országszerte szállítja az iskoláknak az állattani szemléltetésre szolgáló kollekciókat. Mindezt tanítói állása mellett végzi. Szükség volt a pénzre, mert nyolc gyermekét kellett eltartania, gondoznia, tanítania. Ezt a tevékenységet nem sínylették meg sem az iskola, sem tanítványai, sem kántori teendői. Preparátori műhelye az evangélikus templom és paróchia tőzomszédságában volt. Egyik diákja (Drusitz Jenő) emlékezete szerint a cégtábláján ez a reklámersike állott: „Madarakat élethűen kitömní nagy kunszt, kitűnően

érti ezt Kunszt”. Részt vesz Somorja mezőváros kulturális életében, dalárdát szervez, színdarabot tanít be és maga is szerepel, bálokon főrendező. A presbytérium jegyzőkönyvei alapján áttekintést lehet nyerni Kunszt Károly működéséről a somorjai evangélikus egyházközségben. Többek között itt az is fel van jegyezve, hogy 1903. november 1-jén megrovásban részesült, mivel a prédikáció alatt az orgona melletti fülkében madártöméssel foglalkozott.

Az első világháború évei, fiai katonáskodása és a 18-as politikai fordulat nagyon megtörték. Somorját Csehszlovákiához csatolják. Kunszt ekkor 59 éves. Tesz még egy elkeseredett lépést és megpróbál elhelyezkedni Budapesten a Nemzeti Múzeumban. Elutasítják s csalódottan tér vissza Somorjára. A húr elpattant benne és az elkövetkező húsz év már csak keserűség és csalódottságok sorozata volt számára. Az vigasztalta csupán, hogy legkisebb fia, Elek, abbahagyva tanulmányait beállt preparátornak. Hamarosan megtanulta a mesterséget s amikor apja kezei egyre jobban reszkettek, önállóan végzi a munkát az ő irányításával.

A csehszlovák állam 1923-ban az iskolák államosításakor nyugdíjba küldte Kunszt Károlyt. Az egyházközségben ezután mint kántor működött tovább, majd 1926-ban búcsút int Somorjának, ahol 46 évig élt. Letelepszik Pozsony külvárosában és itt felesége, gyermekei, unokái körében élte le utolsó éveit. A második világháború előeseményeként Ligetfalut (Petržalka, Engerau) bekebelezte a hitleri Németország. Ekkor roppant össze végképp. Gyermekei körében 1939. március 24-én, nyolcvanéves korában hunyt el. Alig néhányan kísérték el utolsó útjára a ligetfalusi temetőbe, pedig többen jöttek volna, de ekkor már két országhatár volt Ligetfalu és Somorja között.

Kunszt Károly cikkei

1905: Laposcsőrű víztaposó *Phalaropus fulicarius* a magyar orniszban. *Aquila* 12: 344

1906: Vendégek 1906 június havában, *Aquila* 13: 226

1917: Pásztormadarak Pozsony megyében, *Aquila* 24: 280

1924: A selyemfarkú vagy csonttollú madár *Bombycilla garrulus* téli megjelenése a Csallóközben, *Nimród* 2: 52

1927: A hódpatkány, fakó pénzmapocok vagy ondatra (*Fiber zibeticus*) terjeszkedése Dél-Szlovenszkon, *Kárpáti Vadász* 1:82

1927: A tűzok (*Otis tarda*) alkonya Csallóközben. *Kárpáti Vadász* 1:97-98

1927: Mandzsuri vad a pozsonyi piacon. *Kárpáti Vadász* 1:165

1927: Barna batla vagy auropai ibisz (*Ibis falcinellus*), *Kárpáti Vadász* 1:212

1927: A kárókatona (*Corbo cormoranus*), *Kárpáti Vadász* 1:173-175

1927: Sarki bűvár (*Colymbus arcticus*), *Kárpáti Vadász* 1:212

1928: Fehér veréb (*Passer domestica*, albino). *Kárpáti Vadász* 2:8

1928: Fehér ölyv (*Buteo vulgaris*, albino) *Kárpáti Vadász* 2:21

1928: Fehér fogoly (*Perdix cinerea*). *Kárpáti Vadász* 2:73

1928: A bűvárokról. *Kárpáti Vadász* 2:98-99

1928: Fehérfarkú rétisas (*Haliaetus albicilla*). *Kárpáti Vadász* 2:173

1928: Fekete sas (*Aquila maculata* v. *clanga*). *Kárpáti Vadász* 2:185

1928: Fehér foglyok (*Perdix cinerea*, albino). *Kárpáti Vadász* 2:249

1928: Fekete gólya (*Ciconia nigra*). *Kárpáti Vadász* 2:261

1928: Kanalas gém. *Kárpáti Vadász* 2:273

1929: Színbeli eltérés (Melanizmus). *Kárpáti Vadász* 3:9

1929: Arany vagy pettyes lile (*Charadrius pluvialis*). *Kárpáti Vadász* 3:33

- 1929: A kerecsensólyom vagy ráró (*Falco lanarius*) mint fészkelő madár a Csallóközben. Kárpáti Vadász 3:19-20
- 1929: Gyűrűzött biborgém. Kárpáti Vadász 3:211
- 1929: Ritka zsákmány. Kárpáti Vadász 3:225
- 1930: Használjuk a magyar terminológiát az állatok megnevezésénél. Kárpáti Vadász 4:92
- 1931: Ježek. Nimród 9:10-20 (A sünn, Ibidem, p. 27-28)
- 1931: Zriedkavý zimný hosť. Kačka kľbatá alebo hus jaskynná (*Anas tadorna*). Nimród 9:27-28 (Ritka téli vendég. Bütykös réce vagy ásólúd /*Anas tadorna*/. Ibidem, p. 41-42)
- 1931: Ornitológiai vizsga. Nimród 9:64
- 1931: Drop (alebo túzok: *Otis tarda*). Nimród 9:69-70. (A túzokról. Ibidem, p. 76)
- 1931: Bütykös réce vagy ásólúd. Somorja és vidéke 4 (19):4
- 1931: Van-e fehér menyét? Somorja és vidéke 4 (20):4
- 1933: O dropoch (*Otis tarda*). Lovec 7:2-3
- 1933: A túzok (*Otis tarda*). Vadászlap 7 (19):4-5
- 1935: Drop. In. Čech C., Vodička F., Záborský V.: Naše poľovníctvo (časť nákladu vyšla pod názvom „Naša zverina“), p. 341-344, Bratislava

Erdődi gróf Pálffy Pál (1890–1972)

Gidrafán született (Pozsony vármegye, Nagyszombati járás, ma Budmerice, Szlovákia). Apja gr. Pálffy János (1857–1934) gidrafai földbirtokos, jeles vadgazda és közéleti személyiség volt, a Szlovákiai Vadászati Védegyelet (LOS) egyik alapító tagja, akit 1920. december 10-én az alakuló közgyűlésen a védegyelet alelnökévé választottak. Ezt a tiszteit 1930-ig töltötte be.

A Kis-Kárpátok ottóvilgyi pagonyjaiban csak közepes minőségű fővadat tenyésztett, muflonállománya azonban nemzetközi viszonylatban is a legjobbak közé tartozott, és az itt elejtett kosok csigái az 1937-es berlini nemzetközi vadászati kiállításon több érmet kaptak. Hidrafán virágzó fécánost is üzemeltetett, igazi apróvadás területe viszont a kisalföldi Szőgyénpuszta környékén terült el. Kiváló minőségű szarvasagancsokat gyűjtött be a Máramarosi Kárpátokban Károlyi Lajossal együtt bérelt területéről, illetve az erdélyi dédai pagonyból, ahol 1944-ig Széchenyi Zsigmonddal vadászott.

Gidrafai kastélyában, amelyet még apja építtetett 1889-ben romantikus stílusban, de már eklektikus elemekkel, az 1920/30-as években pezsgő társadalmi élet folyt. Az itteni vadászatain gyakran vettek részt a bécsi és a pozsonyi diplomáciai testületek tagjai is, így sikerült külföldi kapcsolatokat is kiépítenie. Ehhez nagyban hozzájárult francia származású felesége, a neves íróő, Louise de Vilmorin.

Mindezeket az ismereteit gyümölcsöztetve, aktívan kapcsolódott be közszereplőként a szlovákiai vadásztársadalom életébe és a csehszlovákiai vadászati diplomácia tevékenységébe. 1930-tól 1944-ig a Szlovák Vadászati Védegyelet választmányi tagja, az 1941–44-es években alelnöke, 1935-től a Csehszlovák Köztársaság Vadvédelmi

Egyesületének(!) az elnöke volt, továbbá a Csehszlovák Agyag-galamblovó Klub elnöki tisztét is betöltötte.

1928-ban gróf Károlyi Lajossal és Maxime Ducrocqkal tevékenyen részt vett a C.I.C. tervezetének a kidolgozásában. Bekapcsolódott az 1928. évi érsekújvári nemzetközi találkozó munkájába, itt a résztvevők már konkrét formában kezdeményezték a C.I.C. megalakulását. Tagja volt annak a választmánynak, amely megfogalmazta az „Újvári nyilatkozat”-ot; ekkor döntöttek a nemzetközi vadászati tanács nevééről is. Ugyanott beválasztották abba a 11 tagú bizottságba, amelynek a feladata lett a C.I.C. célkitűzéseinek a felvázolása, alapszabályának a kidolgozása az 1930 novemberi párizsi alakuló közgyűlés részére. Ezen a közgyűlésen Pálffy Pál mint választmányi tag, a csehszlovák delegáció tagjaként vett részt; 1930-tól 1938-ig Csehszlovákia állandó képviselője volt a C.I.C. választmányában.

A szervezet harmadik kongresszusán, 1934 áprilisában tagja lett annak a bizottságnak, amelynek feladata volt az 1930-as Lipcsei Nemzetközi Vadászati Kiállításon a C.I.C. által elfogadott, Nadler Herbert kidolgozta szarvasagancs-bírálati képletet tovább finomítani. Ezt végső formájában 1937 májusában a prágai kongresszuson fogadták el. Így született meg a C.I.C. prágai képlete, amelyet először az 1937-es Berlini Nemzetközi Vadászati Kiállításon alkalmaztak. Ugyanott Pálffy Csehszlovákia képviselőjében a szarvasagancsokat pontozó egyik bizottságnak is tagja volt.

1945-ben hazáját elhagyni kényszerült. Ausztriában és Németországban tevékenykedett mint a C.I.C. választmányi tagja. A belga királyi család vadászati tanácsadójaként szerepet játszott az Ardennek szarvasállománya génalapjának a feljavításában, és egyben Rethy főhercegnő vadászati kísérője volt.

Önálló fejezetet érdemelne Pálffy Pál irodalmi tevékenysége. Már a két világháború között állandó szakírója volt a Szlovákiában Jurán Vidor szerkesztésében megjelenő Vadászlapnak. Érdeklődést

keltett az 1927-ben közölt élménybeszámolója: „Vadászélményeim Albániából”. Társszerzője volt az 1935-ben Pozsonyban megjelent szlovák nyelvű reprezentatív kiadványnak: „Naše poľovníctvo” (Vadászatunk), amelyben a muflonra vonatkozó fejezeteket dolgozta ki. Irodalmi tevékenysége azonban az emigrációban csúcsosodott ki, 1953 és 1968 között ugyanis 8 német és francia nyelvű vadász-könyvet jelentetett meg. Ezeknek az élménybeszámoló köteteknek némelyike több kiadást is megélt, és a XX. századi nemzetközi vadászati irodalom remekeiként tartják őket nyilván. Néhányat felsorolunk: Als Jäger in aller Welt (1953), Ewig lockende Wildbahn (1957, 1962, 1967), Am Kamin erzählte (1959), Cinquante ans de Chasse (1960), Abschied von Vorgestern und Gestern (1961), Graf Pálffy erzählte (1968). Nagy kár azonban, hogy egyik sem jelent meg magyar nyelven.

Pálffy Pál kiváló vadgazda, szenvedélyes, de mindemellett etikus vadász volt. Jellemző példája annak, hogy azok a személyiségek, akik a magyar vadászati hagyományokon nőttek fel, idegenben és megváltozott körülmények között is méltó módon képviselték a magyar vadászati kultúrát.

Régi vadászok

Nem volna teljes ez a Kassa vidéki vadászattal foglalkozó könyvem, ha nem emlékeznénk meg azokról a vadászokról, akik már nincsenek köztünk, de akiket itt mindenki ismert s akiknek igaz vadászszelleme példaadóan formálta ki a mi vadászjellemünket.

Ezek között az első FORGÁCH ISTVÁN GRÓF. Miután élettörténetének megírása nem lehet célom, ezért csak egészen röviden említem meg, hogy szeretett műszaki, különösen pedig gépészeti problémákkal foglalkozni, gépeket, órákat szerkesztett, és azokat szalánci műhelyében saját maga készítette is el.

Ezenkívül egyetlen szenvedélye a vadászat volt, melyet már akkoriban is olyan úri és korrekt módon, a tenyésztés és vadóvás szemmeltartásával űött, hogy még ma is, midőn ezt már elméleti és gyakorlati tapasztalatok, irodalom és hatósági előírások szabályozzák, útmutatást képezhetne.

Legtöbbre becsülte a vaddisznót. Őzből és szarvasból csak az egészen rendkívüli és valóban kapitális érdekelte. A fajrontókat vadőreivel lövette le. Erdőbirtokát is elsősorban vadászati szempontból kezelte. Öt kerületre osztotta, melyek mindegyikében egy-egy vadőrlak állt, ahonnan távbeszélő vezetett a kastélyba. Amint az első hó leesett, s addig, amíg egyáltalán volt hó, vadőrei állandóan szorgalmasan körözték a parcellákat, és ha friss nyomokat találtak, jelentették azt a kastélyban. A gróf a befutott hírek közül a neki legmegfelelőbbet kiválasztotta és saját tenyésztésű országos hírűvé vált disznós kutyaival a szóban forgó erdőrészhez szánkázott. Elállta a legjobb váltót, míg a többi, még szóba jöhető vadkitörési helyekre egy-egy jól betanított botos embert állított, a vadőrök pedig a kutyaikat bocsátották a bemenő nyomra. Rendszerint pár perc alatt előtte volt a disznó, melyet

felülmúlhatatlanul pontos lövésével biztosan leterített. Ha azonban a kutyák a disznót lefogták, úgy a legnehezebb terepen is hihetetlen könnyűséggel és gyorsasággal futott a hajtásba s terítette le kedvenc vadját.

Társasvadászatra bárhová is hívták, nem ment. Saját területén azonban barátai és rokonai részére minden évben nagyszerű vadászatokat rendezett. Ő maga ilyenkor fegyver nélkül, csak pálcával jelent meg, és személyesen ügyelt a helyes felállításra és indításra. Bennfentesek állítják, hogy erre az elhatározásra egy vadász-szerencsétlenség vitte, midőn egy fán eltérült golyója sógorát térdén megsebesítette.

Összesen 333 disznót lőtt. Az utolsónál, felhevülten egy inficiált forrás vizéből ivott. Egy hét múlva meghalt. Kívánsága szerint, kerekhegyi vadászkastélya előtt, az általa annyira szeretett erdőben temették el.

Híres felvidéki vadász volt a lőcsei születésű RÉPÁSZKY ISTVÁN erdőmérnök, fenti Forgách gróf jószágigazgatója, aki 75 éves korában, 1940-ben halt meg. Minden Magyarországon előforduló vadat lőtt, köztük több medvét, legalább 200 disznót, hihetetlen számú őzet és szarvast. Nálánál kitűnőbb puskás talán az egész világon nem sok akadt, mert amire lőtt, az biztosan esett s olyanok mondják, akik állandóan vele vadásztak, hogy nem emlékeznek két esetre sem, hogy vadat hibázott volna. Azt pedig saját szememmel láttam, hogy 70 éves korában, a Petőszinye melletti Borda-fürdőn megtartott szlovenszkói galamblövő bajnokság egyik első díját „idegen puskával”, tréning nélkül nyerte meg.

KASSAI POLINSZKY BÉLA tábornok-orvos, mint előneve is mutatja, kassai származású. Mint katonaeorvos az ország különböző részein állomásozott, főként azonban a Felvidéken. Mint szenvedélyes puskás, mindenütt vadászott. Ismerte is Magyarország majdnem minden vadászterületét, de legjobban természetesen a Kassa-környékieket. Nem lehetett olyan helyet megemlíteni, amelyről ne

tudott volna felvilágosítást adni, s kitűnő emlékezőtehetsége révén minden régi vadászt, erdővédet, sőt hajtót is nevéen tudott szólítani.

Hosszú éveken át a Kassai Vadásztársaság igazgatója és a Kassai Vadász- és Védegylet elnöke volt. Mint ilyen, a vadvédelemért és a vadorzás ellen olyan hihetetlenül sokat küzdött és tett, hogy ebbeni munkásságát még a csehek is elismerték. Csuda szigorú volt az általa rendezett társasvadászaton, s ilyenkor még a rejtett kritikát sem tűrte.

Kitűnő mondásai voltak, és különösen a vadásztudományt „nagykanállal evő” fiatalabb vadászokkal szemben a gorombaságig őszinte tudott lenni. Emlékszem, hogy egy alkalommal egy ilyen ifjú úrnak a következőket mondta: *„Mint orvos tudom, hogy az emberek 60 éves korukban vannak szellemi képességeik tetőpontján. Azon alul az évek növekedése szerint folyton fejlődnek, illetve felfelé ugyanolyan arányban visszafejlődnek. Lásd, én most kb. 60 éves vagyok, tehát szellemi képességeim tetőpontján s ennek végtelenül örülök, mert így csak 30 év múlva leszek olyan ügyefogyott, mint te most vagy.”*

Néhai SZALAY LÁSZLÓ volt kassai főispánnak a vadászattal kapcsolatban éppen úgy, mint sok más régi jó puskás embernek is, megrögzött nézetei és feltevései voltak, amelyek közül nagyon sokat ma már általánosan elismernek és elfogadnak. Ilyen volt pl. az a mondása, hogy minden vadásznak csak egy puskája legyen, mert azt azután alaposan megszokja. Ő maga is csak egy közönséges kétcsövű serétes fegyvert használt, gavallér és vagyonos úr léte. Ezzel ment disznó- és szarvashajtásokra, is és ebbe az akkor divatosá vált ideál-golyót használta. Mindenkit kinevetett, aki drága vagy különleges angol fegyvereket vásárolt s még jobban azt, aki megszokott puskáját cserélgette. Miután kitűnően lőtt, eredményei nem maradtak el drága puskákkal bíró barátaié mögött, feltevéseit igazolva is látta.

Magas állása ellenére igen demokratikus érzelmekkel bírt, bárha ez akkoriban talán még sokak szemében hibának számított. Legjobb

barátait a vadászok közül választotta, és nem nézte azok rangját, állását vagy vagyoni állapotát. Szemében az igazi vadász okvetlenül tisztességes ember is, és ebben a feltevésben soha életében nem csalódott.

A Kassai Vadásztársaságnak majdnem évszázados fennállása alatt sok, ma már meg sem állapítható számú tagja között is, egyike volt a legkedveltebbeknek a ma is gyakran emlegetett néhai BAUERNEBL CONSTANC. Születésére lengyelnek, beszédére németnek, szívében mégis ízig-vérig 48-as Kossuth-párti magyarnak számított. Mint általában minden olyan emberről, akit szerettek, róla is sok kedves adoma maradt fenn. Pl. szenvedélyes vadász voltára jellemzésül elmondom a következőt: Már idősebb korában egy ízben egy súlyosan megsebzett kan után övig érő hóban addig rohant, míg kimerülten összeesett. Vadászoktól és hajtóktól támogatva került a menháza, hol sokáig feküdt halálraváltan. Társai érthető ijedtséggel álltak körül, s csak egyik nálánál jóval idősebb barátja bízott felépülésében, mert a következő kéréssel fordult feléje: *„Te Stanci, most már úgys meghalsz, hát itt, tanúk előtt, testáld rám előbb lelőtt disznódat.”* Ettől a szerénytelen kívánságtól azonban az öregúr olyan szörnyű méregbe jött, hogy egyszeribe visszatért belé az élet.

Ő maga is nagy tréfacsináló volt. Egy kötetet lehetne írni ugratásairól. Igaz, hogy őt is sokszor megréfélták. Ritkán haragudott meg, de akkor aztán szó nélkül otthagya az egész társaságot és gyalog ment haza, még ha 20 km volt is az út.

1918-ban halt meg 69 éves korában, egy megerőltető vadászat után. Kevés embert sirattak úgy meg barátai, mint ezt az igaz vadászt.

Néhai VARGA BERTALAN szintén a szigorúan vett kassai híres vadászok között foglalat el méltó helyet. Robusztus, erős ember volt és jó puskás. A régi Kassai Vadásztársulatnak éveken át oszlopos, sőt hangadó tagja. Ritka egyenes természetével az akkori 50.000

holdas és 30–40 tagból álló társulatban a rendcsináló szerepét töltötte be és igazságszerető gondolkodása folytán mindegy volt neki, hogy grófi vadásztárs, vagy vadőr állt vele szemben. Azok közé tartozott, akik még akkor vadászhattak Kassán, mikor egy hajtóvadászon 40–50 őzet is lőhettek és disznóra sohasem kellett előre nyomozni. Volt azokból bőven minden hajtásban. Medvével is összekerült a kassai erdőben és lőtt 200 kg-on felüli disznót is. Nem volt bőbeszédű ember és kiszólásai rendszerint csak pár szóból állottak. Egy ilyen rövid mondása volt, amely sokáig az egész városban mulatság tárgyát képezte. Volt ugyanis a társulatnak akkoriban egy igen magas közéleti funkciót betöltő tagja, aki köztudomás szerint szoros kapcsolatot tartott fenn a színház primadonnájával. Egy társasvadászat alkalmával ez az úr a délelőtti utolsó hajtásban egy szokatlanul szépen színezett rókát lőtt. Mikor a vadászok az ebédhez gyülekeztek, hozták a hajtók a vörös komát, melyet Varga kézbe véve mustrálgatott. De más érdeklődő is akadt a késve érkezettek közül, aki a lövőt és a róka nemét óhajtotta tudni. Slágra kapta a felvilágosítást: „*X úré a primadonna.*”

Tabló!

Közismerten nagy vadász és 80 éven felüli kora ellenére is jó lövő volt HAMMERSBERG LÁSZLÓ, annak idején Kassa főispánja. A kisebbségi életet velünk élte át és hozzátartozott Kassa képéhez, amint állandóan vadászruhában, télen kifelé szőrös bundájában, szájában örökösen papírszipkás szivarral jelent meg a kassai korzón. Elválhatatlan kísérője volt angol pointerje.

Halála előtt pár hónappal, egy nagyidai vadászon 14 darab nyulat lőtt, ami itt nagy dolognak számított, s ezzel vadászkirály is lett. Ez volt szegénynek az utolsó öröme. A legnagyobbat, hogy újra magyarok lettünk, nem élhette meg, mert pár év előtt meghalt.

Bél Sándor (1905–1969)

Grafikus, erdőmérnök, pedagógus volt, mint a lipitújvári Erdészeti Szakközépiskola igazgatója 1965-ben vonult nyugdíjba. Jurán Vidor közvetlen munkatársa, lapjának (Vadászlap) grafikus és az író könyveinek az illusztrátora volt. Tanulmányait a brünni Mezőgazdasági és Erdészeti Akadémián fejezte be s szerzett erdőmérnöki oklevelet.

Első munkahelye az eperjesi Állami Erdőgazdaság volt, onnan került a Kárpátaljára, Ungvárra. A háború után, vagyis miután Kárpátalját a Szovjetunióhoz csatolták, visszatért Csehszlovákiába és 1947-től a Kelet-szlovákiai Erdőgazdaság különböző üzemeiben dolgozott, majd éveken át az erdészképzés feladatait látta el.

Nyugdíjasként Kassán telepedett le. Festményeit, grafikáit soha nem árulta, hanem elajándékozta barátainak és családtagjainak. Munkáiból az eperjesi vadászok 1998-ban gyűjteményes kiállítást rendeztek. Grafikáit felhasználtuk könyvünk illusztrálásához.

IV.

VADASKERTEK

Több nemzet tanítója – Bél Mátyás

Bél Mátyás, az ocsovai hentes (Funtík) fia, a magyar földrajzi irodalom megalapítója, Magyarország első tudományos igényű leírója, tudós, polihisztor Ocsován, Zólyom megyében született 1684. március 24-én, és Pozsonyban hunyt el 1749. augusztus 29-én. Édesanyja, Cseszneky Erzsébet veszprémi származású volt.

Iskoláit Losoncon, Kálnón, Alsósztrégován, Besztercebányán, Pozsonyban végezte. De tanult Veszprémben és Pápán, majd a németországi Halléban is, ahonnan hazatérve, 1708-tól a besztercebányai és a pozsonyi evangélikus gimnázium rektora lett. Pedagógiai munkássága mellett figyelme kiterjedt a tudományok szinte minden ágazatára és figyelemmel kísérte az ország magyar, szlovák és német nemzetiségeinek szellemi érdekeit is.

Noha mind a három nyelvet tökéletesen beszélte – mellette természetesen más nyelveket is –, műveit latinul írta és a tudományos kutatómunka mellett utazások révén gyűjtötte össze anyagát, tapasztalatai alapján írta le Magyarországot. Munkájának nagyobb része csonkán, kiadatlanul maradt.

Szemelvényünket Az újkori Magyarország történeti-földrajzi ismertetése című munkájának Pozsony vármegyét tárgyaló kötetéből vettük, amelyet Tarnai Andor fordított magyarra.

Nagyon szép madárfajta...

A jelesebb kastélyok környékén már fácánoskerteket is kezdtek létesíteni. Ezek közé tartozik az, ami Tallósnál kerül szóba, és amit gróf Esterházy Ferenc alapított, szépen és a célnak is megfelelően. Hasonlónak lehet tartani, amit gróf Pálffy János Botszegen állítatott. Most éppen Püspöki mezővárosa mellett növelik az erdőt, hogy valami hasonlót hozzanak létre. Minden bizonnyal szép és nagy emberekhez méltó létesítmény. Mert nagyon szép madárfajta terjed el ezzel a vállalkozással és az uraknak mindig megvan a lehetőségük, hogy kivegyenek belőle, ha így kívánja a szükség. Ha ma élne, azt hiszem, maga Seneca megváltoztatná a véleményét, amit a maga korának túlzott fácánrajongóiról vallott: „Az istenek és az istennők pusztítsák el azokat, akiknek fényűzése ilyen ellenszenves módon átlépi a birodalom határait. A Phasison túl akarnak nyúlni azért, ami az igényes konyhát teszi. Kétségtelenül az esztelen költekezéssel járó féktelen fényűzésnek bizonyága volt a Római Birodalom határain kívül, a kolkhiszi-kanál vásárolni (akiknél a Phasis folyó van) olyan dolgot, amit egyszer hoz be az ember, és odadob a kifinomult gyomornak. Nem azt kell tehát a szigorú erkölcsű embereknek szemére vetni, hogy e fényűzést meg akarják szüntetni a városban, s magukban a császárokban is nyíltan és komolyan kárhoztatták. Nekünk bizony úgy nem rótták volna föl ezt a Magyarországon honos madarat, mint maguknak a vadgalambokat és a gerléket, az ezek nevelésére fordított gondot pedig még dicsérték is. Mi közönségesebb ugyanis, mint hogy halakra, tenyésztésükre halastavakra van szükség, és ez ellen senki nem is emel kifogást. Az 1729. évi törvénykönyv így szól: *„S mivel a fácánok és fogolymadarak tartása valamivel nehezebb, és költséggel is jár, ilyfajta madarakat idegen területről, ahol tudniillik az előbb*

említett módon költségesen tartják, áthajtani vagy elfogni nem szabad.” De honnan vannak, kérem, Magyarország fácánjai? A Duna erdős partjainál ugyanis, ahol beljebb folyik, igen gyakoriak, más madarak módján szaporodnak. Ha a költőknek hiszünk, az argonauták Görögországba először Kolkhiszból vitték be, ahol a vidék legnemesebb folyójának környékén nagy számban tenyészik. M. Valerius Martialis így szól:

*„Hajdan az argoszi bárkákkal hoztak be először,
Mást a Phasisnál én nem is ismertem.”*

Innen kellett tehát elterjeszteni ezt a fajtát a legtávolabbi vidékekre: közelebből Magyarországra is, mégpedig Thrácián, Mysián keresztül. De nem kell hitelt adni a költők futó ötleteinek. Azt gondoljuk, hogy a fácánok nem kevésbé honosak Magyarországon, mint a fogolymadarak, a császármadarak és a másutt igen ritka hattyúk. De e kitérő után már vissza kell térnünk az útra.

A megyében már az idézett törvény meghozatala előtt jócskán foglalkoztak vadászattal és madarászattal, akár köz-, akár magánügy miatt tették is. Az uradalmaknak ugyanis magánjoguk van rá. Különben ha valahol, itt biztosan bőven van alkalom vadászatra és madarászatra; sehol sem jobb azonban, mint a gróf Pálffyknál. A hegyeken túl csapatostól fordulnak elő szarvasok, dámszarvasok, vaddisznók is. Ezeket senki sem teríti le, csak a földesúr parancsára. Vannak ugyanis, akik szemmel tartják és szigorúan büntetik az orvvadászokat. Az innenső vidék szintén gazdag vadakban és madarakban, de nem olyan bőségesen, mert a hegyek lejtői sík mezőkbe mennek át, és sűrűn települtek rajtuk mezővárosok és falvak. Ezenkívül lazábbak a vadászati törvények is, mert sok a nemes család. Ezeknek ugyanis az erdőkön kívül mások szántóföldjén is szabad vadászni az említett törvény értelmében, kivéve ha a párzási idő nem tiltja. A szigetek eldugottabb helyein azonban, melyek nagyszámúak és eléggé rejtettek, továbbá a Duna mocsarainak

környékén, ahol szokásuk szerint a vízimadarak telepednek meg, nehéz ellenőrizni, hogy valamit el ne ejtsenek, akiknek nincsen rá joguk. És bár a vadászat szabadsága vagy szenvedélye szabályozva van, több vadat vehet az ember, még jutányosabban is, mintha dologtalan ember valóban nem járhatna büntetlenül a vadak után. Megmutatta ezt egyik-másik év tapasztalata, mióta a törvény érvénybe lépett; míg előbb csak gazdagabb vagy előkelőbb ember tehetett asztalára nyulat, már a köznépére is viszik. Ezért lehet csodálni, mi az oka, hogy a mi népünk semmibe veszi a vadászati törvényeket, amiket a méltányosságnak megfelelően vagy meghoztak már, vagy meg fognak hozni. Nyilvánvaló, hogy itt nem a nemesség előjogáról van szó, aminek sértetlenül kell megmaradnia, hanem arról, ami a közösségre tartozik. Azt azonban nem szabad elhallgatni, hogy a mi megyénkben árt a vadak elszaporodása. Fentebb elpanaszoltuk, hogy ha a vaddisznók a szőlőskertbe rontanak, a legszebb szőlőtövet is elpusztítják, és több évre tönkreteszik. De még a nyulak is olyan gyakoriakká kezdenek válni, hogy félelem nélkül járkálnak a szőlőkben, lerágják az érett fürtöket, és nyugodtan visszatérnek, amikor csak az éhség vagy a szomjúság miatt fölébrednek álmukból, hogy ne is beszéljünk a letaposott vetésekről és más károkról, amiket a szarvasok, a dámszarvasok és a vaddisznók okoznak. A vadászat szabályozásával függ össze a halászaté. A folyók területe ugyanis hozzátartozik az egyes uradalmakhoz; ezeket vagy a földesúr tartja fönn magának szórakozás céljából, vagy halásztársaságoknak adja bérbe. Csaknem ugyanez a helyzet a nemesi halastavakkal, és nem más a patakokkal sem; csak ott tér el, ahol a szokás vagy a földesurak elnézése elévültté tette a törvényeket. Bárhogy van is a dolog, Magyarországon mindenképpen bő lehetőség van a vadászatra, a halászatra és a madarászatra; ez valamiképpen a mi megyénknek is sajátja.

Galánthai és fraknói gróf Esterházy Mihály uradalmai

Gróf Esterházy Mihály erdőbirtokai részben hitbizományiak, részben szabad rendelkezésűek, az előbbiek Cseklész és Szempez községek, az utóbbiak pedig Tallós–Vezekény és Eperjes községek határában fekszenek. A hitbizományi erdőbirtok kiterjedése 2309 kat. holdat, a szabad rendelkezésű erdőbirtok kiterjedése 1181 kat. holdat tesz ki.

Az erdőbirtokkal össze van kötve a vadászati jog, melyet a birtokos maga gyakorol.

A volt úrbéreseket az uradalom a fáizási jog megváltása idejében már kielégítvén, azt semmiféle szolgálmány e címen nem terheli, s viszont szolgálmányokat a birtokos nem élvez.

Az erdőbirtok részben hullámos, részben csekélyebb lejtősombokon, részben pedig egész sík területén 150–174 m tengerszint feletti magasságban bortermő vidéken fekszik, így éghajlata is szelídnek mondható.

A földtani viszonyokat illetőleg kiemelendő, hogy az altalaj kavics és homok, mely fölött elég mély televényes, lazább szerkezetű homokos agyag talaj fekszik.

Uralkodó fanem a hitbizományi részben a cser tölgy, keverve kocsányos és kocsánytalan tölgygel; míg a szabad rendelkezésű birtokon a nyár és éger.

Szórványosan előjönnek szil-, juhar-, kőris-, gyertyánfa, az erdei és fekete fenyő.

Az egyes fanemek növényi viszonyai elég jók.

A kihasználások ezen erdőbirtokokon a legutóbbi idők óta a rendszeres gazdasági üzemterv szerint eszközöltettek.

A felújítások a legutóbbi időkben mesterséges úton kocsányos tölgy-makk vetéssel és csemeteültetéssel történnek.

Az évi fatermés előállítására házilag eszközöltetik a szomszédos községek lakosai által.

Az erdőgazdaság tűzifa-termelésén alapszik legnagyobb részt, és csak kis részben termeltetik műfa.

Űrméterenként 80 fillér termelési költség szükségeltetik és a fa a vágásokból a legközelebbi nyiladékokra tengelyen kiszállítva felrakásoltatik.

A felrakásolt fa egy része uradalmi szükségletek fedezésére fordítottatik, a fennmaradó rész űrméterenként a kemény fánál 6–4 koronáért, lágy fánál 4–2 koronáért értékesítettik.

Az erdőgazdaság kezelését és főfelügyeletét a Cseklészen lakó s törvényes qualificatióval bíró uradalmi erdőtiszt, főerdész végzi.

A főerdész Schuster Lajos, m.kir.tart. honvédhadnagy az országos erdészeti egyesület tagja, az erdőőri szakvizsga bizottságának volt tagja; a cseklészi hitelszövetkezet elnöke, és a fogyasztási szövetkezetnek igazgatósági tagja. Lakhelye Cseklész.

A közvetlen kezelés és kezelésbeni segédkezés pedig az erdőőri szakvizsgával bíró főerdőőrökre (körvadászokra) van bízva.

Az őrzést erdőőri minősítéssel bíró erdőőrök és vadőrök végzik.

Természetes, hogy ezek nem csak erdőőri szolgálatot végeznek, hanem az egész vadászati területen (circa 21.000 kat.hold) végzik a vadőri szolgálatot is.

Az erdőkben előforduló vadnemek a következők: szarvasvad, dámvad, őzvad, mezei- és tengerinyúl, fácán, fogoly, vadkacsa, szár-csa, mint dúvad: a vaddisznó, mezőgazdasági területeken előfordul még a túzok és fürj.

A cseklészi vadászkeretben circa 280–300 darab dámvad, 25 drb nemes vad van.

Ezen vadaskertben sikerrel honosítottak meg a kenguruk is, az erős, hideg teleket jól elbírták, de sajnos a vadaskert fala, illetve

kerítése nem volt elég magas nekik (2 méter magas), s miután azt könnyűszerrel átugorva a szomszédos idegen területekre tettek kirándulásokat, itt nem vendégszeretettel, hanem puszkagolyóval fogadtattak és pusztítottak el.

Mesterségesen a fácán tenyésztetik, részben vér-felfrissítés céljából, részben, hogy az állomány szaporíttassék. Angolhonból évenként hozatott tojások a költőgépekben költetnek ki, miután azon fácánosokban, hol az állományt felfrissíteni, illetve szaporítani akarjuk, felnevelő gépekben lesznek felnevelve.

Ezen gépek sokkal inkább eredményre vezetnek, mint a házi tyúkkal vagy pulykával való felnevelés, és mindez nem is olyan költséges. Az időjárás viszontagságai ellen jobban megvédi a fiatal csibéket, mint a tyúk.

A fiatal fácáncsibék eleinte főtt tojással, később rizs és tojás keverékével és tisztított hangyatojásokkal, végül megfőzött búzával tápláltnak. Az eddigi tapasztalat szerint kiköltetett ezen hozatott tojásokból 80-85%, felneveltetett 55-60%.

Míg az uradalom gazdasági kiállítása a „Pozsony vármegyei gazdasági egyesület” pavilonjában van; az uradalom erdészete és vadászata a gyönyörű erdészeti pavilonban és a hozzá tartozó területen van bemutatva. A pavilon építéséhez az uradalom faanyaggal is hozzájárult. A vadászati kiállításban részt vett az uradalom: egy fővadfogó felállításával, egy volierben, amelyben külföldről importált és nálunk meghonosított élő fácánok állanak; továbbá a mesterséges fácantenyésztésnél használt költő és felnevelő gép bemutatásával és végre több szarvas és őzaganccsal.

Az évenként elejtett vadról szóló mellékelt kimutatások felvilágosítást adnak a vadászat eredményéről; azonban megjegyezzük, hogy a gróf úrnak az óriási kiterjedésű máramarosi vadászterületén elejtett nemes vadról nincs említés téve.

(A kiadás éve 1902, az eredeti anyagot a Bibliotheca Hungarica-ban őrzik Somorján)

Dr. gróf Esterházy Mihály

A cseklészi vadaskert

A cseklészi vadaskert a köztársaság legrégibb zárt vadtenyésztő területei közé tartozik. Már Korabinsky 1780-ban megjelent lexikonjában, a Cseklész (Landsitz)-ről írott hosszú cikkében részletesen leírja, hogy milyen fajtájú és mennyiségű vadak találhatók a magas téglafallal bekerített vadaskertben.

600 magyar holdnyi terület van kétharmad részben kb. 2 és fél m magas téglafallal bekerítve. Közepén átfolyik a Feketevíz dús rétek közt; Ivánka felé erős háló és fonáldrótból való kerítés zárja el a területet, ahol a vad mindent megtalál, ami fejlődéséhez szükséges. A talaj helyenként 40 százalékkal is nagyobb, ezenkívül szók s kemény téli időben bőséges széna, lomb és gesztenye etetés biztosítja a jó agancsok fejlődését.

Cseklész urai a legkülönbözőbb, részben egzotikus állatok meghonosításával kísérleteztek. Így a híres sportsman Esterházy Antal a dām vadakon kívül gímszarvasokat és muflonokat telepített. Ez utóbbiakkal nem boldogultak, a szarvasok pedig gyengék maradtak, a dām vadak ellenben a régi Monarchia legerősebb példányaival sikeresen vették föl a versenyt. Bold. Esterházy Mihály kengurukat telepített. Ezek megéltek volna, csak hogy átszöktek a falon s a nép gonosz szellemeknek nézvén őket, agyonverte. Bold. édesatyám, Esterházy Károly a gyenge szarvasokat wapitikkal igyekezett megjavítani, de ez nem sikerült. Annál jobban beváltak a japán sika-szarvasok. Ezen kecses állatok, amelyek hazájukban is rendszerint csak 8 ágú agancsot raknak föl, Cseklészen 10-est is produkáltak. Nem kevésbé sikerült az afrikai springbockoknak és tehénantilopoknak a telepítése. Élvezetes volt nézni, amint a springbockok 2 méter magas és 6–8 méter hosszú szökellésekkel iramodtak. 1918 végéig fölszaporodott a dām vadállomány 250 drb-ra, a szarvasok

száma nem haladta meg a 6-ot, az antilopok 50-re, a springbock-család 12-re, a sikák szintén 10-re szaporodtak. Jött a „prevrat”... mindebből megmaradt 5 drb dāmivad: éspedig egy lapátos, egy nyársas, egy öreg tehén, egy üsző és egy üszőborjú... 1920 januárjában egy orvvadász elejtette az utolsó lapátost, alig néhány héttel azután, hogy édesatyám örökébe léptem.

A drága egzotikus vadak pótlására gondolni sem lehetett. Szomorúan néztem az összezsugorodott állományt; a környéken garázdálkodó orvvadászokra való tekintettel gondosan őriztettem „les beaux restes”-t, esténként be lettek terelve a sűrűkbe, 1924-ben már 2 prima lapátosom s 15 drb egyéb dāmivadam volt s mint újdonságot – sikerült egy család őzet is a szántókról beterelni. Június végén egy holdvilágos éjszakán mindkét lapátosomat leterítette egy orvvadász Mannlicherje; az egyiket sikerült elvinniök, a másikat elvinni nem volt idejük. Sajnos le nem tisztított agancsa még puha volt s így még trófea sem maradt utána. A következő években nagyobb károk nem estek, egy-egy tehén, üsző vagy nyársas került illetéktelen fazékba, de az állomány szépen szaporodott. 1928 őszén már 73 dāmivadam, 14 drb őzem volt. Az 1929. évi szigorú tél a dāmivadból 8 drb-ot követelt áldozatul, az őzekből pedig 9-et. A dāmivadak csapatokban járván, kényelmes ösvényeket tapostak maguknak a mély hóban, pihentek az etetőknél, lefoglalták maguknak a jó meleget kisugárzó komposztrakásokat, s így csak leggyöngébbje pusztult el; a szegény őzek ellenben csak enni jöttek az etetőkhöz, a kerges hóban többé-kevésbé fölsértették lábaikat s elgyengülve tavasszal elhullottak, a megmaradt 2 suta pedig elvetélt.

Folyó évben 9-re szaporodtak az őzek, a dāmivadak pedig 103-ra. 1 drb 7 éves, 1 drb 6 éves, 3 suta s 4 borjú; dāmivadban pedig 6 erős, 4 fiatalabb lapátos, 11 kanalas, 10 nyársas, 30 tehén, 12 drb. 1929. évi üszke és 30 drb idei borjú volt az állomány.

1927-ben lőttem első és alkalmasint utolsó cseklészi lapátosomat, 1928-, 29- és 30-ban vendégeim 4 lapátost lőttek, egyikük sem volt 3 és fél kilón aluli. Ezenkívül Lengyelországba is szállítottam tenyészsanyagot. E télen néhány darab a zágrábi állatkertbe kerül. Ugyancsak szükségessé vált ez évben a helyes tenyészarány szempontjából, egyszersmind azonban gazdasági okokból is az állomány szabályozása és az öreg, meddő tehenek lelövése.

Ugyancsak ez idén került terítékre az öreg őzbak is.

Remélem, hogy a viszonyok javulásával ismét folytathatom az atyám által oly sikeresen megkezdett egzotikus vadak akklimatizációját és tenyésztését.

Kárpáti vadász, 1930. december 15.

Rovara Ferenc

Dr. gróf Esterházy Mihály

(Kárpáti Vadász, IV. évf. 24. sz., 1930. december 15.)

Edelsheim-Gyulay Ilona, Horthy Istvánné Táncos Bélához, Felső-
elefántra írott levele. A kedves Tánci egyébként a család mindenese
és sofőrije volt.

Kedves Tánci és Erzsike!

Füvésztársaim karácsonykor elszáll-
tak Elefántra is és mindnyájuknak
szívettedet kívánok egy szép szentestét
kellemes ünnepeket és boldog újévüket.
Tökéletes hírem mindenkinek jó kívá-
nataimat a háznál az erdőben és istállóban és

olyan bársinok is. Kis lányuk minden jól
van és birtokán nagy szemetet fog nyitni ha meg-
látja az első karácsonyfáját! Nagyon szerettem
már virágotlaltat mindannyiukat.
Frittko bársival együtt mindig és idő-
velőim magukat

Horthy Istvánné

Budapest 1943. II. 18. -

A gimesi, felsőelefánti, nagyapponyi vadaskertek

A régi Nyitra vármegyében több vadaskert is működött, de közülük hármat, a muflontelepítés szempontjából nélkülözhetetlen vadaskerteket emelünk ki. Nem középkori vadaskertektől van szó, hanem a XIX. században alakultak a szarvas, dām vad, vaddisznó, de különösen a muflon intenzív tenyésztésének, elszaporításának céljára.

Nagyon röviden el kell mondanunk, hogy a vadaskertek – már a nagyon régi időkben, régi koroktól számítva – nem azért alakultak, hogy az ember megszelídítse a vadon élő állatokat, hanem vadászat céljából. Abból kiindulva, hogyha nincs ideje vadászni, hosszú kilométereket gyalogolni a vad után, akkor kéznél van a vadaskert és válogathat a fogva tartott vad közül s azt ejtheti el, amelyiket akarja. A vadászattörténetek szerint már a középkorban is voltak magyar vadaskertek, noha írásos bizonyítékaik nincsenek, vagy igencsak kevés jel utal a vadaskertek létezésére. Ám mégis! Magyarországon Soltvadkert, vagy a Vadkert elnevezés, Szlovákiában pedig elég gyakori a Vadkerti családnév – ezek nyilván a vadaskert, a kert szóból erednek, amelyben vadakat neveltek...

A gimesi vadaskertet gróf Forgách Károly alapította. Kezdetben szarvasokat és dāmokat nevelt benne, de aztán 1868-ban muflonokat hozatott a Tribecs hegységben elterülő vadaskertjébe. A frankfurti és a brüsszeli állatkertekből Gimesre telepített muflonok gyorsan felszaporodtak, úgyhogy tizennégy évi fogvatartásuk után szabadon bocsátotta az állomány egy részét. Ám megkérte szomszédjait, a felsőelefánti báró Edelsheim-Gyulay Lipótot és a nagyapponyi gróf Apponyi Lajost, hogy vegyék figyelembe a még ritkaságszámba menő vadat és helyezték teljes védettség, tilalom alá. A szomszédok teljes mértékben respektálták Károly gróf óhaját.

A gimesi vadaskertről akár egy könyvtárnyi anyagot lehetne összegyűjteni, ám mindenekelőtt Molnár László (1921–2005) tanulmányát említeném, amely a gróf születésének 175. évfordulóján jelent meg; a Gróf Forgách Károly élete és családjának története című könyvben, a Gróf Forgách Károly munkássága fejezetben. Idézet a fejezetből: *„Forgách Károly áldásos tevékenységéről az átlagvadász aránylag keveset tud, ill. csak annyit, hogy neki köszönhetjük a muflon meghonosítását hazánkban. Ez a tökéletes eredmény és sikert jelentő cselekedete csak a jéghegy csúcsa, volt már előtte számos, szintén sikeres, a mai céltudatos vadgazdálkodást megelőző, illetve azt megalapozó munkássága. Ezt viszont csak úgy tudjuk igazából megérteni és értékelni, ha előbb megismerkedünk hazánk, s Közép-Európa vadászati viszonyaival és vadállományával a XIX. század 50-70-es éveiben.”*

Egyszóval elkönyvelhetjük azt a tényt, hogy a XIX. század derekán az apróvadász és az özön kívül majdhogyan nem volt mire vadászni Tribecs pagonyjaiban.

A Tribecs túlsó oldalán, ott, ahol a Nyitra völgye kiszélesedik, található Felsőelefánt (Lefantovce), az Edelsheim-Gyulay család sasfészke. Az Edelsheim dinasztia Thüringiából származott, a Gyulay családnevet Lipót báró úgy kapta, hogy Gyulay gróf, tábornagy 1882 januárjában magyar bárói rangra emeltette és örökbe fogadta.

Az utódok tehát joggal viselték a Gyulay nevet és a bárói címet, amit azzal is kiérdemeltek, hogy beolvadtak a magyarságba és gyermekeiket is magyar szellemben nevelték. Példa rá Edelsheim-Gyulay Ilona baronesz, aki Horthy Istvánné –, vagy annak özvegyeként vonult be a magyar történelembe. Visszaemlékezéseiben nagyon szépen ír Felsőelefántról és nem hiányoznak könyvéből a természet és vad iránti szeretetének jegyei sem.

Ezeket írta: *„Apám igyekezett gyarapítani a szarvas és a muflon-állományt, mert az első világháború alatt válogatás nélkül puszt-*

tították a vadat. Ő maga csak akkor lőtt vadat, amikor a selejtezendő példányokat kellett elejteni, vagy a konyhára hús kellett, és néhány év alatt csodálatos szarvas-, őz-, muflon- és vaddisznóállománnyal büszkélkedhetett. Ekkor apám elkezdett élő vadat eladni más birtokoknak tenyésztésre, vagy a híres Hagenbeck Állatkertnek, ahol jól bántak az állatokkal, és szép árat fizettek értük.

Apám ügyes rendszert dolgozott ki a szarvasok befogására, amiben mindig segítettem neki, bár egyikünk sem szívesen csinálta. A szarvasokat azokon az elkerített területeken fogtuk be, ahol télen módszeresen etettük őket. Rejtekhelyről figyeltük a vadast, és amikor kellő számú bika és tehén gyűlt össze, rájuk zártuk a tolóajtót.

A legokosabb állat a muflon, a vadbirka volt. A muflonokat hálóval fogtuk be, de minden alkalommal újabb és újabb módszert kellett kiötlönnünk, mert azok az öregebb juhok, amelyek kimenekültek a hálóból, emlékeztek. Úgy dolgoztunk, ahogyan a hajtók szoktak (menet közben zajt csaptunk), az állatokat előbb a hálók felé tereltük, aztán visszafelé és így tovább. Minthogy apáknak nem volt fia, én lettem valamennyire a fiú ebben a lányos családban.”

A nagyapponyi Apponyi család nemcsak a hatalmas könyvtáráról volt híres, hanem az akkori nemesi szokásoknak megfelelően nagy gondot fordítottak a vadnevelésre is. A nagyapponyi vadaskertet a XIX. század elején alapították, de gróf Apponyi Lajos fejlesztette tovább, akiről az a hír járta, hogy idősebb korában, vagy férfikorának delétől egyetlen vadra sem emelt puskát, de annál inkább fiai, különösen Apponyi Henrik, aki vadászott Afrikában és Indiában is. Az utóbbi útjáról könyvet is írt.

A nagyapponyi vadaskertben szarvasokat neveltek, amelyeket aztán később kibocsátottak a Tribecs pagonyaiba. A Tribecsben befogott szarvasokból maradt a vadaskertben is állomány, amelyekhez Németországból hozattak néhány tenyészpéldányt. A muflontenyésztés Nagyapponyban 1880-ban kezdődött, az alapot a gimesi anyag képezte, de hoztak muflonokat Lainzból is. Vaddisznót Lengyelországból importáltak, hogy színesebbé váljanak a vadászati lehetőségek Nagyapponyban.

Nem is panaszkodtak Apponyi Henrik vadászvendégei, mert évente több szarvas, sőt muflon is került a terítékre. Lényegében a vadaskert gondozására Henrik testvérébátyja, gróf Apponyi Gyula

ügyelt, ámde korai elhalálozása után, a monarchia felbomlását követően a vadaskert kezdett hanyatlani.

Ma az Apponyi család kisebbik kastélyában vadászmúzeumot rendeztek be, amely az érdeklődők, kirándulók számára naponta nyitva tartja kapuit. A régebbi kastély sajnos az enyészet útján pang, és egyelőre nincsen kilátás megmenteni.

A vadaskertekről sok szép munka született, a régebbi krónikások közül megemlíthetjük Borovszky Sámuel, Bél Mátyást és Fényes Eleket. De számon tartjuk a már említett Molnár Lászlót és Csöre Pált, aki a Vadaskertek a régi Magyarországon című könyvében ismerteti a felvidéki vadaskerteket is. Tanulmányában szól a Tribecsben egykoron sikeresen működő vadaskertekről és alapítóikról is.

V.

ÉGI JELEK – A VADÁSZAT JELEI

Václav Nasvčil cseh festőművész illusztrációi

Vízöntő – Aquarius

(január 21. – február 19.)

Mottója:

*Magától értetődik, hogy téli rókalesen
az éjnek holdvilágosnak kell lennie!*

Eleme: a levegő

Szimbóluma: a Vízöntő

Ásványa: az urán, az opál

Száma: 4, 8

Minősége: szilárd, férfias

Uralkodó bolygója: az Uránusz

Színe: az ibolya, a zöld

Napja: szombat

A Vízöntő igen színes egyéniség, szeret szerepelni, de humánus, szociális érzelmű. Azt mondják, hogy a vadászat terén látnoki képességekkel bír. Ha vadásztársai elfogadják tanácsait, a siker nem marad el. Gyakorta mellé szegődik a vadászszerencse. A barátságot mindennél előbbre helyezi.

Számára a „vadászidény” nem ér véget a nyúl- és fácánvadászatokkal. Szereti a rókavadászatokat és vaddisznóleseket a téli holdvilágnál. Intellektuális beállítottsága nemcsak abban rejlik, hogy gazdag a vadászkönyvtára és értékes vadászfestmények díszítik otthonát, hanem az emberekhez való viszonyában tükröződik. Sosem tagadja meg a kért segítséget, vagy tanácsot. Látszatra igen komoly és szilárd természetű, de nem áll tőle távol az egészséges humor és a bohóság sem.

A Vízöntő nő energikus, ötletes és változatos, eredetisége nem egyszínű. Kettőjük kapcsolata egy picit kiszámíthatatlan, de lehet rendkívül sikeres, kitartó. Több pontban is találkozik érdeklődésük, de különösen a természet szeretete iránti vonzalmuk a legmélyebb.

Halak – Pisces

(február 20. – március 20.)

Mottója:

*Amikor kemény fagy van,
s a föld erősen kopog az ember lába alatt,
ilyenkor kívánja a vad a gondoskodást, etetést!*

Eleme: a víz

Szimbóluma: a Halak

Ásványa: a zafír

Száma: 3, 7

Minősége: változó

Uralkodó bolygója: a Neptunusz

Színe: az ibolyakék, a barna

Napja: csütörtök, hétfő

A Halak jegyében született ember két irányba igyekvő, kettős egyéniségű. Mondjuk ki nyíltan: mint vadász bizonytalan és határozatlan. Ám eme tulajdonságait enyhíti a szeretet, a megértés és a segítségnyújtás, az emberséges magatartás jellemvonásai. Kiváló művészek, tudósok és orvosok, intellektuális emberek születtek a Halak jegyében. Ezért a vadász ne csüggedjen, amikor bizonytalanságról szólunk esetében. Önmagának kell eldöntenie, hogy amikor kopog a föld és a fagy ropogtatja a fák ágait, kivonul-e vadat etetni, vagy pedig marad a kellemes szobában.

Mellesleg a Halak jegyében született vadász jó férj és családapa, fontos számára az „édes” otthon. A Hal nő bájos és optimista. Tele van gyöngédséggel, kedvességgel, de sokszor nem tudni, mi zajlik lelkében. Kettőjük kapcsolata jó és áldásos lehet, ha érzelmeik összhangban vannak, és nem sértik egymás köreit. Mindketten vágnak a szeretetre, és nem zavarják egymás nyugalját. Számukra első a család. A Hal férfi a nyugalom kedvéért néha még a vadászatról is képes lemondani.

Kos – Aries

(március 21. – április 20.)

Mottója: *A kártékony ragadozók irtandók!*

Eleme: a tűz

Szimbóluma: a Kos

Ásványa: az ametiszt és a gyémánt

Száma: 9

Minősége: meghatározó, férfias

Uralkodó bolygója: a Mars

Színe: a piros

Napja: kedd

A keménység, a túlárado temperamentum, a lobbanékonyság és a természet iránti szeretet jellemző rá. Másrészt a Kos élénk és gyors, aki szereti a kötetlenséget és a szabadságot. A tavasz a kedvenc évszaka. A megújulást, a kitárulkozást, a természet ébredését mindig rácsodálkozással várja.

A Kos vezéregyéniség, ennél fogva a vadászatban is vezető szerepre törekszik, vállalkozó szellemű, energikus, ám nincs benne igazi kitartás. Mihelyt eléri célját, vagy csak közeledik felé, máris új célok felé kacsint. Szinte vágyódik az új feladatok, akadályok leküzdésére.

Érzelmileg a szerelem és a barátság a fontos számára, szenvedélyes vadász, egy-egy kudarc vagy sikertelenség nem csökkenti vadászat iránti étvágját.

A Kos nő tüzes és temperamentumos, ámde a Kos nő és a Kos férfi kapcsolata, házassága nem ajánlatos. Gyakoriak az összetűzések, a veszekedések, a tányérvagdosás sem ritka. Ugyanakkor lángolóak a kibékülések, de a hosszan tartó párkapcsolat mégiscsak ritka „két” Kos számára.

Bika – Taurus

(április 21. – május 21.)

Mottója:

A vadászat minden szenvedélynél több örömmel jutalmaz!

Eleme: a Föld

Szimbóluma: a Bika

Ásványa: az achát, a smaragd

Száma: 6

Minősége: szilárd, nőies

Uralkodó bolygója: a Vénusz

Színe: a sárga és a zöld

Napja: péntek

A Bika jegyében született vadász szinte minden más jegy szülöttével jó kapcsolatot tart, és kerüli a felesleges vitákat, sűrűségeket.

A Bika mindent szeret, ami a kényelmét és a nyugalma szolgálja. A vadászházban, vadászbarátai társaságában nem veti meg a jó vadász ételeket és az italoknak sem fordít hátat. Igazi vadász, értékeli minden apróságot, örömet a vadászatban. Hüen ápolja a vadászagyományokat, megadja a módját az új vadászok avatásának, de a töret átadása vagy átvétele igazi ünnep számára. Érdekli a vadászati kultúra, az irodalom, a zene és a vadászfestészet pártolója.

A Bika türelmes és megbízható vadász. Ritkán borzolódnak fel kedélyei, de néha kitör, és akkor jaj a vadászregulát, etikát megsértőnek. Haragja gyorsan elmúlik és hamar megbocsát, tehát nem bosszúálló. Fiatalon elkötelezi magát a vadászat iránt, ami öregkoráig, egészen a sírig tart.

A Bika nő és a Bika férfi kapcsolata lényegében vagy „telitalálat”, vagy tökéletes „baklövés”.

Ikrek – Gemini

(május 22. – június 22.)

Mottója: *Éles, gyakorlott szeme legyen a vadásznak!*

Eleme: a levegő

Szimbóluma: az Ikrek

Ásványa: a topáz, a berill, az akvamarin

Száma: 5

Minősége: változó, férfias

Uralkodó bolygója: a Vénusz

Színe: a viola

Napja: szerda

Az Ikek jegyében született vadász tele van kettősségekkel, élete során többféle hivatással, mesterséggel és foglalkozással is megpróbálkozik. A természete is kettős, de fogékony minden szellemi tevékenység iránt. Sajnos ezek a tulajdonságok kihatnak vadászati tevékenységére is. Remek puskás, szereti a vadászfegyvereket, de túlfűtött nála a vadászláz, könnyen lesz ideges és ingerlékeny vadászat közben. Egyébként áldozatkész a vadvédelem szempontjából. Nem sajnál sem időt, sem fáradságot, ha például a vad etetéséről van szó.

Az e jegyben született vadász udvarias, szórakoztatóak történetei, a vadászházban nem unalmas vele a több napos együttlét sem, sokat mesél. Érdekes ötletei vannak, egyszóval nem csendes.

Az Ikek jegyében született „Dianát”, vadászölgyet körülzsongják a férfiak. Könnyen barátkozik, de őt inkább a vadászat érdekli. A nyitott házasság híve. Az Ikek férfi és az Ikek nő kapcsolatának vannak értékei, jól megértik egymást a vadászat terén, de jobb, ha csak időnként találkoznak.

Rák – Cancer

(június 23. – július 23.)

Mottója:

*A vadászat annál sikerebb és szebb kedvtelés,
minél kevesebb számú a társaság!*

Eleme: a víz

Szimbóluma: a Rák

Ásványa: a smaragd, az opál

Száma: 2, 7

Minősége: meghatározó

Uralkodó bolygója: a Hold

Színe: a zöld

Napja: hétfő

Az e jegyben született vadásznak remek az alkalmazkodó képessége és a türelme. Noha nem kedveli a nagy társaságot, jó humorérzéssel képes elviselni környezetét a vadászatokon. Másrészt viszont kedveli a közéleti tevékenységet, de könnyen sebezhető. Éppen ennek okán erős és gyors nála a hangulatváltozás. Szereti az életet, a természetet, és nagyon szereti családját.

Romantikus természetű, néha szentimentálisan élénk a fantáziája. Állandóan éhezik a szellemi táplálékra és a munkára. Az e jegyben születettek közül sokan választanak művészi pályát. A vadászatot, a vadvédelmet, a természet szabad otthonát is a „művészet” szemüvegén keresztül nézik. Néha azonban bizonytalanok és zárkóztak.

A Rák nő alapvetően kíváncsi és bőbeszédű, ami mondjuk a magaslesen nem éppen díjazott tulajdonság. Kettőjük között a kapcsolat bonyolult, ritkán tudnak megegyezni.

Oroszlán – Leo

(július 24. – augusztus 23.)

Mottója:

*A fogatkozás nemcsak a vadászatban,
de egyéb dolgokban is mutatkozik!*

Eleme: a tűz

Szimbóluma: az Oroszlán

Ásványa: az arany és a rubin

Száma: 1

Minősége: szilárd, férfias

Uralkodó bolygója: a Nap

Színe: az aransárga

Napja: vasárnap

Megjelenése határozott, irányító, királyi szellem sugárzik belőle. Erős, élénk természetű, de jóindulatú és melegszívű. A vadászatban mindig sportszerű, nem kedveli a fennhéjázókat, noha egy picit hiú, és szeret a társaság központja lenni. Hatalmas tudás és vitalitás lakozik benne, de azért szereti, ha mások dolgoznak helyette. Például az etetők feltöltésénél leginkább zsebetett kézzel figyeli cimborái munkáját. Kicsinyes dolognak tartja a vad etetését, noha fontosságával tisztában van.

Az Oroszlán szereti, ha dicsérik, sőt ha hízelegnek neki és kiszolgálják. Ezért a hiúságáért, naivságáért könnyen átverhetik. Ha egyszer megkedvel valakit, bőkezűen elnéző vele szemben. Rendkívül türelmes és jó vadász, nem kapkodja el a dolgokat, csak a biztos lehetőségeket ragadja meg. Az Oroszlán férfi és nő kapcsolata lehet jó, de egy város két Oroszlánnak nem nyújt elég „vadászterületet”. A nő csillogni akar, szereti az előkelő társaságot és a pezsgő életet.

Szűz – Virgo

(augusztus 24. – szeptember 23.)

Mottója:

*Vadásztárs hiányában egy hajtót is vigyünk magunkkal,
az is jobb a semminél.*

Eleme: a föld

Szimbóluma: a Szűz

Ásványa: a jáspis

Száma: 5, 3

Minősége: változó

Uralkodó bolygója: a Merkúr

Színe: a fehér, a rikító színek

Napja: szerda

A Szűz remek megfigyelő a természetben, szereti elemezni a természeti jelenségek okait. Mondhatnánk, hogy bizonyos kutatási vágy is lakozik benne. Ennélfogva érdeklődik a természettel foglalkozó tudományok iránt, vadbiológiai ismeretei pontosak.

A Szűz jegyében született vadász óvatos és megfontolt, latolgatja alaposan, hogy mit és hogyan csináljon. Szenvedélyes tisztaságszerető. Vadászöltönye mindig tiszta. Szereti a terepszínű felszerelést, de néha talpig fehérben indul a vadászterület ellenőrzésére. Általában csendes és munkája eredményes. Szereti a vadászirodalmat, a vadászhumort pedig imádja. Szeret vicceket mesélni, mondván, hogy a viccnek szerzője nincs, csak mesélője.

Az a jegyben született nő okos és meglehetősen zárkózott s tartózkodó. Öltözködésben igényes és ezt elvárja párjától is. Párkapcsolata a vele azonos jegyű vadással nem a legjobb, lehet idegesítő, mélyen elfojtott indulatokkal. Ámde a józanság megold mindent.

Mérleg – Libra

(szeptember 24. – október 23.)

Mottója:

*A veszéllyel szembeszállani és azt legyőzni,
legdicsőbb szenvedélye a vadászó férfiúnak!*

Eleme: a levegő

Szimbóluma: a Mérleg

Ásványa: az opál, a gyémánt

Száma: 6

Minősége: meghatározó, férfias

Uralkodó bolygója: a Vénusz

Színe: a sárga, a világoszöld

Napja: péntek

A Mérleg ugyan megfontolt, de szereti a komolyabb, kimondottan veszélyekkel járó vadászatokat is. Szellemi, intellektuális beállítottságú, kiegyensúlyozott, békés természetű ember. Vadászatkor sem a látványosságra törekszik, hanem inkább megfontolt a hozzáállása, és ennél fogva sikeres vadász hírében áll. Kerüli a jeleneteket, felesleges vitákat és „békebíró”-nak is mondhatjuk vadásztársai körében.

Számára létfontosságú, hogy kiegyensúlyozott házasságban éljen. Család- és gyermekszerető, és mindent megtesz családjáért. Gyermekait taníttatja. Szép, harmonikus családi életéért sokan irigylük és igyekeznek a vadászatban „betartani” neki. Ám a „balfácánokat” hamar felismeri és intrikáikból nem csinál gondot.

A Mérleg nő kifinomult ízléssel bíró, bájos, reprezentatív alkat. Lételeme a szeretet és a harmónia. A Mérleg férfi és nő kapcsolatában a kedvesség, a jóság, a nyugalom sajnos lehet félreértelmezett. Ennél fogva kapcsolatuk olyan, „mint egy kapitány nélküli luxushajó”.

Skorpió – Skorpion

(október 24. – november 22.)

Mottója:

*A vén varjú, a vadász legnagyobb bosszúságára,
soha be nem vár!*

Eleme: a víz

Szimbóluma: a Skorpió

Ásványa: a topáz, a vas

Száma: 9

Minősége: szilárd

Uralkodó bolygója: A Mars

Színe: a sötétvörös

Napja: kedd

A Skorpió ellentmondásos személyiség, természetét nehéz kiismerni. Logikus gondolkodású, tartózkodó, titokzatos vadász. Hátározott fellépésével még csírájában elfojtja az alattomossgot és a rosszindulatokat a vadászatban. Nem jellemző rá a gyengeség vagy ingadozás. Lobogó, nagy szenvedéllyel hódol a vadászatnak, és becsületességéhez nem férhet kétség.

Vonzódik, imádja a természetet és ritka, misztikus szépséget lát benne. Nem feltétlenül a vad elejtése, mindenáron a birtoklása a fontos és feltétlenül szükséges, noha vadásztrófeáira és sikereire büszke. Ám büszke vadászkönyvtárára is, amelyből a szellemi energiát meríti.

Sérelmeit nem rejti véka alá, szókimondó és alkalmas pillanatban igyekszik tiszta vizet önteni a pohárba. A párválasztásban számára a becsületesség fontosabb, mint a szépség. A Skorpió nőben viszont jó adag féltékenység lakozik és ennek okán kapcsolatuk lehet akár borzalmas is. Ámde ha a józan ész győz a harcias féltékenység felett, akkor ez a kapcsolat lehet boldogságos és csodálatos.

Nyilas – Sagittarius

(november 23. – december 21.)

Mottója:

*Ha vizslával vadászunk, ügyeljünk,
hogy a vizsla messze ne távolodjon tőlünk!*

Eleme: a tűz

Szimbóluma: a Nyilas

Ásványa: a zafír, a türkiz

Száma: 3

Minősége: változó, férfias

Uralkodó bolygója: a Jupiter

Színe: a kék

Napja: csütörtök

A Nyilas jegyű vadász nemes és szeretetreméltó. Vadásztársaival mindig korrekt, mindig szókimondó, utálja a hamisságot. Világához tartoznak a jó vadászek, de különösen a (magyar) vizslákat kedveli. Számára egy-egy vizsla betanítása és a versenyen való felvezetése örömet jelent. Sőt, bizonyos akadály leküzdésének is tekinti.

A vadászaton kívül szereti a sportokat és az utazást, különösen ha az utóbbit vadászattal is egybe lehet kötni. Az élet akadályai előtt nem szeret habozni, hanem gyors elhatározással tart a magasabb célok felé. Nem torpanna vissza, ha egy sárkánnyal kellene megmérkőznie, vagy egy hegyet kellene elhordania.

A Nyilas nő életszemlélete optimista, ráadásul ragyogó a fantáziája és hajlamos a nagyobb dolgok megvalósítására is, noha amibe belevág, azt nem mindig tudja befejezni. Akaratának izzó lángja hamar kialszik. Kettőjük kapcsolata, ha ők nagyon akarják, elválaszthatatlan. Ámde ha nem akarják, akkor nincs, ami összetartaná őket.

Bak – Capricornus

(december 22. – január 20.)

Mottója:

*A vadászfegyver csövei megérdemlik,
hogy minden vadászat után kitisztítottassanak!*

Eleme: a föld

Szimbóluma: a Bak

Ásványa: az ólom

Száma: 1, 4

Minősége: meghatározó

Uralkodó bolygója: a Mars

Színe: a fekete, a zöld

Napja: szombat

A Bak jegyű vadász a dolgokat, feladatokat a gyakorlati oldalukról közelíti meg. Megfontolt, gyakorlatias, józan gondolkodású. Alapossága úgy hat, mintha lassú lenne. Kevés olyan probléma létezik, aminek a megoldása a Baknak gondot okozna. Álmodozó fantáziája ellenére is realista. Bár, nem állíthatjuk, hogy a sors kegyeltje, mindenért keményen kell küzdenie. Politikai csalódásai után elfordul a politikától, és csak a vadászatban lel örömet. Érdeklik a jó vadászfegyverek, a gyönyörű puskák, és a természetjárást jó vizsla nélkül el sem tudja képzelni.

A gyöngédséget titkolja, ezért ridegnek tartják, noha csupán látszatról van szó. Akik közelebbről ismerik, tudják, hogy jól felkészült ember, szereti és ápolja a vadászati kultúrát és hagyományokat. Szereti a vele azonos hullámhosszon, azonos érdeklődésű és gondolkodó vadászcimborákat. A Bak nő és férfi a könnyelműségen kívül mindenben egyet tud érteni.

VI.

ÁLOMFÉJTÉS

Vadászoknak és vadászfeleségeknek

A vadászok többsége jólelkű, hiszékeny és babonás ember. Hisznek az égi jelekben, horoszkópokban, babonákban, no és az álmokban, álomfejtésekben is. Még a régi világban nem volt vadászkúria, ahol ne lett volna álmoskönyv, amely az álom, vagy alvás közbeni képek „tanulmányozásával” foglalkozott. A történelmi legendákról azt is tudjuk, hogy régen a királyok külön álomfejtő embert, vagy tudóst, tudósokat alkalmaztak az udvarnál, hogy azok az álmokból megfejtsék egyes történelmi lépések, csaták kimenetelét.

Ma az álomjóslat újra divatba jött, amit azért a legtöbb ember és vadász is csupán kellemes szórakozásnak tart a vak s riasztó hiedelmekkel szemben. Sajnos lehet kellemeset, szépet, de nagyon rosszat is álmodni. „Nagyon rosszat álmodtam!” – mondja a gyermek édesanyjának. Az anya aztán csitítja, vigasztalja csemetéjét, és igyekszik a rosszat feledtetni egy jó reggelivel, hozzá kedvenc italával.

Egyezzzünk meg abban, hogy az álomfejtés vadászoknak legyen a játékos kedv és szórakozás jele. Az életben és a vadászatban is sok minden viszonylagos. Ám csak a jól szervezett vadvédelem és vadnevelés hozhat sikereket, és csakis komoly munkával tudjuk „vadölő” álmaikat valóra váltani.

Így hát jó szórakozást, kellemes álmokat, sikeres vadászatokat, szép napokat a szabad természet ölén, vadászbarátaim!

ÁLOMFEJTÉS JEGYZÉKE

A

Ág: Őrizkedj az álbarátoktól, puskát, patront soha ne kölcsönözz tőlük!

Agancs: Vadászoknak nagyon jó jel, a hajtóknak hasznot, betegnek gyógyulást jelent.

Agyar: Kerüld a kocsmákat, mert verekedésbe keveredsz, erőszakoskodni fognak veled!

Asszony vadászmundérban: Gondot és vadászszerencsét jelent.

Avar: Szép idő és szerencse vár rád, de avaron járó öregasszonyt látni gonoszsgot jelent.

B

Bak: Ostobaságot fogsz elkövetni, a szaladó őzbak akadályt jelent.

A rád támadó őzbak azt jelenti, hogy majd megpróbálnak megijeszteni. A legelésző bak azt jelenti, hogy ellenséggel találkozol.

Bakancs: Enyhülés. Vadászbakancs honvágyat és azt jelenti, hogy más vidéken szeretnél vadászni.

Bárány: Jóbarátod üzen érted és felajánlja egy kapitális vad elejtését. A fehér bárány boldogságot jelent az életedben. Puskával bárányt elejteni tévedésből nagy szegyen!

Barka: Szalonkahúzás idején nagy örömben lesz részed.

Bika: Vendéged jön.

Bogár: Szerencse, de ha testeden mászkál, az veszélynek a jele.

C

Cica: Nem tudod magad fegyelmezni. A bajod az lesz, hogy elcsábítanak, hamis emberekkel találkozol.

Cickány: Szerencse.

Cincér: Szép idő.

Cinege: Hidegre fordul az idő.

Coboly: Nagyon drága esztendő következik. Nagyon sok lesz a kiadásod és károd.

Cs

Csalán: A bosszúság és a harag jele.

Csalit: A titok jele, és csak a jó szimatú vizsla tudja majd megállapítani, hogy hol és mi minden rejtőzik a csalitban.

Csapa, csápa: A legfőbb ideje, hogy megtanulj pontosan célozni, mert különben sok vadat fogsz megpiszkolni és vadászcimboráid ugratni, derülni fognak rajtad.

Csapda: Mulatság vár rád.

Cserje: Titok, amely a vadász családi és szerelmi életére vonatkozik.

D

Darut látni és hallani: Betegnek gyógyulást, vadásznak szerencsét hoz.

Darázs: Csúf rágalom jele, a darázscsípés haragot, pletykát jelent.

Darázs megölése azt jelenti, hogy haragosaiddal kibékülsz.

Denevér: Hiúság, de vigyázz a gonosz szemek előtt. Titkolt szerelmi életedre fény derül. Rokonaid azonban kiállnak melletted.

Disznó: Hazugság ér.

Disznóagyar: Nagy szerencse vár rád, de a disznóröfögés azt jelenti, hogy megcsal a kedvesed.

E

Eb: Ha támad, veszély fenyeget. Veszett kutya nagyon rossz jel.

Vadászkutyát, vizslát látni jó jel. A láncos vizsla azt jelenti, hogy meglopnak.

Egér: Bátorságra lesz szükséged.

Elefánt: A gazdagnak jó jel, a szegényt sajnos kár éri.

Erdész: Reményteljes jövő, befolyásos emberek kegyeit fogod élvezni.

Erdő: Megbecsülnek majd, de vigyázz, mert könnyen póruljárhatsz!

F

Fa: Magában jó jel.

Fáról leesni: Halált jelent.

Fácán: Szerencse a vadászaton és a családi életben is!

Farkas: Hideg idő, hosszú tél sok hóval.

Fecske: Szerelem, szerencse, biztos találatok a vadászaton.

G

Gácsér gágogása: Megbecsülnek, jó hírek érkeznek.

Griffmadár: Örökölni fogsz.

Gubacs: A gyász jele.

Gumó: Fáradtság, kimerültség vesz rajtad erőt a vadászaton.

Gúnár: Levelet hoz a posta, jó hírt közölnek, fiúgyermek születik a családban.

Gy

Gyep: Öröm.

Gyepen heverésni: Kívánságaid teljesülnek.

Gyík: Üzleti vállalkozásod beválik, változások lesznek életedben.

Gyógyfű: Egészséget jelent, de jelenthet gyomorfájdalmat is.

Gyöngytyúk: Rossz híreket fogsz kapni.

H

Hagyma: Veszekedés és sírás vár.

Hajadon: Öröm.

Halász: Házassági ajánlatot kapsz

Héja: Vár a nagyfőnököd haragja.

Hiúz: Nehézségek várnak rád. Vigyázz a holmidra, mert lopás is fenyeget.

Hód: Bírósági per és elhidegülés egy nagyon szép kapcsolattól.

I

Ibolya: Kellemes napok és szerencse a szerelemben.

Ikra: Pénzt jelent.

Ingovány: Kisebb veszély, vigyázz, mert kiborulhatsz a csónakból!

Irha: Haszon.

Istálló: Nagyon jó jel.

J

Jácint: Félelmet és megpróbáltatásokat jelent.

Jávorfal: A fájdalom fája.

Jegenye: Változatos szerencse: sikerül is, meg nem is!

Juh: Gondok, esős idők és nagy sarak jele.

Juhhús: Becsületesség.

Juhász: Esők, kátyúk és károk.

K

Kacsa: Jó időt jelent, de a repülő kacsa esőt hoz.

Kakas: Újdonságok várnak rád, sikered lesz a szerelemben. A vadászatban légy óvatos.

Kánya: Megpróbálnak elcsábítani, minden rajtad múlik.

Károgyás: Hideg éjszakák és hosszú tél várható.

Kecske: Csalódásokban, hazugságokban és szerelmi bánatban lesz részed.

L

Láp: Bőséges vadkacsavadászatok várnak.

Légy: Civakodásban lesz részed, azonkívül ágynak dönt az influenza.

Liba: Vigyázz a nyelvedre, nehogy szószátyárságod miatt kellemetlenségeid legyenek.

Lidérc: Megcsalnak, felszarvaznak.

Ló: Nagyon tekintélyes vadászok társaságába fogsz keveredni.

M

Macska: Lángoló szerelem és féltékenység jele.

Madár: Találkozol szerelmeddel és tisztázódnak a félreértések.

Mátyásmadár: Rossz hangulatban, veszekedős kedvedben telik majd a napod.

Medve: Próbáld ki a szerencsejátékokat, nyereség van kilátásban.

Menyét: Hideg időt, de jó egészséget jelent.

N

Nád: Jó esélyek a vadkacsázásra.

Napsütés: Hűséges szívet jelent.

Napraforgó: A becsületesség és a tisztesség jele

Narancs: Keserűség ér egy asszony miatt.

Nefelejcs: Némi öröm.

Ny

Nyáj: Boldog jövő.

Nyárfa: Gondtalan élet vár rád.

Nyárs: Váratlan vígság, szalonnasütés vár rád.

Nyúl: A gyávaság és a félelem jele.

Nyulat fogni: A lányt elvesztet, de találsz helyette egy tapasztalt, becsületes asszonyt.

Nyusztprém: Nyugtalan élet jele.

O

Odu: Titok.

Oldallövés: Bosszúságot, nehéz utánkeresést jelent.

Orgonavirág: Megvigasztalódunk.

Óriáskígyó: Hatalmas vadkan elejtése van kilátásban.

Oroszlán: Jó jel. Barátaid támogatni fognak, de egy kis veszély is várható, ám sikerül leküzdened.

Orvvadász: Hideg idő várható, de siker koronázza vadászataidat.

Ö

Ölyv: A veszedelem mellett is szerencséd lesz.

Ördög: Nyereséget, nagy szerencsét jelent.

Öreg vadászok: Szerencse és jó egészség jele.

Ösvény: Jól jegyezd meg merre vezet, mert eltévedsz az erdőben.

Őz: Valakitől bocsánatot kell kérned.

Őszike (virág): Aprócska, de boldog örömök várnak.

P

Pacsirtaszó: Lelki gazdagságot jelent.

Papagáj: Nagy tréfáknak, ugratásoknak leszel résztvevője és tanúja.

Paprika: Tüsszögni fogsz a magaslesen.

Párduc: Az öröm jegye.

Paritty: Gyöngye söréttel indulsz vadászni, nem lesz sikered.

Pitypalatty: Árulás.

R

Rák: Gyáva cimboráid vannak, nem állnak ki melletted.

Rántott fácán: Jókedv jele.

Rekettyésben járni: Töprengés a lőállás, magasles elfoglalásának ügyében, de lehet töprengés szerelmi titok felett is.

Repce: Vad (őz) elhullásának jele.

Róka: Légy óvatos, csúnya tréfa készül ellened.

Rókát löni: Megszabadulsz a kellemetlenségektől.

S

Sáfrány: Betegség.

Sas: Meg akarnak alázni, légy résen, hogy házadat ne érje szégyen.

Seregély: Hír egy szépasszonyról, de gonosz pletykák is vannak kilátásban.

Serét: Nyomasztóan nagy szerelem vár rád egy falusi lánnyal.

Sirály: Nem oszlik el a bánatod, tart még egy ideig.

Sz

Szajkó: Hivatlan vendég a láthatáron.

Szalonka: Ritka szerencse vár a vadászatban és a családi életben is.

Szamár: Sok munka vár rád.

Szarvas: Kérelmi ügyeid gyorsan elintéződnek. Segítenek, de magas árat fizetsz érte.

Szarvastehén: Valamit nagyon meg fogsz bánni.

Szivárvány: Kellemes változások és örömek várnak rád.

T

Talpnyom: Eredményes cserkelés vár rád.

Tetű: Nagy szerencse.

Tigris: Vigyázz, lappangó ellenségeid vannak.

Topolyafa: Közeli vadászbarátod csendes halálát jelenti.

Tölgyfa: Nyeremény és hosszú élet jele.

Tacskó: Váratlanul őzbak kilövésére jelölnek.

U

Uborka: Nehéz munka vár rád.

Udvar: Nagy udvar a vadászház körül kerítés nélkül semmit sem ér.

Ugatás: Nehéz munka vár rád.

Uhu: Légy nagyon megfontolt!

Ürge: Sok ürge, sok nyulat jelent a vadászatokon.

V

Vadász: Szerencse minden változatban.
Vaddisznó: Bő kukoricatermés várható.
Vadkacsa: Szép idő várható.
Vadpulyka: A beképzelt, sportszerűtlen vadászt megalázzák.
Vércse: Veszteség éri udvarodat.
Veréb: Civakodás, veszekedés jele.

Z

Zab: Gazdálkodók részére jó jel.
Zápor: Eredménytelen cserkelés, hasztalan fáradozás vár rád.
Zerge: Veszély jele.
Zergét löni: Egy vitatott kérdésben hőiesen fogsz viselkedni.
Zivatar: Átmeneti betegség, ami gyorsan el fog múlni.

Zs

Zsák: A vad bőrének, bundájának lefejtését gyorsan tanuld meg!
Zsákhajtás: Kevés eredménnyel járó nyúl vadászatra kapsz meghívást.
Zsiráf: Meleg nyár várható.
Zsiger: Szerencsét hoz a rókaes.
Zsirháj: Egészséges, jól táplált a vadállomány.

VII.

RÉGI ÉS ÚJ VADÁSZRECEPTEK

Ha a vadász főz is

Mivel a vadász néha főz is, ezért elolvas mindent, ami a vadhússokkal, az igazi ínycsalatokkal kapcsolatos, és már olvasás közben is szinte érzi a rendkívüli illatokat s ízeket. Ám a varázsló szakácskönyvek sem pótolják azokat az ismereteket, amelyeket egymástól tanulnak, lesnek el a vadászok vadhúskészítés közben.

Nagyon találó Bodrogi Gyula színművész könyvének címe: „A vadász néha főz is”, mivel valóban igaza van, és bizonyított tény, hogy minden vadász egy picit ért a konyhaművészethez, de nem mindenki egyformán. Ismertem Nimródokat, akik a vadászathoz bizony nagyon keveset konyítottak, de a vadételek elkészítéséhez remekül értettek.

Ám minden vadásztársaságnak megvannak a szakácsai, megbízható emberei, akikre számítani lehet, és egyszerű ételekből, pörköltekből és gulyásokból „oltárrá” varázsolják a vadászat utáni vendégváró asztalt. Pedig sosem jártak szakácsiskolába, szakácsképzésre, és talán a szakácskönyveket sem bújták, amelyek nagyon hasznos tanácsokat tartalmaznak az elejtett vad húsának elkészítésével kapcsolatban. Örökölték viszont őseiktől a szakácsművészet iránti hajlamot, és ínycsiklandozó ételkölteményeket varázsolnak asztalunkra...

Bodrogi Gyula is közéjük tartozik, szenvedélyes, de emberséges vadölő. Eszmefuttatása szerint: *„A vad is vadászik. Csúnya, elítélendő, gyáva alapállásból: mindig az erősebb eszi meg a gyöngébbet. Igaz, a nyúl nem vadászik nyúlra, a farkas farkasra, hiéna hiénára, oroszlán oroszlánra... Az ember mindenre vadászik, nyúlra, farkasra, hiénára, oroszlánra, emberre...”*

Most azonban ugorjunk egyet, mert már nyakig vagyunk novemberben, amikor szól a puska, folynak az apróvadás, fácán- és nyúl-vadászatok. Igaz, az apróvadás vadászatok a régiekhez viszonyítva egy picit visszafogottabbak, mivel egyre kevesebb a nyúl, ráadásul

sok-sok ellensége les rá. Egy régi vadászmondás vagy rigmus szerint: „Ember, farkas, hiúz, kutya, róka, menyét, görény, macska, bagoly, holló, sas és kánya. Minden, ölyv, amely meglátja, szarka is a részét kéri, mind, mind meg akarja enni!” De figyeljük Bodrogi Gyula receptjét, illetve módszerét: „Előkészítem a hozzávalókat. Elsőnek a nyúlgerincet, úgy egyben, szépen leszedve róla a hártyákat, aztán szeletekre vágva kb. 25–25 dkg füstölt szalonnát, egy kis zsírt, két fej hagymát, egy levesre való vegyes zöldséget, borsot, babérlevelet, tejfölt, mustárt, egy pohár fehér bort, csipetnyi tárkonyt, két citromot, fokhagymát és egyéb fűszereket. Az egész asztal tele van egyelőre még nyers finomságokkal. Így szeretek főzni. Elöttem egy deszkán a hús (ebben az esetben nyúlgerinc), s körülötte a sok hozzávaló, melyeknek a látása is ízelet teremt a számban, megindulnak a gyomornedvek (magyarul: összefut a nyál a számban), s akkor szép lassan elkezdem a főzést, magamban előre összehangolva az asztalon látható, várható ízeletet.”

Bodrogi Gyula a fácánról az alábbiakat vallja: „A „férfi” gyönyörű, a „nő” egyszerű kendermagos... A különbség talán csak annyi: Az embernél a nő a gyönyörű és a férfi egyszerű kendermagos.”

Fácánkészítés közben aligha gondolunk arra, hogy a fácán nem őshonos madarunk. A krónikák szerint Csehországban már a XI. század vége felé tudtak róla, és mint nagyon értékes madarat tartották számon. Eredeti őshazája a Kaukázusban, a Fekete-tenger vidékén, Grúziában keresendő. Pontosabban Kolchisból, a Phasis folyó menti mesés világból származik. Onnan a neve: Phasiánus colchicus, vagyis közönséges fácán... Node, lássuk a medvét, azaz a fácánkészítés receptjét. (Egyébként a medve húsa is ehető, de talán erről majd más alkalommal.) Bodrogi Gyula könyve szerint röviden: „A fácánt megpucolod, az edényt (Römertopf, cserépedény, római cserépedény) beáztatod. A fácánt kitisztítod, belsőség nem kell. Kell hozzá kb. 1 kiló savanyúkáposzta, füstölt szalonna, konzerv fejtett bab, krumpli, egy pár szem kis bors, jó sütő. Szalonnakockákat

teszel föl pirítani. Szalonnaszeletekkel kibéleled a cserépedényt. Amikor a szalonna kisült, egy kicsit megfuttatod rajta a káposztát, melyet összekevertél egy kis üveg babbal, meg az apró kockákra vágott krumplival, kicsit meg is borsozod azt a káposztát, esetleg icipici paprikát hintesz rá a színe miatt, de nem dinszteled meg egészen, csak ahogyan mondtam, megfuttatod. Ezzel a káposztás, babos krumplival megtöltöd a fácánt, beleteszed a cserépedénybe, mely szalonnával van kibéelve, a maradék káposztát rárakod a fácánra, és az egészre még két szelet szalonnát és egy pohár tejfölt teszel. 1 óra, 1 óra 15, és lehet kivenni....”

Aki nemes szenvedéllyel hódol az ínycsiklandozó vadételek készítésének, az próbálja ki tüstént Bodrogi Gyula receptjeit és fogadja meg tanácsait, mert az apróvadas vadászszезon gyorsan véget ér.

Dívik a vadászdíény

Régi, megsárgult okmányok, krónikák bizonyítják, hogy eleink sokkal több vadhúst fogyasztottak, mint a ma embere. Igen, mert sokkal több volt a vad. Sajnos a civilizáció, a fejlődés, a városok lakótelepei mind-mind a vadállomány kárára épültek. Ámde a vadhúsokból készült ételeknek tájainkon hagyományai vannak.

Őseink a vadat eleinte nagyon egyszerű módon, nyárson süttették, de a XV. században elkészítésének már más módját is ismerték. Például a vadat saját levében pácolták és főzték. Manapság különböző fűszerekkel készült pácokat alkalmazunk, és nem hiányoznak mellőlük a különleges mártások sem a hagyományos krumpli- és rizsköretek mellett. De kézenfekvő a gyümölcsökkel és zöldségekkel gyarapított étel, amely jó zamatot ad a vadhúsoknak.

Az idei vadászdíény kezdésekor nemcsak a remek, toronymagasan repülő, napfényben csillogó fácánkakasoknak örültem, hanem egy remek vadászkönyv, a Vadászatok és vadételek is eljutott hozzám. Szerzői Nagy Domokos Imre és felesége, Lendvay Gabriella. Mindketten nyugdíjas tanáreberek. A Nagy házaspár férfi tagját egyrészt írásaiból, de a múlt század végétől személyesen is ismerem.

Nagy Domokos Imre többek között két remek könyvet tett az asztalunkra. Az egyik műve A vadászat a festészetben, a másik A vadászirodalom című, amelyben nagy hozzáértéssel taglalja a vadászirodalom helyzetét és definiálja a „vadászirodalom” fogalmát is.

A mostani könyv két részből áll. Az első történelmi forrásokból fakadó és a szerző saját vadászati élményeire épülő vadásztörténeteket tartalmaz. A második, vagyis a záró fejezet a vadételek elkészítésének módjával foglalkozik. Mindjárt idekívánczik, hogy a fácán-, a vadkacsa-, a vadliba-, a vadnyúl-, valamint az őzből, szarvashúsból és vaddisznóból készült falatok leírásai sajátos módon, a

saját konyhában megtapasztaltak alapján készültek. Tehát nemcsak pusztán sablonos recepteket kínál.

Nekem a vadnyúl-kocsonya receptje nyerte el tetszésemet, mivel közel negyvenesztendő vadászpályafutásom alatt még nem találkoztam ennek ízével, de leírásával sem. Az idei vadászidényben biztosan megkóstolom. Eredményes vadászatot és gazdag terítéket, a vadas kocsonyához pedig jó étvágyat kívánok!

Fotó: Ferenczy Ferenc

VÖRÖSBORRAL LOCSOLGATOTT SÜLTFÁCÁN

A tollaitól megtisztított fácánt szalonnacsíkokkal sűrűn megtűzdeljük. Kívül-belül besózzuk. A belsejébe negyedekre vágott almát, felkarikázott sárgarépat teszünk. Sütőbe tesszük, olajjal, vagy zsírral, vörösborral locsolgatva puhára sütjük. Burgonyapüré – uborka – illik hozzá.

VADNYÚLKOCSONYA

Hozzávalók:

1 jó húsos vadnyúl, 3 dl ecet, 20 dkg füstölt szalonna, vegyes zöldség, só, szegfűbors, majoránna, 1 fej vöröshagyma, 3 tojás, 2 db citrom, ha kell, étkezési zselatin.

Elkészítése:

A nyulat megnyúzzuk, kiáztatjuk ecetes vízben. Utána besózzuk, majd megspékkeljük szalonnaszeletekkel, felkarikázott zöldséget, hagymát, sót, szegfűborsot, majoránnát, 1 dl ecetet és szükség szerint vizet (de legalább 1 decit) öntünk alá, és megdinszteljük. Ha puhára főztük, kiszedjük a léből, és kihülés után hideg helyre tesszük. A levet sűrűre főzzük és állni hagyjuk. Másnap újra felfőzzük, 3 felvert tojást belefőzünk, és átpaszírozzuk. A nyulat kicsontozzuk, feldaraboljuk, egy nagyon mély tálba tesszük, és még a meleg levet ráöntjük. (Ha kell, ekkor tesszük bele a zselatint) Kihülés után hűtőszekrénybe tesszük, míg megkocsonyásodik. (Télen a szabadba is kirakhatjuk biztos helyre, ekkor nem kell megvárni a kihülést.) Másnap egy pillanatra meleg vízbe állítjuk, majd a kocsonyát egy nagy lapos tálra kifordítjuk. Citrom-szeletekkel körberakva tálaljuk.

Különösen a Duna mentén élvezik a vadkacsázást a dunai vadászok, sőt vadlúd is akad puskavégre, de annak vadászata külön tudomány, és nagy türelmet igényel.

Őszi vadás ételek

Az őszi beálltával megkezdődnek az apróvadás vadászatok: vadkacsa, fácán és nyúl kerül a terítékre. Most már a vadkacsa is „ősi” vadnak számít, hiszen vadászata szeptemberben kezdődik. A nagyvadás területeken természetesen folyik a szarvas, a dám, a muflon és a vaddisznó vadászata. Az őzbak novemberben már védelmet élvez, de a suták és az ünök selejtezése a kitűzött tervek szerint halad...

Ámde maradjunk az apróvadásnál; bár Dél-Szlovákiában is megcsappant a számuk, azért akad nyúl, fácán a belterjes tenyésztésnek köszönhetően. A broylernek is nevezett, keltetőkhöz nevelődött fácánokat nemigen szeretik a vadászok, mivel röptük gyöngye, inkább futnak és ellábolnak.

A vizek, folyók, patakok és (mesterséges) tavak mentén mód nyílik a vízi vad vadászatára is, különösen a Duna mentén élvezik a vadkacsázást a dunai vadászok. Sőt vadlúd is akad puszkavégre, de annak vadászata külön tudomány, és nagy türelmet igényel.

Ezekről beszélgetünk dr. Zoltán János sebészprofesszorral és feleségével, Éva asszonnyal budapesti, Abonyi utcai lakásukban, mert bár már nyugdíjasok, a vadászat, a horgászat és a természet szeretete iránti elkötelezettségük, szenvedélyük az évek múltával sem apadt. A lakás szobáinak falait trófeák, vadászfestmények ékesítik, de nem hiányoznak a plafonig nyúló könyvespolcok, hirdelve a házaspár irodalom iránti szeretetét is. A vadászirodalmat maguk is gyarapítják, Tomai Éva – Zoltán János: *A Kaukázustól Skóciáig vadásztunk, horgásztunk* (1987); *Ketten az afrikai őserdőben* (1973); *Taxival a Góbiban* (1986); *Vadászat régi képeslapokon* (1988) és a *Régi képeslapok mesélnek a vadászatról* színes album 2000-ben jelent meg. Zoltán János önálló munkái közül pedig idekívánczik a *Forró vadászszívvel* (1193), a *Hatvan év vadászpuskával* (1993), a *Legenda és valóság* (1996), valamint a *Vadászat*

bélyegeken (2002), mely nemcsak a vadászok keresett színes albuma, hanem a filatelisták köreiben is nagy érdeklődést keltett, sikert aratott.

A házaspár vadászmultja igen gazdag, sőt Zoltán professzor tagja volt az Egyetértés vadásztársaságnak is (1963-ban alakult), amelynek alapító tagjai Apró Antal, Biszku Béla, Czinege Lajos, Fock Jenő, Kádár János, Földes László (Hobó édesapja), Aczél György, egyszóval miniszterek, tábornokok és pártvezérek. Néhány szerényebb foglalkozású, a szakmájában elismert, eredményes ember is bekerülhetett a társaságba, ilyen volt Zoltán János arcsebész, a budapesti Honvéd Kórház főorvosa. A vadásztársaság múltjáról sok-sok legenda kering mind a mai napig. Zoltán János a Legenda és valóság című könyvében megpróbál egyikre-másikra fényt deríteni. Egy-egy dokumentumból kiderül az is, hogy néha csak bicskával szalonnáztak, vagy felvágottat ettek, de a protokollvadászatok menüje a régi „oligarchák” vadászataira és bőséges étkezéseire, vacsoráira emlékeztet.

Vadászétlap

Az 1973. november 25-én megtartott vadászatot részt vett Lütgendorf osztrák hadügyminiszter is. A vacsora étlapja az alábbi volt: hideg libamáj makói módra; fácánleves csigatésztával; csirkepörkölt, galuska, házi tarhonya; ősült vörösboros mártással; gyümölcstál és fekete. Italok: cseresznyepálinka, Unikum, badacsonyi szürkebarát, soproni kékfrankos, tokaji aszú és ásványvíz.

Majd tíz évvel később, 1982. február 4-én a soponyai fácánvadászaton a reggeli: sonka, szalámi, kolbász, lángos, paprikás kárársz, tea és kávé. Tízórára mákos-diós kalácsot, virslis rolót, forralt bort, teát és kávéét osztottak. A vacsorán: húsleves; főtt hús tormával-mustárral; vadas krokett; Stefánia rúd, sült harcsa; szalmaburgonya; savanyúság; fánk – hájas tészta; gyümölcs, kávé és tea volt a menü. Természetesen a vadászatot szerény ebéd szakította meg, egy tányér meleg étel: gulyásleves vagy babgulyás, amelyet kint a természetben, fából ácsolt asztalnál, padon ülve fogyasztottak el a vadászok.

A régi vagy a közelmúlt „vadászlakomáinak” felidézése után álljon itt néhány vadas étel Éva asszony recepttárából, szívesen bocsátotta rendelkezésünkre:

VADKACSAMELL VÖRÖSBORBAN

A mellet rostjaira merőlegesen bevagdossuk és felszeleteljük. Lebőrözve vajon átsütjük, majd mellésimítunk paradicsompürét, citromlével, tört fokhagymával, vörösborral, babérlevélporral, őrölt borssal és húsleveskockával ízesítjük. Ebben megpároljuk a mellet. A levét mindig csak vízzel pótoljuk, de sűrűnek kell lennie, és tálalás előtt öt perccel hozzáadjuk a cikkekre vágott gombát, hogy ebben a finom lében párolódjon meg. Knédli vagy burgonyafánk illik hozzá.

SÖRBEN PÁROLT VADLIBA

Feldaraboljuk az elkészítendő vadlibát, olajon hagymát pirítunk, átsütjük rajta a húsdarabokat, és leöntjük annyi sörrel, hogy ellepje. Hozzáadunk babérlevelet, kakukkfűvet, borókabogyót, borsot és megsózzuk. Fedő alatt nagyon kis lángon pároljuk, amíg a levét annyira elfőtte, hogy a húst csak félig lepi el. Ha megpuhult, mustárt keverünk a szaftjába, és liszttel kevert tejföllel egy picit besűrítjük, majd összeforraljuk. Köretnek adhatunk puliszkát, de makarónival, spagettivel is jó.

EGY FÁCÁNBÓL KÉT TÁL

A fácánt megfőzzük levesnek, majd kivesszük a húst, csontjától és a bőrétől elválasztjuk, felaprítjuk a főtt húst, és zsíros lecsóba keverjük. Jénai tálba teszünk egy réteg főtt rizst, rásimítjuk a lecsós fácánt és így tálaljuk.

A másik: a megfőtt, ledarált húshoz besamelmártást (tejből, vajból, lisztből készül) keverünk hozzá, rengeteg petrezselymet, borsot és mindent, amit ízesítésnek elbír a hús. Kis pogácsákat formázunk belőle, bepanírozzuk (morzsában megforgatjuk) és kisütjük. Majonézzel, salátával, céklás rizzsel tálaljuk.

CÉKLÁS RIZS

Úgy készül, hogy a céklát félpuhára főzzük, majd nagylukú reszelővel lereszeljük. Hagymát vagy pórét karikákra vágunk és olajon megfonnyasztjuk. Rádobjuk a rizst és pattogásig piritjuk. Ezután hozzátesszük a fépuha céklát, felöntjük húslevessel, sózzuk és borssal ízesítjük.

FOKHAGYMÁS NYÚL

A gerincről és a combról a hártýákat leszedjük, majd fel-daraboljuk és legalább 24 órán át sós tejben pácoljuk, állni hagyjuk. Ezt követően libaszíron átsütjük, sózzuk, borsot, babérlevélport, kakukkfűvet adunk hozzá. Saját levében puhára pároljuk, az elfőtt levét borral felengedjük. A vége felé összenyomott fokhagymát – ízlés szerint –, sok petrezselymet adunk hozzá és egy citrom levét belecsavarjuk. Spagetti jár hozzá.

GESZTENYÉS, ÁFONYÁS TÖLTÖTT SÜLT FÁCÁN

A fanyar ízű töltelékkel megtöltött fácán bőre a vajas pecsenyelével való gyakori locsolástól sötét aranybarna színt kap, míg a mellette sült zöldségek ropogósak és édeskés ízűek lesznek.

Hozzávalók: 120 g friss vagy mélyhűtött gesztenye, finomra aprítva, 180 g áfonya vagy mélyhűtött fekete ribiszke, 60 g kristálycukor, 180 g főtt vadrizs, 3 evőkanál finomra vágott friss zöldpetrezselyem, 1 mokkáskanál só, frissen őrölt fekete bors, 2 konyhakész fácán, kb. 1 kg/db, lemosva és szárazra törölve, 60 g vaj szeletekre vágva, 30 g vaj meglágyítva, 900 g burgonya, meghámozva és felszeletelve, 12 főzőhagyma héja nélkül, 450 g kisméretű zsenge cukkini, megtisztítva és hosszában négybe vágva, 4,5 dl testes vörösbors, zellerlevelek vagy kis csokor friss vegyes fűszernövény a díszítéshez.

Elkészítése: Melegítsük elő a süttöt 180 °C-ra. A gesztenyét tegyük lobogó vízbe, s főzzük 6-8 percig, amíg meg nem puhul, de

még nem esik szét. Közben olvasszuk fel a 30 g vaját egy serpenyőben, és a felaprított hagymát mérsékelt lángon fonnyasszuk meg. Utána keverjük bele az áfonyát vagy a fekete ribiszkét és a cukrot, főzzük 2–3 percig, majd az edényt húzzuk le a tűzről. A gesztenyét csurgassuk le, daraboljuk fel és adjuk a keverékhez, majd tegyük hozzá a rizst, a petrezselymet, a sót és egy kevés borsot. A fácánmellek bőre alá csúsztassunk be egy-egy szelet vaját, majd az üregeket töltsük meg a fenti töltelékkel. Hústúkkal tűzzük össze, majd olvasztott vajjal alaposan kenjük be a fácánokat. Egy nagy tepsiben oldalára fordítva helyezzük el a két fácánt átlósan úgy, hogy a mellükkel az edény közepe felé forduljanak, majd a sütőbe téve süssük 20 percig. Időközben a burgonyát rakjuk egy lábasba és öntsünk rá annyi vizet, hogy ellepje. Forraljuk fel, majd azonnal csepegtessük le. A sütő hőmérsékletét emeljük 200 °C-ra. A tepsit vegyük ki a sütőből és a fácánokat fordítsuk a mellükre. Locsoljuk meg pecsenyelével, majd rakjuk körbe a felszeletelt burgonyával és a hagymával, s az egészet újra locsoljuk meg. A tepsit toljuk vissza a sütőbe, és süssük a húst 20 percig, majd fordítsuk a hátukra a fácánokat, és miután hozzáadtuk a cukkinit, locsoljuk meg a húst és a zöldségeket. További 20 perces sütés után emeljük a hőmérsékletet 220 °C-ra. A pecsenyelével újra meglocsolt fácánokat süssük még kb. 20 percig, amíg a hús meg nem puhul és a zöldségek aranybarna színt nem kapnak. A fácánokat a tepsiből tegyük előmelegített tálalótálra, távolítsuk el a hústúket, a zöldségeket pedig rakjuk a hús köré. Ezután fedjük le és tartsuk melegen. Az edényben maradt pecsenyelét zsírozzuk le és öntsük hozzá a bort, majd kevergetve és az edény aljáról fellazítva a leragadt barna húsfoszlányokat, kb. 5 perc alatt forraljuk be mártás sűrűségűre. A mártást öntsük a fácánokra, de külön is kínálhatjuk.

Forgách gróf remek vadászatokat rendezett, a vadászvacsorán pedig muflonból készült ételeket szolgáltak fel.

KÜLÖNLEGES VADÉTELEK

Már többször elmondtuk, hogy őseink halász, vadász emberek voltak, és vallásuknál fogva nem ették a sertéshúst (mindezek ellenére a különböző disznótoros ételeket manapság a magunkénak valljuk). Vándorlásaik, portyázásaik közben nem okozott gondot a harcosok és kísérőik ételmezése, ráadásul nem kellett csordákat terelniük maguk előtt, a lábasjóság pedig mozgathatóbb volt, amit főként a tej és a tejtermékek miatt tartottak fontosnak.

Az ősmagyarok mozgását figyelő és leíró idegen krónikások feljegyezték, hogy eleink, ha megérkeztek valahová, máris előkerült a bogrács – főként ott ütöttek táborn, ahol víz is volt – és megkezdődött a főzés, készült az ízletes gulyás. A gulyás mind a mai napig dívik tájainkon, sőt manapság versenyeket is rendeznek, ha nincs vad, hát sertés- vagy marhahúsból főzik.

Erről jut eszembe egy régi adoma, amikor a szemfüles kukta megkérdezi a főszakácstól:

- Aztán mit készít ebből a szép darab marhahúsból, főszakács úr?
- Hát fiam, lesz belőle szarvaspörkölt, vaddisznósült, őzfilé, muflontokány és vagdalt libamell – válaszolja a ravasz séf, amin aztán a gyerek annyira elcsodálkozik, hogy tátva marad a szája.

MUFLON

Gróf Forgách Károlyt, a gimesi vár urát – igaz, ő már a kastélyában lakott – nagy és szenvedélyes vadászként tartjuk számon, aki nemcsak lőtte, lövette a vadat vendégeivel, hanem védte, óvta és nevelte is. A gimesi gróf először a Tribecs hegyvonulat szarvasállományát javította fel nagy gonddal, majd elhatározta, hogy Európában csak az állatkertekben ismert muflont honosítja meg a gimesi várdomb lankáin.

Az első muflonszállítmány a XIX. század végén érkezett Gimesre. Természetesen az előre elkészített vadaskertbe helyezték el őket. A hozzáértő gondozás és nevelés eredményeként néhány esztendő

múlva lebontották a vadaskert kerítését, s a muflonok első ízben szabadon mozoghattak Európa földjén. Gróf Forgách Károlynak (1856–1911) egyébként szerencséje volt, hogy megértő, vadat szerető, jó szomszédai voltak: az Edelsheim–Gyulay család és az Apponyiak, akik szintén hozzáálltak a muflon belterjes tenyésztéséhez, majd kibocsátásához a szabad természetbe. A szakszerű munka eredményeként az 1910-es bécsi vadászati kiállításon már szerepeltek a tribecsi muflontrófeák.

Természetesen a gimesi grófit számtalan bírálat érte a muflontelepítés miatt. Felrőtták neki, hogy egy teljesen idegen vadfajt, a nem őshonos muflont akarja meghonosítani, aminek a vadászata – hisz a birka valamelyik változatáról van szó – nem lesz igazi élmény. Ráadásul a húsa sem ehető, nem a magyar gyomor számára találták ki.

Forgách gróf a méltatlankodók muflonnal szembeni feltevéseit és véleményét azzal cáfolta meg, hogy remek vadászatokot rendezett, a vadászvacsorán pedig muflonból készült ételeket szolgáltak fel. A finom falatokat őszintén dicsérte mindenki, és igyekeztek a gróf kedvében járni, hogy máskor is kapjanak meghívót a muflonvadászatra s az azt követő vacsorára.

FORGÁCH-SZELET

A mufloncombból szeleteket vágunk, szalonnával a szokásos módon megtűzdeljük, majd forró olajon kisütjük. Egy kis olajba teszünk zöldpetrezselymet, 1 kanál morzsát, sót, 2 kanál tejfelt, és a kisült húst ebben pároljuk át.

FÜRJ ÉS FOGOLY

A fogoly és a fürj lekerült a vadászható madarak listájáról. A hatvanas évek derekán, friss vadászjeggyel a zsebemben, mint afféle kezdő vadász, aki mindentudónak képzei magát és meg van győződve arról, hogy ő fogja helyreállítani a természet rendjét,

megmenteni a kihalófélben levő vadat, köztük a fürjet is, igencsak felment bennem a pumpa azon a bizonyos nyári délutánon a Garay téri piacon Budapesten, amikor fürjtojásokat pillantottam meg, szépen csomagolva. Nyelni sem tudtam haragomban, de a kofa hozzám intézte szavait:

- Tessék, fiatalember, vegyen csak fürjtojást, jót tesz majd magának is! – Ingerültségemet csak tetézte, hogy eszembe jutott az a vadászkodoma, amikor a kofa kuncsaftjainak azzal kínálja a fürjtojást, hogy nő tőlük a férfierő... Az egyik vevő – a vicc szerint – legközelebb így kéri a következő adagot:

- Még frissebbeket adjon! A múltkori ötből négy hatástalan volt...

De még mielőtt felrobbanhattam volna, ez a valóságos, kedves kofa megszólalt:

- Fiatalember, ne legyen ideges, nehogy azt higgye, hogy ezeket a tojásokat valahol a réten szedték össze! Ezek japán fürjek tojásai, magántenyésztőktől valók. De kitűnő csurgatott leves készül a fürjtojásból. Akarja, hogy elmondjam? Nagyon rövid, akár le is írhatja...

FÜRJTOJÁSSAL CSURGATOTT LEVES

Apróra vágott zöldpetrezselymet és vöröshagymát vajban megpirítunk, adunk hozzá kevés paprikát, sót, hideg vízzel felöntjük és forrni hagyjuk. Ezalatt néhány fürjtojást egy kanál liszttel elkeverünk és a főző levesbe belecsurgatjuk. Tálalás előtt adunk bele két kanál tejfölt.

Szárcsa

A szárcsa kitűnően úszó és bukó fekete vízimadarunk, a nádasok lakója. A feje és a homlokpajzsa fehér, szárnyán az első evezőtollak külső szélei is fehérek. Röpte nehézkesen indul, de ha már fel-emelkedett, akkor elég gyors. Leszálláskor nagy csapkodással ér vízre. Vándormadarunk, de néha áttelel. Képes nagyon hosszú utat megtenni. Egy Szentendrén elejtett szárcsát például Olaszor-

szágban, Laguna Pontében gyűrűztek, 849 kilométerre a hazájától került tehát puskavégre. A szárcsa vadászható, húsa természetesen fogyasztható.

SZÁRCSALEVES

A madarat megtisztítjuk, bőrét lehúzzuk, húsát pedig hideg vízben feltesszük főni. Lassan forraljuk fel, majd zöldséget adunk hozzá, pár hagymát, kelkáposztát is, és megsózzuk. Híg, világos vajas rántást készítünk és ezzel is főzzük egy ideig. Végül csipetkét vagy burgonyagombócokat főzünk bele.

Köztudott, hogy eleink halász-vadász emberek voltak, a pákászok halat, rákot fogtak, a vadászok pedig íjjal, hálóval a szabadon élő vadat ejtették el, illetve a madarakat fogták be. De nemcsak remek pákászok és íjászok voltak, hanem a hal- és vadhúsokat nagyon ízletesen el is tudták készíteni.

A mai vadászok bizony csak csodálkoznak, ha azt hallják, hogy galambleves, hisz manapság a házi galambot sem igen fogyasztják, inkább csak dísznek tartják a ház körül. De mondok merészebbet: bölénycomb vagy medvevelő, esetleg párolt mókus...

Kezdjük a galambokkal. Szlovákiában kétféle vadászható, az egyik a nagyobb testű, örvös galamb (*Columba palumbus*), európai vadgalamb. A nyaka két oldalán fehér folt, röptében is felismerhető, télen csapatokba verődik. Ha felriasztjuk, nagy robajjal emelkedik a magasba. Nálunk az öreg, odvas fákkal tarkított erdőket kedveli. Augusztustól október derekáig vadászható, télen vadászati tilalom alá esik. A másik vadászható vadgalambunk a balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*), kisebb termetű, a vadgerlétől egyértelműen megkülönböztethető, ami nagyon lényeges, mivel a vadgerle nem tartozik a vadászható madarak közé. A balkáni gerle vadászata augusztusban kezdődik és december utolsó napján ér véget. Ámde lássuk a receptet:

GALAMBOK ZÖLDBORSÓVAL

Húsos füstölt szalonnát abáljunk meg, vágjuk szeletekre, pirítsuk meg vajban néhány apró hagymával, eresszük fel levessel, tegyük bele zöldborsót, néhány szál zöldpetrezselymet, és pároljuk puhára. A galambokat süssük meg vajon, és tálaljuk fel együtt. Mielőtt a zöldborsót feleresztjük, meghinthetjük kevés liszttel.

Bölény

A bölényhús sem mindennapos eledel. Szlovákiában a kistapolcsányi rezervátumban nevelik, gondozzák a bölényeket. Abban a szerencsés helyzetben lehettem 1997 januárjában, hogy Jancsovic László meghívott oda bölényvadászatra, ugyanis úgy túlszorodtak, hogy apasztani kellett az állományt. Azon a bizonyos ködös hajnalon tombolt a januári tél. A kerítésen kívülről figyeltük a hivatásos vadászt, mígnem eltűnt egy domborulat mögött. Végül lövéstől visszhangzott a hegyoldal, bölényvér hullott a fehér hóra. Most azonban nem erről van szó. Jegyzeteim között megtaláltam egy receptet, amelyet a szőke asszony, Zdenka mondott el nekem a bölényvadászat után.

BÖLÉNYCOMB SÜTVE

A húst a csont irányában vágjuk kétfelé úgy, hogy szét ne essék, mindkét szeletet verjük vékonyra és sózzuk be. 15 deka szalonnát, egy vöröshagymát, hat szardellát és egy deka kaprot vagdaljunk össze finomra, pirítsuk meg kissé, hintsük meg borssal, és a keveréket a két szelet hús közé kenve, hengerítsük össze, kössük át süssük ki zsírban, öntsük fel húslével, s ha szépen megbarnul, öntsük le savanyú tejföllel. Ha nincs bölénycombunk, helyettesíthető borjú- vagy ökörcombbal...

Medve

Amit medvéinkről, vagyis a barnamedvéről tudni lehet, azt Ferdinand Bevilaqua Szemtől szembe a medvével című könyvében mind-mind megírta. Sok-sok vendégvadász kísérője volt, főként Európa nyugati részeiből érkeztek vadászok Szlovákiába medvét lőni. Ötezer márka volt a „vérdíj”. Az öreg vadászembertől tudom, hogy a sikeres vadászt a medve parádés trófeája illette, azaz a bundája és a koponyája. Húsát itthon értékesítették, szállodákba, tátrai étkezdékbe került, de jutott a környékbeli óvodáknak is. A medve első csigolyája – nagyon szerény trófea – az erdőgazdaság vitrinjébe került a hagyományok szerint. Feketebalogon a kilencvenes évek legelején a gyűjtemény már nyolcvan csigolyából állt, azóta nyilván gyarapodott.

Egy nagyon könnyen elkészíthető receptet ajánlok, a medvevelőt helyettesítsük, mondjuk, borjúvelővel.

MEDVEVELŐ CITROMMAL

Egy lábasban olvasszuk föl a vajat, barnítsunk meg benne egy kanál lisztet, majd hintsünk hozzá karikákra metélt vöröshagymát, pirítsuk meg ezt is, eresszük fel húslével, és főzzük el a levet. Ha a vöröshagyma megpuhult, szedjük ki, tegyünk bele citromhéjat citromlével. A velőt sós vízben forrázzuk le, húzzuk le róla a hártyát, vágjuk el és tegyük a mártásba. Pár percig pároljuk, és tálaljuk. Most azonban receptünk nem aktuális, mivel a medve téli almat alussza...

Mókus

Régi cseh vadászújságban olvastam a mókus húsának elkészítési módjáról, amitől eltekintek, mivel a mókust nem sorolják a vadászható állatok közé. No meg, a kedves olvasó talán joggal borzadozna, hogy ezek a vadászok mindent megesznek. Talán azért mégsem mindent, viszont a hatvanas évek legelején ismertem egy öreg, magányos vadászt, aki a róka combjából finom fasírozottakat készített.

A pompázatos vadászvacsorák messzi földről csábították a külföldi vendégeket is.

Nagy hírű lakomák

Vilmos cseh hercegi fejedelem (Vilém z Rožmberka), 1577-ben immáron harmadszor nősült, ezúttal egy badeni hercegisasszonyt vezetett az oltár elé. A frigynek, illetve az esküvőt követő lakodalmi ünnepségnek, azaz falatozásoknak, mulatozásoknak örült a cseh pórnép is, mivel a vőlegény összes birtokán – volt neki bőven – ingyen ehettek, ihattak és hagyományaik szerint szabadon mulathattak. A krónikák szerint Vilmos herceg bizony ezúttal sem volt szűkmarkú. Sírt az erdők-mezők vadállománya, de sírtak-rittak a háziállatok is. Összesen 113 szarvas, 98 vaddisznó, 162 őz, 2229 nyúl, 470 fácán, 276 nyírfajd, 3910 fogoly és 22 687 seregély került rerítékre, majd feldolgozásra, fogyasztásra. Háziállatokból 370 ökör, 2687 ürü, 1579 borjú, 300 sertés, 577 süldő, 600 pulyka, 3000 hizott kappan, 12 888 tyúk, 2500 csibe, 3350 lúd került levágásra. De felhasználtak 40 837 tojást és 88 veszfáliai sonkát is. A halételekhez 15 800 pontyra, 5960 pisztrángra és egyéb halféleségekre volt szükség.

A ma embere számára az adatok egy picit feltupírozottnak tűnnek, különösen a vadállomány terítése gyanús. Pedig valódi, hiteles adatokról van szó, mivel Vilmos fejedelemnek a krumlovi birtokain kívül még gazdag vadászterületei voltak Vimperkben, Krumlovban, Třeboň és Netolice vidékén, sőt jelentősek voltak Nové Hradý és Rožmberk vadaskertjei is.

Vilmos herceg egyébként gazdag és bőséges vacsorát rendezett egy-egy vadászat alkalmával is. Ezek a vadászvacsorák messzi földről csábították a külföldi és a cseh vadászvendégeket is.

De kanyarodjunk hazai tájakra, mivel köztudott, hogy eleink is vadásztak, és szerették a gazdag, változatos konyhát, de nem a disznósülteket, mint például a csehek, ámbár a XVII. században már itt-ott a disznóhús is megjelent, előfordult az étlapokon. Viszont érdekes lehet számunkra az is, hogy nem a levessel kezdték

az ebédet, hanem más falatokkal, és csak negyedik vagy ötödik fogásként került a leves az asztalra, ha egyáltalán szerepelt az étrendben...

A galgóci gróf, Thurzó Szaniszló 1603 januárjának elején vendégeket hívott várába. A vár nagytermében a várúr az alábbi menüt szolgáltatatta fel vendégeinek: Tehénhús tormával; Kappanhús mézelt tésztával; Leves, melybe kenyér és kolbász volt aprítva; Kecsege sóban főve; Hód farka gyümölcslével; Pulyka, vagyis „indiai tik”; Tejbefőtt borjúból; Báránytüdő tiszta borssal; Bárányhús citrommal, vagyis „limóval”; Borjúhús megspékelve; Savanyú káposzta tehénhússal; Sült lúd; Apró madarak disznóhúspeccsenyével; Császármadár sütve; Pástétomok; és Ostyabélés aprópástétommal. S bár e nevek szinte ínycsiklandóan hatnak az emberre, mai gyomorral gond lenne végigenni e bőséges étrendet. S a napnak ezzel még nem volt vége, eztán jött csak a vacsora. A vendégek ismét asztalhoz gyűltek a galgóci vár nagytermében: Lúdhús rántott liszttel; Kappan vagdalva; Csík káposztalén; Borjúhús tiszta borssal; Kecsege éleslével; Sült kappan; Tehén-húspeccsenye; Karórépa tehénhússal; Rántott hal vajban; Lúdcímer sütve; Disznóhúspeccsenye; Tehénhús petrezselyemmel; Fánk vajban; Ostyabélés; Szilva tortával és nyúlhús feketével. És ez így ment körbe-körbe, s a főszakács, ha jobb napokon kitett magáért, akár húsféle ételt is felszolgáltak a vendégeknek. A böjti napokon, azaz pénteken egy picit visszafogottabb volt a menü, de semmivel sem kevésbé vonzó vagy ízekben szegényebb. Íme, a pénteki választék: Sóban főtt csuka; Kecsege éleslével, Csuka fehér lengyel lével; Viza gyümölcsös lével; Csík marsolt lével; Csuka éleslével; Csuka németes módra; Lencse faolajjal; Csík káposztalevéiben főve; Savanyú káposzta faolajjal; Rántott hal vajban; Posár (halfajta) tiszta borssal, vajban; Sült hal borsporral, vagyis tört borssal; Aszúmeggy- (aszaltmeggy) leves; Tejes ízek vajban; Kecsege sóban; Aszú szilva török rizksával; Aszú hal, vagyis szárított hal ecettel; Süllő hidegen tálalva.

Természetesen Thurzó Szaniszló lakomáin nem hiányoztak a jó galgóci borok és egyéb italok sem, de azok felsorolása egy további fejezet lenne...

A múlt század rossz hírű pártkorifeusainak lakomái titkosak maradtak, nagy elővigyázattal, szinte államtitokként kezelték a fogadásokat. A néhány szájhagyománynak köszönhető fennmaradt emlék is inkább az ivászati orgiákról regél, mintsem, hogy elárulná egy-egy jó étel nevét vagy receptjét. Nemrég olvashattuk egy lapban, hogy amikor Rákosi Mátyás a Szovjetunióban töltötte szabadságát, a világproletariátus nagy vezére fogadta, és alaposan berúgatta. Hruscsov visszaemlékezése szerint Sztálin annyira itatta a kopasz magyart, hogy már attól félt, Rákosi nem éli túl. De túlélte. Másnap reggel hazautazott...

Királyi ebéd

Bármennyire divatosak is manapság a sertéssültek, a disznótoros vacsorák és a disznóhúsból készült finom füstölt falatok, eleink nem kedvelték igazán, és talán vallási okokból sem ették a sertéshúst. Az ősmagyarok bizony kelet felől vándoroltak a népek tengerében, és vallásukat, szokásaikat, beleértve az étkezési hagyományokat is, nagyon sokáig megtartották. Különösen a disznóhús fogyasztásának tilalma tartotta magát, pedig, ugye, milyen magyaros ételnek hisszük manapság!

Az igazság az, hogy új szomszédainktól, a szláv népektől tanultak meg őseink enni, és apránként rákaptak a füstölt, sózott sertéshúsok fogyasztására. Kézenfekvő, hogy a hurka, a sonka, a kolbász és a szalonna szavunkat a szomszédos szlávoktól kölcsönöztük, s annyira meghonosodtak nyelvünkben, hogy manapság már senki sem gondol eredetükre... Ámde lássuk a királyi ebéd történetét!

Nos, történt egyszer – de valóban megtörtént –, hogy Zápolya, azaz Szapolyai János magyar király, meghívta udvarába a nyakas magyar érseket, az esztergomi egyházfőt, Várdai Pált. Zápolya sok-sok rigolyáját feljegyezték a krónikások, erényei közé tartozott azonban az a tény, hogy nagyon jó és kitartó vadász volt, szerette a vadat, szeretett vadászni, és tisztelte a természetet. Most azonban ott tartunk, hogy az érsek megérkezett a királyi udvarba, ahol már nagy pompával készültek az ebédhez. A krónikások feljegyezték, hogy a király rendelkezésének értelmében csak disznóhúsból készült ételeket szabadott felszolgálni. Az első fogás sertéssült volt vöröskáposztával, második fogásnak disznópecsenyét hoztak fűszeres mártással, harmadszorra malachús feketebors-lében került az asztalra, és végül fokhagymás kocsonyával fejezték be az ebédet. Evés közben János király – nagyon nagyétkű ember volt, ami látszott is termetén, jó étvágygal és sokat fogyasztott a finom falatokból – vaskos, finoman szólva póri tréfaíval szórakoztatta,

vagy inkább ugratta az érseket, és kedvesen, szívélyesen kínálgatta a pompás étkekkel. Várday érsek azonban semmihez sem nyúlt, nem fogyasztott a disznóságokból, éhen ült az asztalnál. Amikor a király már megunt a tréfálgatást, és látta, hogy a nyakas, konok ember eleget szenvedett, így szólt hozzá: – Érsek uram, olyan természeted van, mint a töröknek, hogy nem szereted és nem eszed a disznóhúst – és kappanhangján elégedetten kacarászott. Erre a megalázásra az érsek keményen visszavágott: – Igen! Felségeden viszont meglátszik, hogy más vér csörgedezik ereiben, mert nem szeret egyebet csak a disznóhúst, a szalonnát meg bicskával, kézzel eszi, fogyasztja és falja. Ha már ebédre hívott, legalább egy tál vadhúst vagy baromfit rendelhetett volna az asztalra!

Zrínyi asztalánál

A magyar sors ékes példája volt a szigetvári hős unokájának életútja, ki a türelmetlen Pázmány türelmes tanítványa volt, katona férfi, olasz műveltségű, sok nyelvet beszélő, európai látókörű kultúrember és költő, Zrínyi Miklós. Pedig sokan – még talán ma is – nem tartották magyarnak származása miatt, noha mint költő és hadvezér hangosan és világosan beszélt, írt a „szegény magyar nemzetéről”. S harcolt érte szorgalommal, fáradhatatlanul. Az sem titok, hogy magyarul érző politikus és hadvezér volt...

A hős és temperamentumos emberről lejegyezték, hogy *„termete megfelelő volt, inkább jóvágású, mintsem magas, se nem sovány, se nem testes, de mindenféleképpen arányos”*. Haja barna, szeme élénk, járása méltóságos, hatalmával sosem élt vissza, nem volt erőszakos, inkább kegyelmes. Ritkán büntetett, soha nem állt bosszút, ámde az is benne volt lényében, hogy egyszerre keltett félelemmel vegyes tiszteletet. Katonái szerették, hisz osztozott velük a dicsőségben és a nélkülözésekben egyaránt...

Mondom, Zrínyi Miklósról (1620–1664), a grófról sok mindent elmondtak és megírtak kortársai, de arról, hogy miként élt mint ember, a családja körében, hogy milyen udvartartást vezetett, nagyon keveset tudunk.

Ám mégis maradt fenn valami: Bethlen Miklósnak, a hányatott életű magyar főúrnak és írónak köszönhetően. Bethlen Miklós (1642–1716) járt Zrínyi Miklós udvarában. Emlékirataiban ezeket írta: *„Engem ez a nagy ember érdemem felett becsüllött, amennyire azt egynéhány napok alatt tapasztalhattam, szeretett. A várban egy szegletházban nekem tisztességes kárpitos házat, külön szolgálóimnak ugyanott meg külső házat külön, lovaimnak, szolgálóimnak a városban jó szállást és tisztességes bő prebendát rendele, minthogy olyan rendet tartott, hogy maga, felesége, két-három kedvesebb úrfi, vagy olyan kedvesebb elsőrendű szolgálója, s papjával nyolc személlyel circiter, benn*

a maga kis palotájában ett, lévén más nagy asztal uraimék a nagy palotán; melyet az akkori időben nem is igen dicsértek, mint németes szokást a magyarok benne, minthogy a magyar felesége holta után a német feleséggel kezdette volt, és csak akkor ett a nagy palotán, amikor sok úri fő vagy vitézlő rend vendége érkezett.

Nékem benn volt véle asztalom; ekkor kevesen ettünk benn: maga, felesége, egy kis asszonyka, Zichi Pál úrfi, Vitnyédi csak akkor érkezvén oda, Guzics Miklós udvari kapitánya, a páter és én. Nem sok tál, mint a német szokása, de ugyan szép úri asztal volt a belső; a nagy palotában való hosszú igen, magyaros és bő, tisztességes asztal volt, minthogy nagy udvara is volt.”

Bethlen Miklós 1664. november 13-án érkezett Csáktornyára, és „csak öt nap lehetett véle ismerkedésem, s odalőn – írja bánatosan emlékirataiban. – Ezalatt szép őszi üdő járván, majd mindennap vadászni jártunk, paripát adott mindenkor alám. 18 november is erdei disznókra menénk, ebéd után hintón, volt ugyan paripa is.”

Zrínyi sorsának szomorú végét tudjuk, amely nem kis kételyeket és vitákat váltott ki évszázadokon át a történészek körében és az egyszerű emberekben, a költő tisztelőiben.

A szemtanú, Bethlen Miklós is kételkedve zárja történetét: „Igy lőn vége Zrínyi Miklósnak: csuda, olyan vitéz, sem lőtt, sem vágott a kanhoz, stuc, spádé lévén nála.”

Mióta eszünk asztalnál?

Első pillanatra azt hinné az ember, hogy asztal nélkül szinte nem is lehet enni. Pedig dehogynem! A szabad ég alatt, bográcsban való főzés a gyűjtögető életmód maradványa. Ugyanez az életmód hagyományozta ránk a bográcsban főtt ételek tálalásmódját is. A kint járó emberek a párolgó vasfazekat egyszerűen a pusztára földre helyezik, körülülük, s kagylóhéjból meg vesszőből szerkesztett kanalakkal meregetnek belőle. Tehát az étel kezdetben még nem szakadt el a földtől. A bogrács, a serpenyős főzés a pásztorélet hagyományaként sokáig tovább élt a parasztházakban. Korábban ezekben sem volt asztal. A bográcsot a földre állították, és zsámkokkal rakták körül. Aztán ülve, fakanállal szedegettek belőle. Közös bográcsból, többen? Természetesen. Vagy a bográcsból, vagy a subáról. Szokásban volt pásztoraink között az is, hogy a bográcsból a pörkölt húst vagy a köleskását a subára fordították ki. A suba volt tehát az asztal. A fejlődés következő foka az evőszék. Ez tulajdonképpen egy alacsony és lyukas ülőkéjű szék. Ebbe állították a bográcsot, mely így vált el a földtől. Igen ám, de az evőszék még nem asztal!

Hamarosan elérkezett a fejlődés idejéig is. Az alacsony evőszék, vagy mint az asztal szó meghonosodása után nevezni kezdték: asztalszék, nemcsak a pásztorok közt, hanem a parasztkonyhában is közönséges volt. Innen mindinkább kiszorította az úri rendből átkerült magasabb asztal, mely idővel már a szobában kap helyet, de tarka, hímzett, szőtt abrosszal letakarva sokáig inkább csak díszbútor maradt, akárcsak a magasra vetett ágy vagy a festett-faragott szék.

Mióta használunk kanalat?

A kanál használata visszanyúlik az emberiség legrégibb korába, alakja a legkülönbözőbb népeknél évezredek során ugyanaz maradt. A legprimitívebb kanál a behasított nádszálba szorított fél kagyló. Előfordul őskori, középkori leletekben – de halászkok, pákászkok még századunkban is sok helyen ilyenekkel kanalazzák az ételt. Az őskorban agyagból készült, formája kis, kagyló alakú csésze, amelynek egyik oldalából nyél áll ki. Svájci leletekből, hol a tárgyak konzerválóbb rétegekben feküdtek, ismerünk fakanalakat is, amelyek szintén az újabb kőkorból erednek. Az asszírok vörösréz-ből készítették a kanalat. Az egyiptomiak fából faragott kanalakat használtak.

A görögöknél még aranykanál is előfordult, jobbára azonban homorúra formált kenyértészta szolgált kanálként. Pompejiben bronzkanalakat találtak.

A XIV. és XV. században a francia és a burgundi udvarban kezdődött a luxuskanalak virágkora. Ötvösök, zománcolók és elefántcsont-faragók remekeltek kanálügyben. A XVII. századtól kezdve tűnnek fel azok a kanalak, amelyeket nagyrészt ma is használunk: az enyhén hajlított nyelű, lapát alakban végződő evőeszközök.

A fejedelem asztalánál

Rákóczi fejedelem jó étkü, jól táplált ember volt, nem válogatós, ám szerette az ingyencségeket, például a vadételeket, így a vad-sülteket is. A Rákócziról ránk maradt képeken e jóétkűségnek nem látszanak a nyomai. Pedig nem volt sovány. A bécsi udvarnál Dick Franci, vagyis Kövér Feri volt a gúnyneve... Most azonban ott tartunk, amikor II. Rákóczi Ferencnek még csak „kisurunk” volt a titulusa a nép körében. Ungvárott gyűltek össze Bercsényinél, hogy majd onnan több napos bölény-, medve- és farkasvadászatra induljanak. Az ötven-hatvan vendéget is befogadó tág, díszes teremben már terített asztal várt, és a kandallóban deréknyi vastag, lángoló fahasábok. Tél volt, Boldogasszony hava, hó borította a vidéket. A vendégek csendben beszélgettek, ott volt gróf Forgách Simon is, magyar királyi tábornok, aki Lipótot szolgálta, a német császárt és magyar királyt. Az udvaron csendülő kisharang szavára, Rákóczi az asztalhoz vezette a szépséges Bercsényinét, Csáky Krisztinát. Miután mindannyian letelepedtek, kiadós ebédet szolgáltak fel, amit a vendégek jó étvággal, hamarosan bekaptak, és máris indultak az Ung folyását követően Vihorlát és a Szitnyáki hegyek felé... Mire a vadásztáborba értek, az óriási hegyek közt meghúzódó völgyben öreg este volt már, csak a tüzek lángjai világítottak. A fővadász kürtjén jelezte az estebédet. A vadász urak a vadásztábor közepén lobogó nagy máglya köré gyülekeztek, és az odakészített tuskókon foglaltak helyet. Bercsényi zöld mentés vadászai szolgálták fel a friss főtt bográcshúst cipóval, mely mellől nem hiányoztak a tele kulacsok sem.

Évés közben tréfálkoztak, régi vadásztörténeteket meséltek, a fővadász pedig újabb porciók kilátásba helyezésével biztatta a vendégeket. Ám azok torkig laktak a bőven borsozott vaddisznóhússal. Aztán nyugovóra tértek, mert tudták, hogy a másnapi bölényvadászat nem lesz gyerekség...

Reggel Bercsényi diópálinkával kínálta a vendégeket, majd a finom itóka után kiadós reggeli következett: sült kolbász és pirított szalonna friss cipóval. Örök talány, hogy a majdnem még meleg cipó mily utakon került a téli erdők rengetegébe. A hajtás úgy alakult, hogy gróf Forgách Simon állása felé szorították a nemes nagyvadat. A tábornok vagy harminc lépésről biztos kézzel tüzelt a bölény vékonyába: Vihorlát magányos ősbikája elesett!

Estebédre a vendégeknek a bölény húsából készült étet szolgáltak fel, de volt aki csak kóstolgatta, s inkább vadásztarisznyája után nyúlt, mert a bölény a szíjnál is rágósabb volt. Persze, Forgách grófot nem zavarta, kétszer is evett belőle, hiszen ő volt a bölényölő, s a vadászszerencséjének tartotta hősies cselekedetét, a bölény elejtését. Pedig Bercsényi keze volt a dologban, hiszen a vadászatnak nem csak férfias szórakozás volt a célja, hanem a tábornokot szerették volna a szabadságharc oldalára állítani. Ami végül is sikerült...

A vadászat másnap folytatódott. Gyors reggeli után farkasra indultak. Ezúttal Bercsényi volt sikeres, a megsebzett, kutyaszorítóba kényszerített vadhoz ugrott, és törével nyakszirten szúrta.

Onnan aztán Percsényen keresztül vezetett az út, Bercsényi uradalmát nem kerültek el. A tágas udvarházban vadászvacsorát kaptak: savanyú nyúlves, borban főtt vaddisznó, őzgerinc süve, nyárson forgatott fácán és fogoly volt a menü...

Az emlékezetes vadászat után gyorsan zajlottak az események, Rákócziból fejedelem lett, és a fejedelem asztala olykor-olykor annyira gazdag volt, hogy hetedhét országon túl sem volt párja. Az ország rendjeinek gyűlésén 1705-ben 366 tál ételt hordtak fel, de nem feledkeztek meg a pórnépről sem. Erdélyi fejedelemmé való beiktatásakor, 1707-ben őszi szokás szerint az ország minden piacán ökröket sütöttek. A hatalmas tárolókból, hordókból folyt a bor Marosvásárhely főterén. Ott aztán óriási kádakból kupákkal, kannákkal, sőt süvegekkel meregették a székelyek az isteni nedűt...

Egy másik legenda, de inkább hiteles feljegyzés arról a történetről szól, amikor Rákóczi fejedelem 1711-ben meghívta és megvendégelte szövetséges barátját, Nagy Péter cárt. A lakomára a fejedelem lengyelországi birtokán, a viszocskai kastélyban került sor. A kitűnő ebéd, magyaros falatok után a legfinomabb tokaji aszúborból az oroszok nagy cárja egy picit becsiccsentett. Rákóczi vitézei emelték hintájába. De ugyanaz volt a helyzet a minisztereivel is.

A szemtanú krónikás, Mikes Kelemen által is kedvelt Szathmári Király Ádám, a fejedelem apródja ezeket írta naplójába a nevezetes eseményről: *„Akkor csak az közrendű muszka vitézek is sisakkal isszák vala a jó tokaji bort.”*

Újra itt van a halászlé

Eleink halász, vadász, madarász emberek voltak, és vándorlásaik során mindig ott telepedtek le, ahol a folyók vizében bőségesen termelt a hal, s a mezőkön a vad. Tudták, hogy a halhús nagyon egészséges táplálék, s noha halszálla akkor is létezett, nem riasztotta el őket a hal fogyasztásától. A halat általában nagyon egyszerű módon – mint a mai halászhok, természeti emberek – készítették, leginkább sültve. Ám a halászlé s a halpaprikás is nagyon régen ismert és elterjedt. Különösen, hogy készítésük nem bonyolult, nem kíván különösebb előkészületeket. Ráadásul a szabad természet ölen is elkészíthető, és igazán ott ízlik a legjobban.

A halászlé elkészítéséhez fogjuk a bográcsot és a nyersanyagot: a halat, a vágott hagymát, a sót, a paprikát beletesszük, majd vízzel felöntjük. Fa, száraz gally mindenhol akad bőven, s félórai, erős forralás után kész is az étel. Ez a halászlé elkészítésének a legegyszerűbb módja, a halászhok jól bevált, egyszerű, ősi receptje szerint. A halászlé ősidők óta pontyból készül, minden más hal csak hozzájárul, jó ízt ad a halászlének.

Említettük a halszállát, mely bizony a ma emberét egy picit elidegeníti a hal fogyasztásának élvezetétől. Sőt van, akit egyenesen elriaszt annak félelme, hogy a halszálla megakad a torkán, és fulladást okozhat. Az óvakodóknak – ami egy picit talán jogos is –, a halszálla miatt aggodalmaskodóknak elmondhatjuk, hogy közismert a szállás halak szállástalanítása, vagyis filézése. Az így előkészített halban sütés, főzés után nem marad szálla, veszély nélkül fogyaszthatjuk.

A halételek elkészítésének különböző módját és receptjét ismerjük. Ám a legtöbb háziasszony a halat – legyen az csuka, harcsa, amur, busa, ponty – kirántja. Talán mert a halételek készítésének ez a legegyszerűbb és leggyorsabb módja. Ráadásul különösebb

anyagszükségletet sem igényel. Elég hozzá egy kis zsír (olaj), zsemlemorzsa, liszt, tojás, só, tartármártás, citrom, petrezselyem zöldje, burgonya és természetesen a hal, mondjuk, legyen ponty, és elkészülhet az ebéd.

De nézzünk valami különlegesebbet. Tolnai Kálmán könyvében három receptet is kínál heringből: hering sült, hering tejfölösen és töltött hering. Igen ám, de a heringek, ezek az északi tengerekben élő halak füstölt vagy savanyított, sózott formában, pácolva jutnak el hozzánk. Mit lehet ezzel kezdeni, kérdezheti joggal a kedves olvasó. Nagyanyáink recepttárában található egy elfogadható módja a hering elkészítésének.

HERING MELEGEN

Két nagy heringet néhány órán át áztatunk s több vízben megmosunk. Ha a sót jól kiszívattuk belőle s jól megtisztítottuk, a hátán végighasítjuk, a gerinccsontját kivesszük. Újból jól megmossuk a sótól, deszkára tesszük, és a következő töltelékét készítjük hozzá: 20 dkg fehér szalonnát vagdaljunk jól össze három keményre főtt tojással, adjunk bele kevés reszelt citromhéjat és felvagdalt zöldpetrezselymet, és hatkanálnyi friss zsemlemorzsát is keverjünk hozzá. Ha összevegyítettük, tegyük bele a hering sótól kiáztatott ikraját.

A felhasított heringet töltsük meg e töltelékkel, majd varrjuk össze nagy laza öltésekkel, hogy a sütés alatt ki ne jöjjön belőle a töltelék. Vajjal kikent tepsibe tesszük. Csendes tűznél megpirítjuk, többször megforraljuk, hogy mindkét oldala ropogósra süljön.

Tálaláskor a cérnát szedjük ki, a halat vagdaljuk fel éles késsel, és hosszú tála rakjuk rá a szeleteket, mintha egészben volna a hering. Zsírban sült burgonyát adunk hozzá tartármártással, citromszeletekkel és petrezselyem zöldjével díszítve.

Jókainé konyhatitkai

Jókaiék kissé viharos házasságkötésük után boldog házasságban éltek, noha úgy hírlik, hogy azért mindvégig az „asszony” tartotta a gyeplőt, vagy hordta a kalapot. Ezt azonban úgy is lehet értelmezni, hogy Jókai Mór ezzel megszabadult a családi gondoktól, és nyugodtan írhatott vagy ápolhatta szeretett szőlőskertjét.

Jókainé Laborfalvi Róza (1817–1886), családi nevén Benke Judit, „nagyfejedelmi” alkátú színésznő volt, mindamellett nagyon értett a konyhaművészethez is. Különösen a magyaros ételeket kedvelte, készítette és tálaltatta vendégeinek, akik őszintén dicsérték konyháját. Jókaiéknál gyakori volt a töltött káposzta, amelynek titkait csak a „nagyasszony” ismerte. A csipedett is a finom ételek közé tartozott, amit ízletes, cukorédességű, frissen tört tejes csöves kukoricával ettek, fogyasztottak vendégei. Híres volt a Jókainé által készített, rizzsel körített paprikás csirke. A Róza asszony receptje szerint készített juhhúsból – mai szóhasználattal élve birkahúsból – főzték a gulyást, aminek ízeit azok is dicsérték, akik egyébként nem túlzottan rajongtak a bárányért... Ám a halételek sem hiányoztak asztaláról. A pompás hallevések mellett a balatoni fogast vagy süllőt is remekül tudták elkészíteni, amit kellőképpen méltányoltak és köszöntek meg az egybegyűlt barátok, vendégek. No de a süllőn és a fogason kívül van a Balatonnak még egy remek hala, a garda, amiből remek specialitást lehet készíteni.

A **garda** (*Pelecus cultratus*) a pontyfélék családjába tartozik, de kisebb hal, sugár-kardosnak is hívják, átlag fél kiló, ritka köztük az egykilós hal. Húsa nagyon ízletes, de nagyon szálkás, hát Jókainé ezen is tudott segíteni... Irányításával a gardát ezüstösen csillogó apró pikkelyeiktől és belső részeiktől megtisztították, azután deszkára fektették és mindkét oldalán egészen a gerinccsontig ötven-ötven vágást tettek éles késsel. Ezek a bevágások arra szolgáltak, hogy a halszálkákat elaprózzák úgy, hogy evés közben a

fogyasztó vendég észre sem veszi. A szálka tehát nem akadhat meg a torkán. Azután a halat – mármint a száz vágással bevágott halakat – jó édespaprikával és sóval mindkét oldalról bedörzsölték és megsütötték. De a halsütés sem volt egyszerű, annak is megvolt a módja: *„Egy felhasogatott fazsindelyből hegyesre faragott kis nyársat, a „cserépcsíkot” a hal száján keresztül úgy nyársalják fel, hogy a hegyes vége a hal farkánál valamivel hosszabban kiálljon, úgyhogy meg lehessen fogni ezt a fácskát. A hal feje oldalán pedig még hosszabb darabnak kell kimaradnia a cserépcsíkból, hogy annál fogva a sütni való halat oda lehessen tűzni a parázs mellé.”*

Amint olvashattuk, a hal elkészítésének eme módja közös munka volt, vagyis a szabadban a tűznél, paráznál mindenki sütötte a maga halát, amire leginkább üdüléskor, nyaraláskor került sor. Jókaiéknak is volt nyaralójuk a Balaton partján, így hát gyakori volt a gardasütés vendégeik és szomszédaik társaságában...

A meghívottak általában akkor érkeztek a gardasütés színhe-lyére, amikor már fénylett és izzott a parázshalom, hozták, majd szétosztották a cserépcsíkokra húzott halakat. Megkezdődött a gar-dasütés. Amikor már terjedt a piruló halacskák étvágygerjesztő illata, a farkuk végén kiálló fanyársnál megfordították, hogy ne csak az egyik, hanem a másik is süljön. Azután lehetett is fo-gyasztani a parázon szép pirosra sült halakat. Minden vendég kihúzott magának annyi halacskát, amennyit kívánt, vagy bízott benne, hogy el tud fogyasztani, és pompásan falatozott a pirosra sült garda ízletes húsából. Finom puha cipót és uborkasalátát kínáltak a hallakoma mellé, de ízlett a kitűnő zamatú Balaton-melléki bor is. A vendégek természetesen nem asztaloknál ültek, hanem a tűz körüli gypszyenyegre telepedtek. De azért Róza asszony az idősebbek kedvéért hozatott néhány padot is...

Történt egyszer, mikor egy Mórocz nevű szomszéd volt a gar-dasütés rendezője, hogy az illat odacsábította Róza asszony Selika nevű kedvenc kutyáját is. Az egyébként szófogadó, illetudó jószág

szinte megbódult, és közelről szeretett volna meggyőződni a finom illatok forrásáról. A parázs mellé tűzdelt halakhoz baktatott és beindította szaglószerveit. Ám a vendéglátó a kutyára rivallt: – Csiba, ne! Takarodol innét! – erre a nagytestű eb elkotródott. Ám a kutya úrnője nagyon a szívére vette a durvaságot, a kedvencével szembeni inzultust, és soha nem tudott megbocsátani Mórocnak.

A lakoma utáni vidám danolászás sem tudta felvidítani, fáradtnak tette magát és hazaindult. Elsőnek férje, Jókai Mór követte, de a többi hozzátartozója sem maradt tovább.

A receptnek mesélője

Karel Čapek (1890–1938) cseh író, drámaíró, remek elbeszélő szerint: „*A viccnek szerzője nincs, csak mesélője.*” Eme elmés mondását a sütés-főzésre, illetve a receptekre vonatkozóan imígyen formálnám: A receptnek szerzője nincs, csak mesélője. Kívülről talán egy picit erőltetettnek tűnhet, de a lényege, hogy csak az tudhat receptekről mesélni, aki főzni is jól tud.

Volt nekem egy kedves gyermekkori cimborám, Borbély János, aki a nagyon régi szakácmesterséget választotta hivatásul, életének céljául. Hangsúlyoznom kell, nemcsak mint szakmát sajátította el tökéletesen a főzést, hanem megszállottan fejlesztette is tudását. Több száz receptet hordozott fejében, és sosem keverte össze egyiket sem. Gyűjtötte a régi szakácskönyveket, étlapokat, és mindent, ami a szakmájával összefüggött. A főzéshez való hajlama már gyerekkorában megmutatkozott. Tehénpásztorkodásunk közben nyáron remek betyárpecsenyét sütött, de a szalonnát is másként csinálta, mint mi. A nyársra a szalonna közé vöröshagymakarikákat tűzdelt, ami mindjárt más ízt adott az egésznek.

Legendás főszakács

A szakmát Póstyénben tanulta ki. Első munkahelye az ötvenes években Nyitrán, a Magyar Vendéglő volt. Főztjének hamarosan híre ment a városban, a vendégek elégedettek voltak és dicsérték a fiatal szakácsot. Csakhogy városrendezés címén a vendéglőt sajnos lebontották. Azután a Zobor 3-as vendéglőnek lett a főszakácsa, ott, ahol a Magyar Tanítók Központi Énekkara alakult több mint negyven éve. A régi nyitraiak gyakran felkeresték, noha egy picit távol esett a várostól, a Zoboron lakó Bártfay Gyula (1888–1979) szobrász is gyakori vendége volt. Sajnos János aránylag korán, a századfordulón, 62 éves korában itt hagyott bennünket, és magával vitte a szakácstudományát is...

De a hatvanas évek végén, amikor már a Mladost főszakácsa volt, három receptet lejegyeztem tőle, meg is jelentek a Vasárnapi Új Szó Vasárnapi ebéd rovatában. A receptek alapanyaga az őzhús volt. Az első őzpástétom elkészítésének a receptje, a második vadászleves bécsi gombóccal, és a harmadik tűzdelt őzcomb áfonyával. Az őzből ritkán szoktunk levest főzni, így most annak a receptjét ajánlom.

VADÁSZLEVES BÉCSI GOMBÓCCAL

Hozzávalók:

50 dkg őznyak, 3 sárgarépa, 5 dkg petrezselyem, 5 dkg zeller, babérlevél, feketebors, só, paradicsompüré, 10 dkg simaliszt, 2 zsemlye, 2 tojás, 2 dkg dara, 1 g curry, 10 dkg zöldborsó, 3 hagyma, 3 dkg vaj, 1 dl tej és zöldpetrezselyem.

Elkészítése:

A kicsontozott és megmosott őznyakat apró kockákra vágjuk. Az apróra vágott hagymát zsírban megpirítjuk, majd felöntjük paradicsompürével. Hozzáadjuk a húst, és mérsékelt tűzön 10 percig reszteljük, majd hozzákeverjük a lisztet. Ezzel egy időben 2

liter vízben feltesszük a kockákra vágott zöldségeket és az előzőleg zsíron megpirított őzcsontokat, és puhára főzzük. A csont levét a zöldséggel a húsrá öntjük és 20 percig együtt forraljuk, miközben beletesszük a bécsi gombócokat.

BÉCSI GOMBÓC

Hozzávalók:

2 kockákra vágott pirított zsemlye, 2 tojás, 2 dkg dara, zöld-petrezselyem, só, vaj és tej.

Elkészítése:

A pirított zsemlyére ráöntjük a tejet, hozzáadjuk a tojást és a többi kelléket, majd galambtojás alakú gombócokat készítünk és a levesben 20 percig főzzük.

Vadhúsok nyárson sütvé

Városkánk, Verebély Ipolyságról származó polgármestere, Tóth Tibor mérnök augusztus derekán szalonna- és kolbászsütést szervezett a nyugdíjasoknak. Nagyszerű alkalom volt ez a beszélgetésre, a múlt felidézésre, még a régi kirándulások, nyársas sütések is szóba kerültek...

Nekem érdekes módon a múlt esztendő végén Pécssett, Nozdroviczky Lajos (1862–1943) sírjánál tett látogatás jutott az eszembe, mert a Nozdroviczén (ma Kotešová), Trencsén vármegyében született vadász, szolgabíró nagyon szerette a vadas ételeket, és le is jegyezte őket. Amikor a Thurzó–Czobor lakodalomról az Árva vári levéltárban talált dokumentumok között rábukkant néhány gasztronómiai érdekességre, feltűnt neki, hogy a leírások alapján rendkívül sok tejet fogyasztottak. Talán tejet ittak a vendégek? – gondolkodott, de ugyancsak a dokumentumokból kiderült, hogy szó sincs róla, mert a borjú- és fiatalmarha-húsokat friss tejben főzték előzőleg. A receptet Nozdroviczky Lajos is kipróbáltatta szakácsnőjével, és az eredményt nagyon finomnak találta. Ezt a módszert aztán kipróbáltatta a vadhúsok – őz, dāmivad, szarvas – puhításánál, készítésénél is...

Bár sülteket ígértünk nyárson sülvé, az első receptünk legyen mégis olajban sült őzcomb. Íme:

ŐZCOMB OLAJBAN SÜLVE

Hozzávalók:

Őzcomb a vendégek számához mérten, hagyma, gomba, olaj, liszt, mustár, só, bors és hurkapálcika.

Elkészítése:

A húst megmossuk, majd a füstölt szalonnával együtt kisebb szeletekre vágjuk. A gombát és a hagymát megtisztítjuk és vastagabb szeletekre vágjuk. A húst klopfoljuk, majd mustárral vékonyan

bekenjük, törött borssal meghintjük, olajba mártjuk. Hurkapálcákra egy szalonnaszeletet, egy hagymát, majd húst és gombát fűzünk, így váltogatjuk a hozzávalókat, de ügyeljünk, hogy a végére szalonna kerüljön – az egészet enyhén megsózzuk, megborsozzuk és lisztben megforgatjuk. Majd az előkészített forró olajban, minden oldalról ropogósra sütjük, de lefedve, és pár percig puhítjuk, időnként megforgatjuk. Zsírjával leöntve, forrón kínáljuk; sült burgonyával és görögsalátával tálaljuk.

SZARVASBORJÚ NYÁRSON SÜLVE

Akár az egész szarvasborjút is nyársra fűzhetnénk, de ezúttal csupán családi, baráti ebédre vagy vacsorára lévén szó, elég egy-, esetleg kétkilónyi kicsontozott szarvas-, vagy friss borjúhús is receptünk elkészítéséhez. További hozzávalók: apróhagyma, piros és zöld paprika, kocktélparadicsom, egy csésze joghurt, 1-2 evőkanálnyi reszelt hagyma, ugyanannyi citromlé, teáskanálnyi sáfrány, só és bors.

Elkészítése:

A sáfrányt felöntjük félcsészenyi forró vízzel, fedővel lefedjük és hagyjuk kihűlni. Miután kihűlt, összekeverjük a joghurttal, a reszelt hagymával, a citromlével, a sóval és a borssal. A húsokat kockára vágjuk és egy éjjelen át pácoljuk. Másnap a hagymát megtisztítjuk, a paprikát darabokra vágjuk. A hozzávalókat váltakozva nyársakra tűzzük. Izzó faszénparázson szép pirosra sütjük. Jó puha kenyérrel tálaljuk, vagy akár a nyársat kézben tartva fogyasztjuk. De jöhet hozzá a körítés is...

FELVIDÉKI VADSZÁRNYAS

A hozzávalókat mindig a vendégek vagy családtagjaink létszámához igazítjuk. Hozzávalók: egy vagy másfél kiló kicsontozott vadpulyka-hús, lilahagyma, egy cukkini, sárga és zöld paprika, só, bors, olaj és sajt vagy juhtúró.

Elkészítése:

A húst felkockázzuk, a cukkinit és a paprikát a húshoz hasonló szeletekre vágjuk. A meghámozott hagymát és a zöldségeket felváltva nyársakra tűzzük, majd olajjal és a fűszerekkel bekenjük. Tűz felett vagy grillrácon megsütjük és sajttal (juhtúróval), valamint parázson sült burgonyával tálaljuk, de legyen kéznél friss kenyér is, mert van, aki azzal szereti.

*

A receptek magukért beszélnek, de annyit talán még hozzáfűzhetünk, hogy mind elkészíthetők a konyhában is, tűzhelyünk sütőjében. A vadhúsokat pedig helyettesíthetjük: az őzet báránnal, a szarvasborjút borjúval, a dóm helyett megjárja a bárány is. Persze, a jó háziasszony minden körülmények között érti a dolgát. A nyársonsülteket kedvelőknek pedig nem kell különösebben jó étvágyat kívánni, már az illat megteszi a magáét.!

A könyv megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma
Kisebbségi Kultúra 2006 programja támogatta.

Realizované finančnou podporou MK SR
program Kultúra národnostných menšín 2006.

Motesiky Árpád: Vadászörömök – Vadászörökségünk

Első kiadás, 500 db

Kiadta a KT Könyv- és Lapkiadó Kft., Komárom

Felelős kiadó: Szénássy Tímea

Nyelvi korektúra: Barczy László

Tördelőszerkesztő: B. Bartal Mária

Nyomta: Nec Arte Kft., Komárom

Felelős vezető: Meszlényi Szilvia

227/2006

ISBN 80-8056-569-4

